

Ndaa Yimbwe yasonuu Mataayi Kotili a mukaanda

Mataayi li mu utsuu mu Ndaa Yimbwe yili mu umweese ti Yiisu ni Mesiya, wu bali mu ukebe. Mu nde Nziaambi ali mu ukuusu ndasini di ali asa kwaa ifuumbu kia nde, mu Lilasina Lilikulu. Mukaanda wa Mataayi li mu litaanga la mikaanda mii mimili mu utsuu mu idiingi kia Yiisu. Mu mio, mukaanda wa Malako helape ni watsiomi wu bakwisonuu. Mu yii, nha mbisi a utaanga makuumbu ma bakaa ba Yiisu, Mataayi li mu uduku, banguu ba mandaa mamali mu Malako.

- *Nziisili a Yowani Mubootii* (3.1-12).

- *Libootuu la Yiisu, na mapuusu ma Saatina abeyi kwaa nde* (3.13—4.11).

- *Nziisili a Yiisu na mbeelisi a babeeri mu itinini kia Ngilili* (4.12—18.35).

- *Midieenge mia Yiisu ku Yeruselemi* (19—20).

- *Pasi, likwa, na tsimbilili a Yiisu mu babakwa, na monii a nde kwaa miyii nha mbisi a likwa la nde* (21—28).

Nha yulu a masonii Malako, Mataayi li mu ubi-indili mbutili na bungebe ba Yiisu.

Mutaanga di Mataayi ali mu usonuu ndaa yimbwe, nde li mu uleele ti Yiisu ni mutini wu Nziaambi atsinduu mu uvuusu baata ba nde. Mataayi li mu uleele ka ti Yiisu li Emanweeli, mbiindili ti: «Nziaambi li na bisi». Na nde li mu uleele ka ti Yiisu ni wuu wu ukuusu mandaa ma Nziaambi aleeli mu Lilasina lilikulu. Nha yulu

a nhaa, Mataayi akaba nziisili a Yiisu mu bibari bitaana:

- (1) *Nziisili a Yiisu nha yula mulaanda* (5–7).
- (2) *Mandoongi kwaa babuyaabisa nziriri a Ip-fumu kia mayula* (10).
- (3) *Matsaba tsaamba ma Ip-fumu kia mayula* (13).
- (4) *Moonyi wa mu itwaari kia baana banguu mu Ip-fumu kia mayula* (18).
- (5) *Mandaa ma Ip-fumu kia mayula, na taanga dia tsieelele* (24–25).

Yiisu ni Pfumu wuli mu uyiri mu udiaasa Ip-fumu kia nde. Nde li mu ubee kwaa boosi babali mu uyaka nziisili a nde, bioosi biafwaana mu uta imbaangi nha kulu a baata bakimi.

Bakaa ba Yiisu
(Luka 3.23-38)

¹ Wu ni mukaanda a makuumbu ma bakaa ba Yiisu Kristo, mwaana a Daavidi, mwaana a Abraami.

² Isaki mwaana a Abraami; Yaakobi mwaana a Isaki; Yuuda na baana banguu ba nde, baana ba Yaakobi.

³ Peresi na Zeera baana ba Yuuda. Nguu a bo ali Tamare; Eseroni mwaana a Peresi, na Arami mwaana a Eseroni.

⁴ Aminadabi mwaana a Arami; Nasoni mwaana a Aminadabi, Salamoni mwaana a Naasoni.

⁵ Booze mwaana a Salamoni; na Laabi ali nguu a Booze. Obedi mwaana a Booze, na nguu a Obedi ali Luta. Yeese mwaana a Obedi.

⁶ Mutini Daavidi mwaana a Yeese.

Salomo mwaana a Daavidi. Nguu a nde ali mukari a Uuli.

⁷ Loboami mwaana a Salomo; Abia mwaana a Loboami; Azafi mwaana a Abia;

⁸ Yosafate mwaana a Azafi; Yorami mwaana a Yosafate; Ozia mwaana a Yorami;

⁹ Yotami mwaana Ozia; Akazi mwaana a Yotami; Ezekiasa mwaana a Akazi;

¹⁰ Manase mwaana a Ezekiasa; Amoni mwaana a Manase; Yosia mwaana a Amoni;

¹¹ Yekonya na baana ba nguu ba nde, baana ba Yosia, mu taanga di babiti baana ba Iseraeli mu bukori ku ngaanda a Babilooni.

¹² Nha mbisi a nha babiti baana ba Iseraeli mu bukori ku ngaanda a Babilooni, Selatieli mwaana a Yekonya, na Zorobabeeli mwaana a Salatieeli.

¹³ Abiyudi mwaana a Zorobabeeli; Eliyakimi mwaana a Abiyudi; Azori mwaana a Eliyakimi.

¹⁴ Sadoki mwaana a Azori; Akimi mwaana a Sadoki; Eliyudi mwaana a Akimi.

¹⁵ Eleazari mwaana a Eliyudi; Matani mwaana a Eleazari; Yaakobi mwaana a Matani.

¹⁶ Yoosefi mwaana a Yaakobi; ni Yoosefi me wuu, mulumi a Mari, wuli nguu a Yiisu wu bali mu uta Kristo.

¹⁷ Litaanga la bisieende bioosi, umatuu mu Abraami natee mu taanga dia Daavidi ali kuumi na bina. Tumake, kuumi na bina umatuu mu taanga dia Daavidi, natee bu babiti baana ba Iseraeli mu bukori ku Babilooni. Na kuumi na bina, umatuu bu babiti baana ba Iseraeli ku Babilooni natee mu taanga dia mbutili a Kristo.

*Mbutili a Yiisu
(Luka 2.1-7)*

¹⁸ Mono bwali mbutili a Yiisu Kristo. Mari, nguu a nde, ali na lilasina la makweele na Yoosefi. Ka

tswaamini ti bo budiaala itwaari, Mari abayi yimi mu litu la Muheebili wa Ngira.

¹⁹ Yoosefi wali mulumi a nde, ali muutu wasu-ungunu. Na bu nde ali a atoono pe umweese Mari tsionyi nha kulu a baata, Yoosefi aholi kesili ya ukabuu na nde mu tsweeyi.

²⁰ Bu nde akitsimi ndaa yii, tumu a Pfumu wamumonii mu nziori, wamuleeli: «Yoosefi, mwaana a Daavidi, a ba na boomo mu ukweele Mari pe, munda ti mu litu la Muheebili wa Ngira nde abayi yimi lii.

²¹ Mari sa abutu mwaana wa baala, wu we kaaha kuumbu Yiisu, ka mwaana wuu sa avuusu baata ba nde mu masumu ma bo.»

²² Maa moosi mayilimi, paa ti maleeli Pfumu mu mubili, mayene tsitsi:

²³ «Mono, nduumbu* sa abaa yimi, na sa abutu mwaana wa baala, wu bakaata Emanweeli.»

Mbiindili a kuumbu yii: «Nziaambi li na bisi».

²⁴ Yoosefi bu asiimbii, ayilii weti bwamutumi tumu a Pfumu, na nde aholi Mari mu uba mukari a nde.

²⁵ Ka nde a avuuti mbuu na mukari pe, natee bu Mari abuti mwaana a nde wa baala, wu Yoosefi ahi kuumbu Yiisu.

2

Biyeri biayimono Yiisu mu ukuundu nde

¹ Yiisu abutii ku Betelemi mu itinini kia Yuuda, mu taanga dia Mutini Erode. Nha mbisi a mbutili

* **1:23** Nduumbu wu keni a avuutu nyutu na baala pe.

a nde, biyeri biamati ku peembi ya palili a taanga. Bo batoori ku Yerusalemi,

² na bafuuli: «Kuni ku butiaangi mwaana, mutini a Bayuudayo? Bisi dimoni mbwelele a nde, bu diali ku palili a taanga, na dimaayiri mu ukuundu nde.»

³ Bu mutini Erode ayuyi ndaa yii, matsimi makwaamisi nde kwala, pili mosi ka na baata ba mu Yerusalemi boosi.

⁴ Nde atumisi banguu ba bangaanga ba Nzi-aambi boosi, na bayiisi ba mikele, nde wabafuuli kuni Mesiya afwaana ubutuu.

⁵ Bo bamuvutili: «Mesiya afwaana ubutuu ku ngaanda a Betelemi, mu itinini kia Yuuda, ka mono maleeli mubili mu Mabasonuu ma Ngira:

⁶ “Beni baata ba Betelemi, mu tsi ya Yuuda, mu ngwanya beni a dili pe baata babavutuu mbisi,

mu baata babali mu mangaanda ma Yuuda.

Mundaa ti mu beni mukaapala pfumu, wukaaba mubiti a ifuumbu kia me, Iseraeli✧.”»

⁷ Ni mu buu, Erode atumisi biyeri mu tsweeyi. Nde afuuli bo mu uyaaba bubwe-bubwe, taanga diamonii mbwelele me.

⁸ Tumake nde wabatsindii ku Betelemi na wabaleeli: «Diyene na disaa uyaaba na dedede mioosi miatala imwamwaana. Na bu beni dikaasololo nde, diyaabisa me paa me ka yatsukunu mu ukuundu nde.»

⁹ Bu bamani na uyuu mialeeli mutini, bo bayeni. Bo bamoni mbwelele wu bakwimono ku palili a taanga: nde akiyene ku kulu a bo, bu atoori nha mbuu yali imwamwaana, mbwelele atsikini.

✧ 2:6 Mik 5.1

¹⁰ Bo baluuli mu kinyi yalaa bu bamoni mbwelele wuu nha mbuu yii.

¹¹ Bo bakoti mu nzo, na bamoni imwamwaana na Mari nguu a nde. Bo batsukini mu ukuundu imwamwaana. Tumake badibili makutu ma bo, na bamuheeri bungori: woolo, malimbi ma mupalisa luki la tsulu yimbwe, na mananaasa ma miire.

¹² Nha mbisi a nhaa, Nziaambi wabalibili mu nziori, mu uhele uvutuu kwaa mutini Erode. Ni mu buu, bo bayeni mu kuulu kimi mu uvutuu ku tsi a bo.

Yoosefi na Mari babati imwamwaana ku tsi ya Ngipiti

¹³ Biyeri bimana na uyene, tumu a Pfumu amonii kwaa Yoosefi mu nziori. Tumu wamuleeli: «Temene, holo imwamwaana na nguu a nde, na bata ku tsi ya Ngipiti, diaala kuu, natee bu me nilee we mu uyiri avutuu. Mundaa mutini Erode sa asaa imwamwaana paa adusu nde.»

¹⁴ Yoosefi atemini, aholi imwamwaana na nguu a nde, kati a kati a butsuu, na ayeni ayisweeme ku tsi ya Ngipiti.

¹⁵ Nde adiaali kuu natee bwakwiiri mutini Erode. Mii miayilimi weti buu, paa ti maleeli Pfumu mu munywa a mubili, mayene tsitsi: «Me maata mwaana a me mbili mu upala mu tsi ya Ngipiti☆.»

Mutini Erode adusi bibabaana

¹⁶ Mu taanga di mutini Erode ayaabi ti biyeri bimaafutu nde, nde akoti mu iteesi kia kesi ya mifuri. Nde atsindii baata mu udusu baana boosi

☆ 2:15 Ose 11.1

ba babaala ba tsitsi a bilimi bioolo natee babavulu bungebe, babali ku Betelemi, na mu mapeembi moosi mamadiengele bula baa. Bilimi bioolo bii mutini Erode ayesini bio bu alibili moonyi mu taanga diamonii mbwelele kwaa biyeri bii.

¹⁷ Ni mu buu maleeli mubili Yelemiya mayeni tsitsi:

¹⁸ «Bayuyi loori ku ngaanda a Laama,

bilili na minyoongo mialaa.

Laakeli li mu ulili baana ba nde,

nde a atoono pe ti bamuboondo, munda baana bamaakwa[☆].»

Yoosefi na Mari bavutii na mwaana ku tsi ya Iseraeli

¹⁹ Nha mbisi a likwa la mutini Erode, tumu a Pfumu amonii kwaa Yoosefi mu nziori, mu taanga di nde ali ku tsi ya Ngipiti.

²⁰ Nde aleeli kwaa nde: «Temene, holo mwaana na nguu a nde, na vutuu ku tsi ya Iseraeli, munda ti bababa mu usaa udusu mwaana bamaakwa.»

²¹ Yoosefi atemini, aholi mwaana na nguu a mwaana, na avutii ku tsi ya Iseraeli.

²² Ka Yoosefi ayuyi ti Arikelawusi maakiti nha mbuu a taayi a nde mutini Erode, mu uba mutini a Yuuda. Ni mu buu nde amoni boomo mu uyene kuu. Nziaambi abwilibili nde mu nziori, na nde ayeni ku itinini kia Ngalili.

²³ Nde ayidiaala ku ngaanda ya Nazareti, ni mubuu maleeli mibili mayene tsitsi: «Sa bamuta musi Nazareti.»

[☆] **2:18** Yel 31.15

3

*Nziisili a Yowani Mubootii
(Malako 1.1-8; Luka 3.1-18; Yowani 1.19-28)*

¹ Mu taanga dii, Yowani Mubootii amonii mu tsi ya tsata mu Yuuda na nde abaandii uyiisi,

² akileele: «Disobo ndiaatili a beni, munda ti Ipfunu kia mayula ika bebele!»

³ Yowani ni muutu wu Yeesaya mubili atsuyi mu nde bu aleeli:

«Ndaa mosi li mu uloo mu tsi ya tsata:

Diyiluu kuulu a Pfunu,
disuungusu misoo mia nde✧!»

⁴ Ikutu kia Yowani ali batuungu kio mu miooso mia nyama wa kuumbu samo, na nde ali alwaata kobo yibayiluu mu mukaanda a nyama mu lungu la nde. Nde akidia bangwalibaanga na maari ma nyosi.

⁵ Baata ba Yerusalemi, ba mu itinini kia Yuuda kioosi, na ba mu itinini kioosi kia ku peembi a nziali ya Yorodaani, bakiyene kwaa nde.

⁶ Bo bakiloombo Kolokolo mu masumu ma bo nha kulu a baata na Yowani akibootuu bo mu nziali ya Yorodaani.

⁷ Yowani amoni ti Bafarisi na Basaduki babalayi bakiyiri kwaa nde mu uholo libootuu. Ni mu buu nde wabaleeli: «Beni ifuumbu kia bapili! Na wadiyiisi mu usaa ubata kesi a Nziaambi, yi ka bebele?

⁸ Dimweese mbutu dili mu uta imbaangi ki ibwe mu kiingili a mayele ma beni.

⁹ Na a ditsimi pe ti bwakuu mu uleele mu ibenebame: “Abraami li kaa a bisi.” Ka me nadileeli:

Nziaambi utuu ukitisi mamanya ma, mu uba ba-teeri ba Abraami!

¹⁰ Mu taanga di, pibi yimaayilimi mu ukese muti nha miaanzi. Pasi muti wu uhele ubutu mbutu dimbwe, sa bakwaanga na udumunu nde ku mbaa.

¹¹ Me niboottuu beni ndila mu maamba mu umweese ti beni dimaasobo ndiaatili, ka wuu wuli mu uyira ku mbisi a me sa aboottuu beni mu Muheebili wa Ngira na mu mbaa. Nde avulu me mu litu: me a nafwaana pe so mu umaasa bikoori bia nde.

¹² Nde akaanga iyengese mu koo kia nde, na sa asoolo mbutu dimbwe na usiisi bifufuri. Nde sa akukuu mbutu dimbwe ku yulu a ibaanga, ka sa atsuu bifufuri ku mbaa yiyihele udimi.»

Libootuu la Yiisu

(Malako 1.9-11; Luka 3.21-22)

¹³ Ni mu taanga dii, Yiisu amati ku Ngalili, ayiri ku nziali ya Yorodaani kwaa Yowani, paa Yowani wamubootuu.

¹⁴ Ka Yowani a asiingi matsimi maa pe, na wamuleeli: «Aba bwafwaana ti me niyiri kwaa we mu uholo libootuu, ka we ka wu uyiri kwaa me!»

¹⁵ Ka Yiisu avutili, aleeli kwaa nde: «Siingi buba weti buu: ka ni buu bisi diafwaana ukuusu mioosi mi Nziaambi ali mu uloombo.» Ni mu buu, Yowani asiingi,

¹⁶ na bu amani na ubootuu nde, Yiisu apali mu maamba. Nhaa-na-tsi, mayula madibini mu ndaa a nde. Na amoni Muheebili a Nziaambi mu usutuu weti beembe na uyadiaala nha yulu a nde.

¹⁷ Na ndaa yayuyini mu mayula yaleeli: «Wuu-nawu ni mwaana a me wa litoono ndaa; me suusi kinyi a me yoosi mu nde.»

4

Saatina ayesini Yiisu

(Malako 1.12-13; Luka 4.1-13)

¹ Tumake, Muheebili a Nziaambi abiti Yiisu ku tsi ya tsata, paa Saatina wamuyesine.

² Nha mbisi a ulabisa maku mana ma biluumbu bia nyanga na bia butsuu kwahele a udia, Yiisu abayi nzala.

³ Saatina muwungisi aswesii kwaa nde na wamuleeli: «So we li mwaana a Nziaambi, tumu mamanya ma makituu map.»

⁴ Yiisu avutili: «Mabasonuu ma Ngira mali mu uleele: “Muutu a ali mu ubaa moonyi mu ndila map pe, ka mu mandaa moosi ma Nziaambi ali mu uleele✧.”»

⁵ Ni mu buu, Saatina wamubiti natee ku Yeruselemi, ngaanda ya ngira, wamunayi ku yulu a mbulili a Nzo a Nziaambi,

⁶ na wamuleeli: «So we li Mwaana a Nziaambi wa ngwanya, patuu na bwa nha tsi. Mundaa ti Mabasonuu ma Ngira mali mu uleele:

“Nziaambi sa aha litumu kwaa batumu ba nde, mu ndaa we,

na bo sa bayaka we mu mioo mia bo, paa ti kuulu kia we ihele ukubu baka✧.”»

⁷ Yiisu abwivutulu kwaa nde: «Mabasonuu ma Ngira mali mu uleele ka ti: “A yesine Pfumu Nziaambi a we pe✧.”»

✧ 4:4 Ndi 8.3 ✧ 4:6 Mkg 91.11-12 ✧ 4:7 Ndi 6.16

⁸ Saatina abwibiti nde ku yulu a mulaanda wa ngo bula, wamumweesi bipfumu bioosi bia tsi na buzitu ba bio.

⁹ Na wamuleeli: «Me sa ha we bi bioosi, so we tsukini nha kulu a me na ukuundu me.»

¹⁰ Ni mu buu Yiisu aleeli kwaa nde: «Matuu nha Saatina! Yene! Munda a Mabasonuu ma Ngira mali mu uleele: “Kuundu Pfumu Nziaambi a we, na ndila nde we afwaana usalila☆.”»

¹¹ Mu mbala yi Saatina ninh a asiisi nde, na batumu ba Nziaambi baswesii kwaa Yiisu na bamusialili.

*Yiisu abaandii isala kia nde ku Ngalili
(Malako 1.14-15; Luka 4.14-15)*

¹² Yiisu bu ayuyi ti Yowani* balooso mu perese, nde ayeni ku Ngalili.

¹³ Nde a adiaali pe nha Nazareti, ka ayidiaala ku Kapernawumi. Ngaanda yii ali mu mukoo a mubu a Ngalili, mu bitinini bia Zabuloni na Nefetali.

¹⁴ Maa mayilimi buu paa maleeli mubili Yeesaya mayene tsitsi:

¹⁵ «Beni baata ba bitinini bia Zabuloni na Nefetali, mu kuulu ya mubu, ku peembi yimosi ya nziali a Yorodaani,

ku Ngalili ku li mu udiaala bieenyi!

¹⁶ Beni baata babali kutso pimisi, sa dimono liyalila lilinene!

Kwaa babali mu udiaala mu idziimi kia likwa, liyalila sa limonuu☆!»

¹⁷ Umatuu mu taanga dii, Yiisu abaandii uyiisi, na aleeli: «Disobo ndiaatili a beni, munda a Ipfunu kia mayula ika bebele!»

☆ 4:10 Ndi 6.13 * 4:12 Yowani wu ni Yowani Mubootu. ☆ 4:16 Yes 8.23–9.1

*Yiisu asooli miyii mia nde mia tsiomi
(Malako 1.16-20; Luka 5.1-11)*

¹⁸ Bu Yiisu akiyene mu mukoo a mubu wa Ngalili, nde amoni baana banguu boolo babali balobi. Baana banguu baa ali ni Simooni wu bali mu uta ti Peetero, na Andere mukee a nde. Bo bakidumunu siele mu mubu, mu ulobo.

¹⁹ Yiisu aleeli kwaa bo: «Diduku me, na me sa yiisi beni bwa ulobo baata.»

²⁰ Nhaa-na-nhaa, bo babwoongili masiele ma bo na bamuduki.

²¹ Bu abwiyene nha la-la, nde amoni baana ba nguu boolo bakimi ba babaala, Yaki na Yowani, baana ba Zebedaayi. Bo bali mutso bootu na Zebedaayi, taayi a bo, bo bakiloondo masiele ma bo. Yiisu wabateeri mbili.

²² Nhaa-na-nhaa, bo basiisi bootu na taayi a bo, na baduki Yiisu.

Yiisu ayiisi baata na abeelisi babeeri

²³ Yiisu akidieenge mu Ngalili yoosi, nde akiyiisi mutso manzo ma makutunu ma Bayuudayo ma mu itinini kii. Nde akiyaabisa Ndaa Yimbwe ya Ipfumu kia Nziaambi, na akibeelese baata mu bibeeri bia bo bioosi, na bipii bia bo bioosi.

²⁴ Bayuyi mvuungu a nde mu tsi yoosi ya Siria, na bamubeyi boosi ba bali na bibeeri bia mupili na mupili, so a buu pe bali kutso kwaamisa ya mupili na mupili. Ni bangaa miheebili mimibi, ba bali ka na ibeeri kia sisi na baata bababobo binama. Na Yiisu wababeelisi.

²⁵ Makoongi mamalayi maduki nde: mo maki-mata ku Ngalili, na ku itinini kia Dekapole, tu-

make ku ngaanda ya Yeruselemi, ku itinini kia Yuuda na ku itinini kia ku simi la Yorodaani.

5

*Yiisu ayiisi nha yulu a mulaanda
(Malako 3.13; Luka 6.12-13)*

¹ Yiisu bu amoni makoongi maa, nde ahaati nha yulu a mulaanda na adiaali. Miyii mia nde miakukini nha peembi a nde.

² Nde abaandii uha bo nziisili yi:

*Makinyi ma ngwanya
(Luka 6.20-23)*

³ «Kinyi yili na bawele mu muheebili, munda ti Ipfumu kia mayula ili kia bo!

⁴ Kinyi yili na babali mu ulili, Munda ti Nziaambi sa aboondo bo!

⁵ Kinyi yili na bangaa buleembi, munda ti bo sa batolo mukobo a tsi wu Nziaambi alasini!

⁶ Kinyi yili na babali na nzala na nyooto a libwe-eye,

munda ti Nziaambi sa akuusu manzala ma bo!

⁷ Kinyi yili na babubaakwiilili bambaayi ngebe, munda ti Nziaambi ka sa wabakwiilili ngebe!

⁸ Kinyi yili na babatsieeme mu mutimi, munda ti bo sa bamono Nziaambi!

⁹ Kinyi yili na babubaamweese iyeenge nha kati a bo,

munda ti Nziaambi sa ata bo baana ba nde!

¹⁰ Kinyi yili na babali kutso mbingisi, munda libweeye la Nziaambi li bo bali mu us-alila,

munda ti Ipfumu kia mayula yili kia bo!

¹¹ Kinyi kwaa beni so baata butuu beni, bukwaamisa beni na uleele mandaa moosi mapia mu beni, munda ti beni diasa imiini mu me.

¹² Diba kinyi na diyaanga, ka musieende wu munene li mu ukebe beni mu mayula. Ee-e ni buu ka, bakwaamisi mibili miatswaamina beni.

Mungwa na liyalila

(Malako 9.50; Luka 14.34-35)

¹³ «Beni dili mungwa wa tsi. Ka so mungwa a abwisaala na isie pe, buni butuu usa paa nde abwaba na isie? Nde a bwisaala na ndutu pe, bubwe mu ubumu nde ku buumbu, so a buu pe, ku baata budiaata nde.

¹⁴ «Beni dili liyalila la tsi. Ngaanda yi batuungu nha yulu a mulaanda a iyituu usweeme so hoolo pe.

¹⁵ A bali mu unamisa mwiindi mu ufuu nde kutso ipaayi pe, ka bali mu usuusu nde nha yulu a isuusili kia mwiindi, paa aha liyalila kwaa boosi babali mutso nzo.

¹⁶ Ni buu ka liyalila la beni lafwaana ungeyine nha kulu a baata boosi, paa bo bamono biyiluu bia beni bibibwe, na bakiinzi Taayi a beni wuli mu mayula.

Nziisili mu ndaa ya mikele mia Mooso

¹⁷ «A ditsimi pe ti me nayiri mu utsara mikele mia Mooso na nziisili a mibili. Me a nayiri pe mu utsara mio ka mu uyiluu uha mambiindili ma mio.

¹⁸ Me nadileeli, mu ngwanya: natee yula na tsi bihele ulabuu, a so piti a isonii so imosi pe kiavulu mu bukee, na a so mbiindila ndaa so mosi pe yavulu mu bukee butuu ukuungulu mu mikele, natee manini a mandaa moosi.

¹⁹ Ni mu buu, wu utakala so mosi wavulu mu bukee mu mikele mioosi, na nde yiisi ka kwaa bana mu uyiluu weti buu, sa aba wavulu bukee mu Ipfumu kia mayula. Ka wu usalila mukele wuu, na uyiisi kwaa bana mu uyiluu weti buu sa aba mukuutu mu Ipfumu kia mayula.

²⁰ Ee-e, me nadileeli: Beni diafwaana uvulu bayiisi ba mikele na Bafarisi mu utumumu mikele mia Mooso. So beni a divuli pe bo mu libweeye, beni a diba pe nha kati a baa babukoto mu Ipfumu kia Nziaambi.

Nziisili mu ndaa ya kesi na ya uvuutu iyeenge

²¹ «Beni diayuyi ti, baleeli kwaa bakaa ba bisi: “A dusu pe. So muutu dusi mbaayi muutu, nde afwaana ti bamufuundusu nha kulu a banzioonzi[☆].”

²² Ka me nadileeli: pasi muutu wu ukolo mwaana nguu a nde kesi, afwaana ti bamufuundusu nha kulu a banzioonzi. Wuu wu uleele kwaa mwaana nguu a nde ti: “Iwulu!”, afwaana ti bamufuundusu kwaa pfuundu a ikuutu kia Bayu-udayo. Wuu wu uleele kwaa mwaana nguu a nde ti: “We mayele pe!” afwaana ti bamudumunu ku mbaa ya ku mbuungulu.

²³ Mbiiti we yiri nha kulu a diki la tsuyili mu uha bungori kwaa Nziaambi, na nha mbuu yii we libili moonyi ti mwaana a nguu a we li na kooti na we,

²⁴ nyaala wa we bungori ba we nha kulu a diki la nzosili nhaa, na yene we kwavuutu iyeenge na mwaana nguu a we, tumake we yiri avutuu na we mweese mu ukuluu kwoosi, bungori ba we kwaa Nziaambi.

☆ 5:21 Pal 20.13; Ndi 5.17

²⁵ «Ka bu beni dikeneni mu kuulu na mutaata a we, mu uyene ku nzo a pfuundisi, bubwe mu ukwayuhusunu na nde bu beni dikeneni mu kuulu. Diyiluu buupaa nde anyaaala uyeelele we nha kulu a nzioonzi, tumake nzioonzi a anyaaala uyeelele we kwaa basiali ba nde bakaadumunu we mu perese.

²⁶ Me nileelee kwaa we, mu ngwanya: we a upala muu pe, so we amani pe ubele yaama la we, natee mukuti wa tsieelele.

Nziisili mu ndaa a tsoongili

²⁷ «Beni diayuyi baleeli ti: “A soongo pe☆!”

²⁸ Ka me nadileeli: pasi muutu wu utala mukaasa mu unyiimi nde, nde soongi na nde kutso mutimi a nde.

²⁹ So ni mundaalisi la we la koo kia babaala we li mu ubwa mu masumu, sootolo lo na bumu lo ku la. Yavulu bubwe kwaa we, mu ufuusu inama imosi kia nyutu a we, ka a mu ukubu pe ti nyutu a we yoosi yifuu ku mbuungulu.

³⁰ So ni mundaalisi koo kia we kia babaala we li mu ubwa mu masumu, keso kio na bumu kio ku la. Yavulu bubwe kwaa we, mu ufuusu inama imosi kia nyutu a we, ka a mu uyene pe we woosi ku mbuungulu.

Nziisili mundaalisi ya utsara makweele

(Mataayi 19.9; Malako 10.11-12; Luka 16.18)

³¹ «Baleeli ka ti: “Wu ubisi mukari a nde, afwaana uha nde mukaanda wa utsara makweele☆.”

³² Ka me nadileeli: pasi baala lilibisi mukari a nde, wahela usoongo na baala likimi, nde bwiisi

mukari mu masumu ma tsoongili. Wu ukweele mukaasa wu baala likimi labingi, nde soongi ka.

Nziisili mu ndaa ya ulaba ngwanya

³³ «Beni diayuyi ka ti baleeli kwaa bakaa ba bisi: “A laba mukisi wa pia pe, ka kuusu mi we alasini nha we alaba mukisi nha kulu a Pfumu☆.”

³⁴ Ka me nileelee beni mu uhele ulaba mukisi. A dilaba mukisi pe so mu kuumbu a mayula, munda ti yula ni mbata a Nziaambi,

³⁵ a so mu kuumbu a toto pe, munda ti toto ni isuusili kia miili mia nde. A so mu kuumbu a Yeruselemi pe, munda ti yo ni ngaanda a Mutini wu munene.

³⁶ A laba mukisi pe so mu kuumbu a mutswe a we, munda ti we a utuu pe uhembese, so upiindi linaanga la we so limosi.

³⁷ So ni “Ee-e”, dileele “Ee-e”; mbiiti “E-e ngori”, dileele “E-e ngori.” Ndili a buu, yi bubwaleele nha yulu a mabakwaleele, yi imata kwaa Muutu wu mubi.

Nziisili mu ndaa ya uvutulu mamabi mu mamabi

(Luka 6.29-30)

³⁸ «Beni diayuyi baleeli ti: “So muutu tuli we lisi, we ka tulu la nde; so nde sokili we lini, we ka sokolo la nde☆.”

³⁹ Ka me nileelee beni mu uhele uvutulu mamabi mu mamabi. So muutu teti we mbata nha tama la we la koo kia babaala, nyaala nde atete ka we mbata nha tama la koo kia bakaasa.

☆ 5:33 Mik 19.12; Lit 30.3; Ndi 23.22-24 ☆ 5:38 Pal 21.24; Mik 24.20; Ndi 19.21

⁴⁰ So muutu tooni ubiti we nha kulu a banzioonzi, mundaaholo ikutu kia we, nyaala aholo ka iyungu kia we.

⁴¹ So muutu bamii we mu uyene mu tsitsi a fuundu limosi la bitaambi, yene na nde mu tsitsi a mafuundu moolo ma bitaambi.

⁴² Ha kwaa wu li mu uloombo we; na a bisi pe usoomboso kwaa wu tooni usoombo kwaa we.

*Litoono mu mitaata
(Luka 6.27-28,32-36)*

⁴³ «Beni diayuyi baleeli ti: “Toono mbaayi a we, na bele mutaata a we✧.”

⁴⁴ Ka me nileelee beni: Ditoono mitaata mia beni, na dikuundu mu boosi ba bali mu ukwaamisa beni.

⁴⁵ Mu yii beni sa diba baana ba Taayi a beni wu li mu mayula. Ka nde li mu ubalisa nyanga a nde nha yulu a bababi na bababwe; nde li mu unooso mvulu nha yulu a babanambita na babahale unambita mu nde.

⁴⁶ So beni ditoono ndila babatoono beni, ki musieende beni dituu ubaa kwaa Nziaambi? Batoli ba limaanda ka bali mu uyiluu buu!

⁴⁷ So beni diheeri mabwe ndila kwaa baana ba nguu ba beni, ki ndaa ya ukimuu beni dili mu uyiluu? Bangooyi ka bali mu uyiluu bumosi.

⁴⁸ Ni mu buu, diba babakuu, weti bu Taayi a beni wu li ku mayula ali akuu.

6

Nziisili mu ndaa ya uha bungori kwaa bawe

¹ «Dikele a diyiluu mandaa ma Nziaambi atoono mu nzala ya umonuu nha kulu a baata. So beni

✧ 5:43 Mik 19.18

diyilii buu, beni a dibaa pe musieende, kwaa Taayi a beni wuli mu mayula.

² Ninha mu taanga di we uha libaasila kwaa muwele, a fulu pe miloolo paa bamono we. Ni buu ka bangaa peluu ba li mu usa mutso manzo a makutunu ma Bayuudayo, na mu makuulu. Bo bali mu uyiluu buu paa baata babili bo. Ngwanya me nadileeli: bo bamaaholo musieende a bo.

³ Ka mu taanga di koo kia we kia babaala iha libaasila kwaa muwele toono koo kia we kia bakaasa uyaaba pe.

⁴ Ni mu buu, libaasila lii lafwaana uba tsweeyi, na Nziaambi taayi a we, wu li mu umono ma we li mu uyiluu ku tsweeyi, sa aha we musieende.

*Nziisili mu ukuundu Nziaambi
(Luka 11.2-4)*

⁵ «Mu taanga di beni dikuundu, a diba pe weti bangaa peluu. Bo batoono ukuundu mu mutele, mu manzo ma makutunu ma Bayuudayo, na ku tsomo a makuulu paa baata boosi bamono bo. Ngwanya me nadileeli: bo bamaabaa musieende a bo.

⁶ Ka we, mu taanga di we tooni ukuundu, koto kutso itsuru kia nzo a we, koo idibuu, na kuundu Taayi a we wu li nhaa, ku mbuu yii ya tsweeyi. Na mu taanga dii, Taayi a we, wuli mu umono ma we li mu uyiluu mu tsweeyi, sa aha we musieende.

⁷ «Mu taanga di beni dili mu ukuundu, dinyaala ubaavutulu bitoolo ndila bimosi weti bangooyi. Bo bali mu utsimi ti Nziaambi usiingi likuundu la bo so bo batsuyi kwalaa.

⁸ A difwaanina bo pe, ka Nziaambi, Taayi a beni akwayaaba manzala ma beni tswaamina beni diyaabisa nde mo.

Likuundu la itwaari

⁹ «Mono bu beni diafwaana ukuundu:
“Taayi a bisi wu li ku mayula,
nyaala muutu-muutu ayaaba ti kuumbu a we yiba
ya Ngira.

¹⁰ Nyaala ipfumu kia we iyira,
nyaala muutu-muutu, nha tsi, ayiluu litoono la we
weti bu lo lili mu uyilimi ku yula.

¹¹ Ha bisi bia udia biafwaana mu iluumbu ki.

¹² Nyaala mayaama ma bisi,
weti bu bisi ka dili mu unyaala bangaa mayaama.

¹³ Na a nyaala bisi dikoto mu mapuusu pe,
ka kuulu bisi kwaa Wu Mubi.
[Ka bia we ni Ipfumu, Litu na Buzitu, mu taanga
di dihele uwa. Aameni.]”

¹⁴ Ka, so beni disiiri masumu ma baata babamosi
Kolokolo mu mamabi ma bo badiyiluu, Taayi a
beni wu li ku yula sa wadisa ka Kolokolo.

¹⁵ Ka so beni a disiiri pe babamosi Kolokolo, Taayi
a beni ka a usa pe beni Kolokolo mu mamabi ma
beni madiayiluu.

Nziisili mu ndaa ya udii mutuutu

¹⁶ «Mu taanga di beni dili mu udii mutuutu,
a dimweese kiinzi kia ngebe pe weti bu bangaa
peluu ba li mu usa. Bo bali mu usobo kiinzi paa
baata boosi bamono ti bo mutuutu bali mu udii.
Mu ngwanya me nadileeli: bo bamaakwa holo
musieende a bo.

¹⁷ Ka we mbiiti ka mu udii mutuutu, swaa kiinzi
kia we na kili mananaasa ku mutswe a we,

¹⁸ paa baata bahele uyaaba ti we li mu udii mutuutu. Ndili a Taayi a we wu li nhaa, mu tsweeyi, kaayaaba yo. Na Taayi a we, wu li mu umono mi we li mu uyiluu mu tsweeyi, sa aha we musieende.

Busini mu mayula
(Luka 12.33-34)

¹⁹ «A dikukuu busini nha tsi nha pe, ku batsieriri na malali bali mu ubiiyisi, ku miyibi mili mu ubulu bidibuu bia manzo mu uyibi.

²⁰ Ka dikukuu busini ba beni mu mayula, ku yahele na batsieriri na malali mu ubiiyisi, so miyibi mu ubulu bidibuu bia manzo mu uyibi.

²¹ Ka mutimi a we sa abaabaanganga kuu kuli busini ba we.

Liyalila la nyutu
(Luka 11.34-36)

²² «Misi mili mwiindi a nyutu: So misi mia we polo mili, nyutu a we yoosi yili kutso liyalila.

²³ Ka so misi mia we mili miabeele, nyutu a we yoosi yili kutso pimisi. Ka so pimisi dimaakiti liyalila la keni uba mu we, bunu pimisi dii sa diba kwaa we dia mukobo.

Nziaambi oo ti mboongo
(Luka 16.13)

²⁴ «A wuli na muutu pe wu utuu usalila bapfumu boolo. Ka nde abele wu mumosi na utoono wu mukimi; so a buu pe nde sa akaangama na wu mumosi na umengele wu mukimi. Beni utuu pe usalila nha mbuu mosi Nziaambi na mboongo.

Usa ilimbisi mu Nziaambi
(Luka 12.22-31)

²⁵ «Ni mu buu me nileelee kwaa beni: a dinyoongo pe mu ndaa bia udia na bia unywa bi beni dili na nzala a bio munda a idiingi kia beni, so a buu pe munda a bikutu bi beni dili na nzala bio munda nyutu a beni. Idiingi kiavulu bia udia ndutu, na nyutu yavulu bikutu ndutu, a buu pe?

²⁶ Talani banyunyi ba yula: bo a bubaakunu pe, a bubaatolo pe. Bo a bali na bibaanga pe mu ukukuu mbutu, ka Taayi a beni wu li ku yula li mu ubuungulu bo! Ka beni a diavulu banyunyi ndutu pe?

²⁷ Na mu beni, munda a minyoongo mia nde, utuu ubweese so hoolo biluumbu bia idiingi kia nde?

²⁸ «Ka mu ima dili mu unyoongo mu ndaa ya bikutu? Monani buli mu ukulu bifulu mu matsiee: bio a bili mu usala pe, na a bili mu utuungu bikutu pe.

²⁹ Ka bunu, me nileelee beni, so mutini Salomo, kutso busini ba nde boosi, a abaa pe bikutu bi bibwe bia weti so ndila imosi mu bifulu bi.

³⁰ Beni bangaa imiini ki ikee! So Nziaambi li mu ulwaatisa bitiiti bili ku matsiee pili yii lolo, na bibudumunu ku mbaa nha ngwaali, mu ima nde uhele uyiluu miavulu mii kwaa beni?

³¹ Ninha a dinyoogo pe na uleele ti: “Ima dikaa-dia? Ima dikaanywa? Ima dikaalwaata?”

³² Ni bangooyi bali mu ubaasaanga bii bioosi. Ka Taayi a beni, wuli ku mayula, akwayaaba ti beni dili na nzala a bio.

³³ Dikwasaa Ipfumu na libweeye la Nziaambi, tumake Nziaambi sa aha ka beni bini bioosi.

³⁴ Ni mu buu, a diba pe na tari mu iluumbu kia nha ngwaali: munda a iluumbu kia nha ngwaali

sa iba na mandaa ma kio. Pasi iluumbu na mapasi ma kio.

7

A difuundusu pe babamosi

(Luka 6.37-38,41-42)

¹ «A difuundusu muutu pe, paa Nziaambi ka anyaaala ufuundusu beni.

² Ka Nziaambi sa afuundusu beni weti bu beni difuundusu babamosi. Nde sa ayesine beni mu iteesi ki beni dili mu uyesine babamosi.

³ Mu ima we li mu utala itiiti kili mu lisi la mwaana a nguu a we, ka bunu we ali mu umono pe itsuru kia muti kili mu lisi la we makulu?

⁴ Buni we utuu uleele kwaa mwaana a nguu a we ti: “Nyaala me maasa itiiti kili mu lisi la we”, ka bunu we makulu li na itsuru kia muti mu lisi la we?

⁵ We ngaa peluu, kwamaasa itsuru kia muti mu lisi la we, tumake we sa mono bubwe-bubwe bwa umaasa itiiti kili mu lisi la mwaana nguu a we.

⁶ «A diha pe bia ngira kwaa bambwa, munda ti bo utuu ukiinguu kwaa beni na ukaka beni; a dibumu pe bilaba bia beni nha kulu a bangulu, munda ti bo a badiata bio.

Diloombo, disaa na dikomboto nha munywa a nzo

(Luka 11.9-13)

⁷ «Diloombo na sa badiha, disaa na beni sa disololo, dikomboto na sa badidibili munywa a nzo.

⁸ Ka pasi nde wu uloombo, holi; wu usaa, solili; na bali mu udibili munywa a nzo kwaa wu ukomboto.

⁹ Uli na muutu mu beni wuli mu uha mwaana a nde limanya so mwaana loombi nde lipa?

¹⁰ So a buu pe wamuheeri taari wa kuumbu nyete mbiiti nde loombi tswi?

¹¹ So bu dili baata bababi, beni diayaaba uha biloo bibibwe kwaa baana ba beni. Mbiiti maa mali ngwanya, Taayi a beni wuli ku mayula ka sa aha biloo bibibwe kwaa baa babuloombo nde bio.

¹² «Diyiluu kwaa babamosi mioosi mi beni diatoono ti bo badiyiluu. Buu ni buli mu uyiisi mikaanda mia mikele mia Mooso na mia Mibili.

Munywa a nzo wasweetene
(Luka 13.24)

¹³ «Kotani mu munywa a nzo wasweetene! Ka munywa wa saalila na kuulu ya hele na mapasi bili mu ubiti ku pfuuyili. Babalayi ni babubaal-abuu muu.

¹⁴ Ka kuulu ya munywa wasweetene, yili mu ubiti ku moonyi, yili kuulu ya pasi. Baata babakee bali mu uduku yo.

Mibili mia pia
(Luka 6.43-44)

¹⁵ «Disa mayele mu mibili mia pia. Mio mili mu uyiri kwaa beni mu ifwaani kia mameme, ka kutso kati mio mili miminzi mia tsitsi.

¹⁶ Beni sa diabayaaba mu ndiaatili a bo. Utuu pe ukaba inzieenzi mu mutsietsiende, so a buu pe bafiike mu mundungu.

¹⁷ Muti wu mubwe ubutu mbutu dimbwe na muti wu mubi ubutu mbutu dimbi.

¹⁸ Muti wu mubwe utuu pe ubutu mbutu dimbi; bumosi ka muti wu mubi utuu pe ubutu mbutu dimbwe.

¹⁹ Pasi muti wu uhele ubutu mbutu dimbwe sa bamukwaanga, na sa bamudumunu ku mbaa.

²⁰ Ni mu buu, beni sa diyaaba mibili mia pia mu ndiaatili a bo.

Uleele na uyiluu
(Luka 13.25-27)

²¹ «A bo boosi pe ba bubaata me: “Pfumu, Pfumu”, bukoto mu Ipfumu kia mayula, ka ndila babali mu uyiluu litoono la Taayi a me wu li mu mayula.

²² Mu iluumbu kia pfuundisi, balayi sa baleele me: “Pfumu, Pfumu, ni mu kuumbu a we bisi diali mibili. Ni mu kuumbu a we bisi diabingi miheebili mimibi. Ni mu kuumbu a we bisi diayiluu bimaanga bialaa. We a ayaaba ndaa yii pe?”

²³ Ni mu buu, me sa nabaleele: “Me a nayaaba beni so hoolo pe. Takwaani na me, beni ba dili mu uyiluu mandaa mamabi!”

Utuungu ibwa kia nzo nha yulu a manya
(Luka 6.47-49)

²⁴ «Ni mu buu pasi nde wu uyu mandaa ma me maaleele, na nde salili mo nde sa afwaanina na muutu wa mayele, watuungu ibwa kia nzo a nde nha yulu a manya li linene.

²⁵ Mvulu anoyi, manziali mapuulii, iteembi yabwiilili nzo yii, ka yo a yabwiiri pe, munda ibwa kia yo batuungu kio nha yulu a manya lii.

²⁶ Ka pasi nde wu uyu mandaa ma me maaleele ma, na nde mo usalila pe, sa afwaanina na muutu wa iwulu watuungu ibwa kia nzo a nde nha yulu a musiee.

²⁷ Mvulu anoyi, manziali mapuulii, iteembi yabwiilili nzo yii na yo yabwiiri na bioo: na pfuuyili a yo ali yinene.»

Yiisu akiyiisi mu litumu loosi

²⁸ Bu Yiisu amani na uha tumini dia nde, boosi bakimii mu mutindi a nziisili a nde.

²⁹ Mundaa ti nde a ali pe weti bayiisi ba mikele ba bo, ka nde akiyiisi bo na litumu loosi.

8

Yiisu abeelisi ngaa a bwaari

(Malako 1.40-45; Luka 5.12-16)

¹ Yiisu asutii mulaanda na koongi a baata ya-muduki.

² Ninha ngaa a bwaari mosi aswesii, atsukini nha kulu a nde na aleeli: «Muyiisi, so we tooni, we utuu utsieemese me.»

³ Yiisu asibili koo, wamubeembi na aleeli: «Me tooni, ki tsieeme.» Na nhaa na nhaa, muutu atsieemi mu bwaari la nde.

⁴ Tumake Yiisu aleeli kwaa nde: «Yuu bubwe: a tsuu yo kwaa muutu so mosi pe. Ka yene bakengese we kwaa ngaanga a Nziaambi, na ha bungori ba Mooso atumi, mu umweese kwaa boosi ti we maabeeluu.»

Yiisu abeelisi musiali a mukuutu a masodaare

(Luka 7.1-10; Yowani 4.43-54)

⁵ Mu taanga di Yiisu akoti mu ngaanda a Kapernawumi, mukuutu a masodaare mosi, musi Looma, aswesii kwaa nde na aloombi nde libaasila.

⁶ Aleeli Yiisu mandaa ma: «Pfumu, musiali a me abeele na ala ku nzo, nde binama bia nyutu biamaabobo na li mu umono pasi dia laa.»

⁷ Yiisu aleeli kwaa nde: «Me kuu niyene, na me sa beelese nde.»

⁸ Ka mukuutu a masodaare avutili: «Pfumu, bubwe pe we mu ukoto mu nzo a me. Ka we leele ndaa ndila mosi, na musiali a me sa abeeluu.

⁹ Me makulu ndi kutsini a litumu la bakuutu ba me, na me ndi na masodaare kutsini a litumu la me. So me ndeeli kwaa mosi: “Yene”, nde yeni, na me nileele kwaa wunu: “Yira”, nde yiri, na so me ndeeli kwaa musiali ame: “Yiluu ndaa yi”, nde yilii yo.»

¹⁰ Bu Yiisu ayuyi mandaa maa nde amoni kinyi, na aleeli kwaa babakiduku nde: «Mu ngwanya me nadileeli: me a namono pe muutu wuli na imiini kia pili yi mu Nziaambi mu basi Iseraeli.

¹¹ Me nileele beni, babalayi sa bamatuu ku palili a taanga, na ku li mu udiaama taanga na sa badiaala nha meese mu udia itwaari na bakaa ba bisi Abraami, Isaki na Yaakobi, mu mukuungi wu munene mu Ipsumu kia mayula.

¹² Ka babali bataasila mu Ipsumu sa babadumunu ku mbari, kutso pimizi, ku bo bakaalili na ukweete mini.»

¹³ Tumake Yiisu aleeli kwaa mukuutu a masodaare wuu: «Vutuu ku nzo a we, Nziaambi heeri we ma we loombi mu imiini!» Na musiali a mukuutu a masodaare abeelii mu taanga ni dii.

*Yiisu abeelisi babeeri balaa
(Malako 1.29-34; Luka 4.38-41)*

¹⁴ Yiisu ayeni ku nzo a Peetero. Kuu nde amoni buko ba Peetero wa mukaasa ala nha yulu a mbuu, bu ali na baa.

¹⁵ Yiisu abeembi koo kia nde, na baa lawiiri. Nde atemini, na akoti mu usalila Yiisu.

¹⁶ Tsitsii bu yatoori, babeyi kwaa Yiisu baata balayi ba miheebili mimibi miakikwaamisa. Mu mandaa ma nde, Yiisu abingi miheebili mimibi kwaa baa bali na mio.

¹⁷ Nde ayilii buu paa mamaleeli mubili Yeesaya mayene tsitsi: «Nde wadibeelisi mu bibeeri bia bisi, na wadimaasi bipii bia bisi*.»

*Babatoono uduku Yiisu
(Luka 9.57-62)*

¹⁸ Yiisu bu amoni koongi a baata yamudiengilili, nde ahi tumini kwaa miyii mia nde, mu uyene na nde itwaari ku simi la diaanga li limosi.

¹⁹ Muiyisi a mikele mosi aswesii na wamuleeli: «Muyiisi, me niduku we pasi ku we uyene.»

²⁰ Yiisu avutili kwaa nde: «Mibaa miahaa minywa ku tsini a toto na banyunyi bali na manzo ma bo, ka Mwaana a muutu a ali pe na mbuu yi nde utuu ula na usuusu mutswe.»

²¹ Muutu mukimi, mosi mu miyii mia nde wamuleeli: «Muyiisi, ha me muswa me kwayadii taayi a me.»

²² Yiisu avutili kwaa nde: «Duku me. Na nyaala babakwa badii ba bo babakwa.»

*Yiisu awurisi iteembi
(Malako 4.35-41; Luka 8.22-25)*

²³ Yiisu akoti mu bootu itwaari na miyii mia nde, mu usabuu diaanga lii.

²⁴ Itsundu-a-tsundu, iteembi kia mifuri kianaangii nha yulu a diaanga, na mapo ma diaanga mabaandii udiamisa bootu. Ka Yiisu ali ala tolo.

* **8:17** Yes 53.4.

²⁵ Miyii miaswesii kwaa nde na bamusiimbili, baloyi: «Pfumu, vuusu bisi! Bisi sa dikwa!»

²⁶ Yiisu avutili kwaa bo: «Mu ima beni dili na boomo? Imiini kia beni ili kiadee!» Ninha, nde atemini, afweengi iteembi na maamba ma diaanga, tumake diaanga lawuri na pii.

²⁷ Boosi bakimii na baleeli: «Wu ki pili a muutu wu, paa biteembi na diaanga bitumumu nde?»

Yiisu abeelisi babaala boolo babali na miheebili mimibi

(Malako 5.1-20; Luka 8.26-39)

²⁸ Yiisu bu atoori ku simi la diaanga lilimosi, mu tsi ya basi Ngadareni, babaala boolo bapali kutso mangili, na bayiri mu ubwaana nde. Babaala baa bali na miheebili mimibi miakikwaamisa bo. Muutu so mosi pe wakiyesine ulabuu mu kuulu yii, munda ti bo bali baata ba tsitsi.

²⁹ Bo babaandii uloo: «Mwaana a Nziaambi, ki ndaa we li mu usaa mu bisi? We nha ayiri kuni mu ukwaamisa bisi tswaamini taanga di Nziaambi akese dito?»

³⁰ Nha la-la kwali na mukaanga wu munene wa bangulu babakisaa biloo.

³¹ Miheebili mimibi mialoombi kwaa Yiisu: «So we tooni ubingi bisi, tsinduu bisi mutso mukaanga a bangulu wu.»

³² Yiisu wabaleeli: «Yenani!» Miheebili mimibi miapali mu babaala boolo baa na miayikoto mu bangulu. Nhaa-na-nhaa, mukaanga woosi akulini ku tsuu a mulaanda, abwiiri mu diaanga, na mukaanga woosi afuyi mu maamba.

³³ Babakikebe bangulu babati, bayeni ku ngaanda, kuu bayaabisi mandaa moosi, na

miayilimi mu baata boolo babali na miheebili mimibi.

³⁴ Ni mu buu, baata ba ngaanda boosi bapali mu ubwaana Yiisu. Bu bamumoni, bamuloombi mu usiisi tsi a bo.

9

*Yiisu abeelisi muutu wabobo binama
(Malako 2.1-12; Luka 5.17-26)*

¹ Yiisu akoti mu bootu, abwisabuu diaanga na ayeni ku ngaanda a nde.

² Baata babeyi kwaa nde muutu wabobo binama, ala nha yulu a laba. Yiisu bu amoni imiini kia bo, nde aleeli kwaa wabobo binama: «Lwaata ibaala mwaana a me! Masumu ma we basiiri mo kolokolo!»

³ Ni mu buu, babamosi mu bayiisi ba mikele, balelisini kutso mitimi mia bo: «Muutu wu, li mu utuu Nziaambi!»

⁴ Yiisu ayaabi matsimi ma bo na aleeli: «Mu ima beni dili na matsimi mamabi maa?

⁵ Ima kiavulu pasi? Mu uleele ti: “Masumu ma we basiiri mo kolokolo?” — oo ti mu uleele — “Temene na yene?”

⁶ Ka me natoono ti beni diyaaba: Mwaana a muutu li na litu nha tsini a toto mu usa masumu kolokolo.» Ninha nde aleeli kwaa wabobo binama: «Temene, holo laba la we na yene ku nzo a we.»

⁷ Muutu wuu atemini na ayeni ku nzo a nde.

⁸ Mu taanga di koongi a baata bamoni buu, boomo babwiilili bo na babili Nziaambi bu aheeri litu la pili yii kwaa baata.

*Yiisu ateeri Mataayi mbili
(Malako 2.13-17; Luka 5.27-32)*

⁹ Yiisu asiisi mbuu yii, na mu taanga di akilabuu, nde amoni muutu mosi kuumbu Mataayi adiaala nha meese ma batoli ba limaanda. Yiisu aleeli kwaa nde: «Duku me!» Mataayi atemini na wamuduki.

¹⁰ Nha mbisi a nhaa, Yiisu akoti mu nzo a Mataayi mu udia. Kuu kwali na batoli ba limaanda balaa, na baata bakimi bangaa masumu. Bo bayiri mu udiaala itwaari na Yiisu nha meese na miyii mia nde.

¹¹ Bafarisi bu bamoni buu, baleeli kwaa miyii mia nde: «Mu ima Muiisi a beni ali mu udia itwaari na batoli ba limaanda na bangaa masumu?»

¹² Yiisu ayuyi bo, na aleeli: «Baata babali polo a bali na nzala a mubuyi pe, ka babeeri bubaaba na nzala a nde.

¹³ Yenani diyii mandaa maleele Nziaambi maana-ma: “Mutimi wa ngebe avulu ndutu na bungori babali mu uha kwaa me*.” Mundaa, me a na yiri pe mu uta mbili babali mu utsimi ti bo bangaa libweeye, ka babayaaba ti bo bangaa masumu.»

Yiisu na ndaa yatala ndiili a mutuutu

(Malako 2.18-22; Luka 5.33-39)

¹⁴ Miyii mia Yowani Mubootii miasweesii kwaa Yiisu na miamufuuli: «Mu ima bisi na Bafarisi dibaadiianga mutuutu, ka miyii mia we a mili mu uyiluu buu pe?»

¹⁵ Na Yiisu avutili kwaa bo: «Beni dili na tsimi ti babata mbili ku makweele utuu ukoto mu ngebe, mu ntaanga di mufuru a makweele ali itwaari na bo? Ka ngori! Ka taanga sa dito, di bakaamaasa

* **9:13** Ose 6.6.

nde nha kati a bo, ni mu taanga dii bo bakaadii mutuutu.»

¹⁶ «A uli pe na muutu wu li mu uloondo ikutu ki ikulu, mu iteendi kia tsaanda ki inyatii. Mundaa ti iteendi kii sa ikakala ibari kia ikutu ki ikulu, na wuru sa libwataanyuu kwalaa.

¹⁷ Bumosi ka, a bali mu ulooso pe mala ma manyatii mu mambiindi ma makulu. Leeti mambiindi ubuluu, mala utsaamuu, na uhelele mambiindi. Ka mala ma manyatii usiengele mu mambiindi ma manyatii, na buu utuu ukebe bio bubwe.»

Mukaasa mosi wa mubeeri abeembi ikutu kia Yiisu, na mwaana a Yayiro wa mukaasa asiimbii mu likwa

(Malako 5.21-43; Luka 8.40-56)

¹⁸ Mu taanga di Yiisu akitsuu kwaa bo buu, pfumu a Bayuudayo mosi ayiri, atsukini nha kulu a nde, na aleeli: «Mwaana a me wa mukaasa maakwa lialili, ka yira naa koo kia we nha yulu a nde, na nde sa aba moonyi.»

¹⁹ Yiisu atemini na aduki nde na miyii mia nde.

²⁰ Mukaasa mosi wakipala makili umatuu bilimi kuumi na bioolo, aswesii ku mbisi a Yiisu, na abeembi toso a ikutu kia nde.

²¹ Mundaa ti nde akileele kutso mutimi a nde: «So me tuyi ubeembe ndila ikutu kia nde, me sa beeluu.»

²² Yiisu asiheetii, amoni nde na aleeli: «Lwaata ibaala, mwaana a me! Mundaa we amene mi-aanzi mu me, ninha we maabeeluu.» Na nhaa-natsi, mukaasa wuu abeelii.

²³ Yiisu atoori ku nzo a mukuutu a Bayuudayo wuu. Bu amoni basiyi ba manzaanga bamaay-iliimi mu ndiili, na koongi a baata yakinyingini kutso kele yalaa

²⁴ nde aleeli: «Palani mu, munda a mwaana wa mukaasa a akwa pe, nde tolo ala.» Ka baata basiiri nde saa.

²⁵ Bamana na upalisa koongi ku mbari, Yiisu akoti kutso itsuru kia nzo, nde akaangi mwaana mu koo, na mwaana atemini.

²⁶ Mvuungu yatsiaamii mu itinini kii kioosi.

Yiisu abelisi bingima-ngimi bioolo

²⁷ Mu taanga di Yiisu amatii nhaa, bingima-ngimi bioolo biamuduki mu uyenaloo: «Mwaana a Daavidi, kwiilili bisi ngebe!»

²⁸ Yiisu bu atoori ku nzo a nde, bingima-ngimi biaswesii kwaa nde, na nde wabafuuli: «Beni disi-iri imiini ti me utuu uyiluu buu?» Bo bavutuli kwaa nde: «Ee-e Pfumu.»

²⁹ Ninha, Yiisu abeembi misi mia bo na aleeli: «Nziaambi heeri beni ma beni dili mu ukebe mu imiini kia beni!»

³⁰ Na misi mia bo miatuyi umono. Yiisu wabat-suyi mu ibaala, wabaleeli: «Diyiluu uyuu, muutu so mosi pe wafwaana uyaaba ndaa yi.»

³¹ Ka mu taanga di bo bapali mu nzo, bo bayeni mu utsuu mu Yiisu mu itinini kii kioosi.

Yiisu abelisi muutu wa baba

³² Bingima-ngimi bioolo bii bu biakiyene, baata bakimi babeyi kwaa Yiisu muutu mosi wa baba munda ti nde ali akangama kwaa muheebili wu mubi.

³³ Bu Yiisu amani ubingi muheebili wu mubi wuu, muutu wali baba abaandii utsuu. Koongi buyamoni buu, baata boosi bakimii na bakileele: «Kaala a diamono mia bu mu tsi a Iseraeli pe!»

³⁴ Ka Bafarisi bakileele: «Ni mukuutu a miheebili mimibi li mu uha nde litu la ubingi miheebili mii!»

Yiisu akwiilili makoongi ngebe

³⁵ Yiisu akidieenge mu mangaanda na mu mala, nde akiyiisi mutso manzo ma makutunu ma Bayu-udayo, akiyaabisa Ndaa Yimbwe ya Ipfumu, na akibeelese bibeeri na bipii bioosi.

³⁶ Mutimi a nde aluuli mu ngebe mundaa makoongi ma nde akimono. Ka manyutu ma baata baa ali mamaawa mifuri na bo bali ba-maakoto kutso ndeeyili, mundaa ti bo ali aka ilimbisi pe, *weti mameme mahele na mukebi*.

³⁷ Ninha, nde aleeli kwaa miyii mia nde: «Isala kia ukukuu mbutu ili kia laa, ka basiali bali bakee.

³⁸ Ni mu buu, diloombo kwaa ngaa tsiee, ab-watsinduu basiali mu usa isala kii.»

10

Batumu kuumi na boolo

(Malako 3.13-19; 6.7-13; Luka 6.12-16; 9.1-6)

¹ Yiisu ateeri miyii mia nde kuumi na mioolo mbili na wabaheri lituu la ubingi miheebili mimibi, na ubeelese bibeeri bioosi, na bipii bioosi.

² Makuumbu ma batumu kuumi na boolo ni maa-na-ma: watsiomi Simooni, wu bali mu uta Peetero, na mukee a nde Andere; Yaki na mukee a nde Yowani, bo baboolo baana ba Zebedaayi;

³ Filipe na Baritelemi; Toma na Mataayi mutoli a limaanda; Yaki mwaana a Alife na Tade,

⁴ Simooni muzelote* na Yuuda Isikarioti, wuu wayeelili Yiesu.

*Isala kia batumu kuumi na boolo
(Malako 6.7-13; Luka 9.1-6)*

⁵ Yiesu atsindii babaala kuumi na boolo ba mu isala, nde wabaheeri tumini yi: «A diyene pe mu bitinini bia baata babali a Bayuudayo pe, na a dikoto pe mu ngaanda so mosi ya mu itinini kia Samaria.

⁶ Ka diyene ndila ku yili mameme mamadiimbili ma mu mukaanga a Iseraeli.

⁷ Mu kuulu, diyiisi na dileele ndaa yi: “Ipfumu kia mayula ika bebele!”

⁸ Dibeese babeeri, disiimbili babakwa, ditseemese bangaa bwaari, dibingi miheebili mimibi. Beni diabaa mu ibuu, haanani ka mu ibuu.

⁹ A diholo so woolo, so mboongo, so mikuti mi beni dilooso mu mibanda mia beni pe.

¹⁰ Bu diyene mu midieenge, a dibiti pe so kutu, so bikutu bioolo, so bikoori, so mupaanga. Mundaa musiali afwaana ubaa bia udia mu isala kia nde.

¹¹ «Bu dikoto mu ngaanda so mu bula, disaa muutu wayilimi mu uyaka beni, na didiaala kwaa muutu wuu, natee bu beni dimatuu nha mbuu yii.

¹² Mu taanga di beni dikoti mu nzo a muutu wuu, dileele: “Iyeenge kwaa beni.”

¹³ Mbiiti baata ba nzo yii bayaki beni, nyaala iyeenge ki beni diloombi iba nha yulu a bo. Ka

* **10:4 muzelote:** muutu wa mu kaba lakidwaanisa mutini a Looma.

so bo a bayaki beni pe, nyaala iyeenge ki beni dialoombo mu bo ivutuu kwaa beni bameme.

¹⁴ Mbiiti mu nzo mosi so mu ngaanda mosi, babisi uyaka so uyuu beni, dipala mu yo, na dikubulu lifuundu la bitaambi bia beni.

¹⁵ Ngwanya me nadileeli: mu iluumbu kia pfuundisi a tsi, sa basieembe baata ba ngaanda yii mu iteesi kiavulu tsieembili ya baata ba ku ngaanda a Sodomu na ku Ngomoro.

*Kwaamisa dikaayira ku kulu
(Malako 13.9-13; Luka 21.12-17)*

¹⁶ «Diyuu! Me nitsinduu beni weti mameme nha kati a miminzi. Ka diba na buyeri weti bataari, na diba babahele na toono weti mabeembe.

¹⁷ Disa mayele, munda ti baata sa babiti beni ku manzo ma pfuundisi, na sa batete beni bikoti mu manzo ma makutunu ma Bayuudayo.

¹⁸ Sa badibiti mu uyala mitata nha kulu a batumi ba bitinini na nha kulu a mitini mu toono a me, paa beni dita imbaangi mu me kwaa bo, na kwaa bangooyi.

¹⁹ Mu taanga di bubiti beni ku nzo a pfuundisi, a diba na tsoongo pe mu mi beni dikaaleele so mu mutindi wu beni dikaatsuu. Munda ti Nziaambi sa aha beni mandaa mafwaana mu taanga dii.

²⁰ Mo a mumata kwaa beni pe, ka Muheebili a Taayi a beni sa atsuu mu beni.

²¹ Baana ba nguu sa bayeelele baana ba nguu ba bo ku likwa, na bataayi ka sa bayiluu bumosi kwaa baana ba bo; baana sa bakiinguu mu udwaanisa bataayi na banguu, na uyeelele bo ku tsieembili ya likwa.

²² Baata boosi sa babele beni mu toono a me. Ka wu uhama natee manini sa ayobuu.

²³ Mu taanga di bukwaamisa beni mutso ngaanda mosi, dibata ku ngaanda kimi. Ngwanya me nadileeli, beni a dimana pe udieengele mangaanda moosi ma mu Iseraeli tswaamini Mwaana a muutu uyira.

²⁴ «A uli na muyii so mosi pe wavulu muyiisi a nde; a uli na musiali so mosi pe wavulu pfumu a nde.

²⁵ Yakuu kwaa muyii mu uto mu iteesi kili muyiisi a nde, na kwaa musiali mu uto mu iteesi kili pfumu a nde. Mbiiti batuyi mukuutu a kaanda Bezebuli[†], binama bia kaanda la nde sa batuu bo kwavulu mifuri.

*Wuu wu baata bafwaana ubatila boomo
(Luka 12.2-7)*

²⁶ «Ninha a diba na boomo ba muutu pe. Mioosi miasweeme sa mimonuu, na mioosi mia tsweeyi sa miyabina.

²⁷ Mi nileele me beni kutso pimisi, dileele mio nha liyalila; na mi buleele beni mu mapfuundu nha litswi, dibiisili mio ku yulu a masiaangi.

²⁸ A dibata pe ba budusu nyutu, ka bo ukoono udusu muwuumu, ka dibatila Nziaambi boomo wu utuu ufuusu mbala mosi nyutu na muwuumu ku mbaa ya ku mbuungulu.

²⁹ A bali mu uyaalu pe masiee moolo mu mukuti mosi? Bunu a so limosi pe mu mo, lituu ubwa nha tsi, kwahele a ti Taayi a beni ayaaba.

[†] **10:25** *Bezebuli*: Kuumbu a Saatina bu ali mukuutu a miheebili mimibi.

³⁰ Ka kwaa beni, so naanga dia beni dioosi dia mutswe bataanga dio.

³¹ Ni mu buu a diba na boomo pe: beni diavulu masiee malaa ndutu!

*Usiingi oo ti utunu Yiisu Kristo
(Luka 12.8-9)*

³² «Pasi nde wuusiingi nha kulu a baata ti nde li muyii a me, me ka sa namusiingi nha kulu a Taayi a me wuli mu mayula ti nde wa me ali.

³³ Ka so muutu tuni me nha kulu a baata, me ka sa namutunu nha kulu a Taayi a me, wuli mu mayula.

*Yiisu a ayiri pe mu ubee iyeenge, ka mudiingi
(Luka 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ «A ditsimi pe ti me nayiri mu ubee iyeenge nha tsini a toto: me a nayiri pe mu ubee iyeenge, ka mudiingi.

³⁵ Me nayiri mu ukabala mwaana wa baala na taayi a nde, mwaana wa mukaasa na nguu a nde, mukari a mwaana na buko ba nde wa mukaasa.

³⁶ Mitaata mia muutu sa miba ni binama bia kaanda la nde makulu.

³⁷ Pasi nde wu uvulu utoono taayi a nde, so a buu pe nguu a nde, kwavulu me utoono, nde a afwaana pe mu uba wa me. Pasi nde wu uvulu utoono mwaana a nde wa baala, so a buu pe wa mukaasa, kwavulu me utoono, nde a afwaana pe mu uba wa me.

³⁸ Pasi nde wu uhele unaangila kuruwa a nde na uduku me ku mbisi, nde a afwaana pe mu uba wa me.

³⁹ Wu utoono uvuusu idiingi kia nde sa afuusu kio; ka wu ufuusu idiingi kia nde mu ndaa a me, sa avuusu kio.

*Musieende
(Malako 9.41)*

⁴⁰ «Pasi nde wu uyaka beni, yaki me; pasi nde wu uyaka me, nde yaki wuu watsinduu me.

⁴¹ Wu uyaka mubili a Nziaambi, munda bu ali mubili, nde sa aholo musieende wu bataasila kwaa mubili; na wu uyaka muutu wakangama mu Nziaambi munda bu nde ali akangama mu Nziaambi, nde sa aholo musieende wu bataasila kwaa muutu wakangama mu Nziaambi.

⁴² Mu ngwanya, me na dileeli: muutu wu uha so ndila mbasa a maamba ma kioori, kwaa mosi wavulu mu bungebe nha kati a miyii mia me, munda bu ali muyii a me, sa aholo musieende a nde.»

11

*Yowani Mubootii atsinduu miyii mia nde kwaa
Yiisu
(Luka 7.18-35)*

¹ Bu Yiisu amani na uha tumini dii kwaa miyii mia nde kuumi na mioolo, nde amatii nha mbuu yii, na ayeni mu uyiisi mu mangaanda ma mu itinini kii.

² Yowani Mubootii, bu ali mu perese, ayuyi bu bakitsuu mu biyiluu bia Kristo. Ni mu buu nde atsindii babamosi mu miyii mia nde,

³ mu ufuulu Yiisu: «We ni Mesiya wu kaayira, oo ti bisi diafwaana ukebe muutu mukimi?»

⁴ Yiisu avutili kwaa bo: «Diyene diyaabisa kwaa Yowani maa ma beni dili mu uyuu na ma beni dili mu umono.

⁵ Babakwa misi bali mu umono, bikata bili mu utemene, bangaa bwaari bali mu ubeeluu, babakwa matswi bali mu uyuu, babakwa bali mu usiimbuu, na Ndaa Yimbwe bali mu uyaabisa kwaa bawe.

⁶ Kinyi kwaa wu uhama mu umene miaanzi mu Nziaambi mu ndaa a me.»

⁷ Mu taanga di miyii mia Yowani miayeni, Yiisu abaandii utsuu kwaa koongi mu ndaa a Yowani, nde aleeli: «Ima beni diyimono ku tsi ya tsata? Idiaara ki iteembi ili mu unyingisi? Ngori?

⁸ Ka ima beni diyimono? Muutu walwaata bikutu bia tala? Ka babulwaata bikutu bia tala mu manzo ma mitini bali mu uba.

⁹ Ka ima beni diayamono? Mubili a Nziaambi? Ee-e, me nadileeli, nde avulu na paa mubili.

¹⁰ Ka mu ndaa a Yowani Mabasonuu ma Ngira mali mu uleele: “Me nitsinduu tumu a me ku kula a we, mu udibili we kuulu, buleeli Nziaambi.*”

¹¹ Ngwanya me nadileeli: Mu boosi bababutu mu mukaasa, kaala a kwamoonuu pe muutu wavulu Yowani Mubootii mu bunene. Ka bunu, wavulu bukee mu Ipsumu kia mayula, avulu nde mu unaanguu.

¹² Umatuu mu taanga di Yowani Mubotuii akiyisi natee mu lolo, Ipsumu kia mayula bali mu udwaanisa kio mu kakabi. Na, bangaa kakabi bali mu usaa upatila kio.

¹³ Mikaanda mia mibili mioosi na Mikele mia Mooso bayaabisi Ipsumu kia mayula, natee mu

* **11:10** Mal 3.1.

taanga dia Yowani.

¹⁴ Na so beni ditooni usiingi ndaa yi, ni nde Yowani wuli weti mubili Eliya wu bayaabisi nziriri a nde.

¹⁵ Diyuu bubwe so beni dili na matswi.

¹⁶ «Na bana me nifwaanisa baata ba lolo ba? Bo bafwaanina na bibabaana biadiaala nha mam-buu ma baata boosi bubaakukunu. Ni kuu ku bana bali mu uloo kwaa babamosi:

¹⁷ “Bisi diafuli beni piipi mu uyimbi mikuungu mia kinyi, ka beni a diakini pe! Bisi diayimbi mikuunga mia likwa ka beni a dialili pe!”

¹⁸ Ka bunu, Yowani ayiri, nde a li mu udia so unywa pe, ka bali mu uleele: “Nde li na muheebili wu mubi!”

¹⁹ Tumake, Mwaana a muutu ayiri, nde li mu udia na unywa, na bali mu uleele: “Dimono muutu wu ngaa lidia na nde li mu ukolo mala! Nde li nduu a batoli ba limaanda na bangaa masumu!” Ka buyeri ba Nziaambi bali mu umonuu mu biy-iluu bia nde.»

Mangaanda mamabisi usa imiini
(Luka 10.13-15)

²⁰ Ninha, Yiisu abaandii usieembe, baata ba mu mangaanda ma nde ayilii bimaanga bialaa mu mo, munda ti baata ba mu mangaanda maa a basobi ndiaatili a bo yimbi pe, na a bakiinguu kwaa Nziaambi pe. Nde aleeli:

²¹ «Ngebe kwaa beni, baata ba ngaanda ya Korazi! Ngebe kwaa beni, baata ba ngaanda ya Betsayida! Ka so bimaanga bi basiiri kwaa beni, ali basiiri bio mu mangaanda ma Tiro na Sidoni, keni umatuu belepe baata ba bo bakoti mu bukwiili.

Keni bo balwaati masaaka ma ngooto, na ukili lifutu ku mutswe, na keni basobi ndiaatili a bo yimbi na ukiinguu kwaa Nziaambi.

²² Ni mubuu, me nilee kwaa beni, mu iluumbu kia pfuundisi, Nziaambi sa asieembe beni, mu iteesi kiavulu mifuri na tsieembili ya baata ba Tiro na baata ba Sidoni.

²³ Ka beni baata ba ngaanda ya Kapernawumi! Beni bu ditsimi ti beni sa dinaanguu natee ku yulu? Sa badikululu natee ku tsi a babakwa. Mundaa ti, so bimaanga bi bayilii mu beni, bayilii bio mu baata ba ngaanda ya ngaanda a Sodomo, keni ngaanda yii yiken natee lolu.

²⁴ Ni mubuu me nadileeli, mu iluumbu kia pfuundisi, beni sa diholo tsieembili yavulu mifuri na tsieembili ya ngaanda a Sodomo.»

*Diyiri kwaa me mu ubaa puumini
(Luka 10.21-22)*

²⁵ Mu taanga dii, Yiisu aloyi: «Oo Taata, Pfumu a yula na tsi, me nitoono kwaa we, bu we mweesi kwaa bikenyi, moosi ma we aswee kwaa bangaa buyeri, na bangaa nziaabili.

²⁶ Ee-e Taata, mu bweese ba we, we atoono ti buba weti buu.»

²⁷ «Taayi a me aha me biloo bioosi. Muutu pe wayaaba Mwaana, so a ni Taayi pe. Muutu pe wayaaba Taayi, so a ni Mwaana pe, na kwaa baa ba Mwaana atoono umweese nde.»

²⁸ «Diyiri kwaa me, beni boosi ba manyutu ma maadee mundaa bibiti bialeme bi beni dili mu ubiti, na me sa ha beni iholo.

²⁹ Diholo ikoolo[†] kia me, na nyaalani me nadiyi-isi, munda a ti me ndi na buleembi na mutimi wakuluu, na beni sa dibaa iholo munda a beni bameme.

³⁰ Ikoolo me kii, a ili pe na pasi mu ubiti, na mufunu wu me ndi mu uha beni li waleenge.»

12

Yiisu ni Pfumu a saba

(Malako 2.23-28; Luka 6.1-5)

¹ Nha mbisi a taanga hoolo, Yiisu atabi matsiee ma bele^{*} mu iluumbu kia saba. Miyii mia nde miabayi nzala. Bo babaandii ukaba mbutu dia bele na udia dio.

² Bafarisi bu bamoni buu, baleeli kwaa Yiisu: «Mono, miyii mia we mili mu uyiluu mandaa ma mikele mia bisi mialii, mu uyiluu mu iluumbu kia saba!»

³ Yiisu avutili kwaa bo: «Beni a diataanga pe miayilii Daavidi mu taanga di nde me na baata ba nde babayi nzala?

⁴ Nde akoti mu nzo a Nziaambi, na itwaari na baata ba nde, bo badi mapa ma bahi bungori kwaa Nziaambi. Bunu bo a bali na muswa pe mu udia mo, munda a ti mikele mia bisi mili mu uha muswa wa udia mo, ndila kwaa bangaanga ba Nziaambi.

⁵ So a buu pe, so beni ditaangi mu mikele mia Mooso, beni sa dimono ti mu iluumbu kia saba, bangaanga ba Nziaambi babali mu isala, mutso

[†] **11:29** *ikoolo*: Muti waleme wu bali mu ulwaatisa mu kiingi a iboori so ya muutu paa ahele uba bunyanga. ^{*} **12:1** *bele* mutindi a itiiti ki bali mu uholo mbutu mu uyiluu farine a mapa.

Nzo a Nziaambi nha mbuu ya Ngira, a bubaakiinzi pe mukele a saba, ka bunu, mu yii, a bubaamono toono mu bo pe.

⁶ Ka me nadileeli: ndaa yili nha, yavulu Nzo a Nziaambi mu mufunu.

⁷ Ngwanya, so beni aba diayaaba mbiindila Mabasonuu ma Ngira ma: “Mutimi wa ngebe avulu ndutu na bungori babali mu uha kwaa me[†]”, keni beni a diheeri tsieembili kwaa bahele a toono pe.

⁸ Mundaa ti Mwaana a muutu ni Pfumu a saba.»

*Muutu wabobo koo
(Malako 3.1-6; Luka 6.6-11)*

⁹ Yiisu amatii nhaa, ayeni ku nzo a makutunu ma Bayuudayo.

¹⁰ Kwali nhaa na muutu mosi wabobo koo. Bafarisi bali na nzala ya ufuundu Yiisu, ni mu buu, bamufuuli: «Mikele mia bisi mili mu uha muswa, mu ubeelese muutu mu iluumbu kia saba?»

¹¹ Yiisu avutili kwaa bo: «So mosi mu beni li na indombo ndila imosi, na kio ibwiiri mu idunu kiayii mu iluumbu kia saba, nde sa anyaala kio uyapalisa na uholo kio?

¹² Ka muutu avulu indombo ndutu! Mu yii, mikele mia bisi mili mu uha muswa mu uyiluu mamabwe kwaa muutu mu iluumbu kia saba.»

¹³ Ni mu buu, Yiisu aleeli kwaa muutu wuu: «Sibili koo kia we.» Nde asibili kio, na koo kiabwihama bubwe-bubwe weti ki imosi.

¹⁴ Bafarisi bayeni, na badiaali mu pfuundu, mu umono buni bo butuu udusu Yiisu.

Musiali wu Nziaambi asoolo

[†] 12:7 Ose 6.6.

¹⁵ Yiisu bu ayaabi mandaa maa, nde amatii nha mbuu yii. Na baata balaa bamuduki. Nde abeelisi babeeri boosi.

¹⁶ Ka mu ibaala kioosi nde alii bo mu uyaabisa kwaa baata nde na ali.

¹⁷ Maa mayilimi buu paa maleeli mubili Yeesaya mayene tsitsi:

¹⁸ «Wu ni musiali a me wu me nasoolo, wu me natoono na wu nasuusu kinyi a me yoosi. Me sa suusu Muheebili a me nha yulu a nde, na nde sa ayaabisa ti, me sa fuundusu bifuumbu bioosi bia nha tsi mu ngwanya.

¹⁹ Nde a ukaama na muutu pe, na a unaangila pe muniingi a ndaa a nde, a buyuu pe nde mu utsuu mu makuulu.

²⁰ Nde a uboolo pe idiaara kiamakwafutunu, a udimisi pe mwiindi wu ka mu udimi. Nde sa ayiluu buu natee bu nde ubiingisi mandaa ma ngwanya,

²¹ na bifuumbu bia baata bioosi sa bisuusu ilimbisi kia bo mu nde‡.»

Mvutu a Yiisu mu mandaa ma Bafarisi bafuundi nde

(Malako 3.22-30; Luka 11.14-23)

²² Mu taanga dii, babeyi kwaa Yiisu, muutu mosi wa ingimangimi wali ka baba, munda ti nde li akangama kwaa muheebili wu mibi. Yiisu wamubeelisi, muutu wuu abaandii utsuu na umono baata.

²³ Koongi yakimii, na boosi baleeli: «Nde mwaana a Daavidi ali?»

‡ 12:21 Yes 42.1-4.

²⁴ Bafarisi bu bayuyi bo, baleeli: «Muutu wu li mu ubingi miheebili mimibi, munda ti Belezebuli mukuutu a mio, li mu uha nde litu.»

²⁵ Ka Yiisu ali ayaaba matsimi ma bo. Ni mu buu, nde aleeli kwaa bo: «Pasi ipfumu ki baata bali mu udwaana midiingi bo na bo, tsukili a kio ndila utsaamuu. Pasi ngaanda, so a buu pe, kaanda li baata bali mu uhele ubwayuhusunu bo na bo utuu pe udiingi.

²⁶ So Saatana bingi Saatana, nde li mu udwaanisa nde makulu. So ni buu, buni ipfumu kia nde ituu udiingi?

²⁷ Beni dili mu utsimi ti me ndi mu ubingi miheebili mimibi mu lituu la Belezebuli, ka mu ki litu baana ba beni bali mu ubingi mio? Baana ba beni bo makulu bali mu umweese ti beni a dili na buungu pe.

²⁸ Ka mu ngwanya, ni mu Muheebili a Nziaambi me ndi mu ubingi miheebili mimibi, pili mosi ti Ipfunu kia Nziaambi kiaamaato natee kwaa beni.

²⁹ «A uli pe na wu utuu ukoto mu nzo a muutu ngaa mifuri na upatila bisii bia nde, mbiiti nde a akwakutu pe ngaa mifuri wuu bibolo! Ka nha mbisi a ukutu nde bibolo, tumake nde tuyi uholo bioosi bili mu nzo a nde.

³⁰ Wu uhele uba itwaari na me li mutaata a me; na wu uhele ubaasila me mu ukukuu nde li mu utsara.

³¹ Ni mu buu, me nadileeli: baata utuu uholo nyaalili a matoono ma bo mu masumu moosi, na mu bitari bioosi nha kulu a Nziaambi. Ka wuu wu utuu Muheebili wa Ngira a busa nde kolokolo pe.

³² Wu uleele ndaa yimbi mu Mwaana a muutu, sa bamusa kolokolo. Ka wu utsuu bubi mu Muhee-

bili wa Ngira a busa pe nde kolokolo mu taanga di, so mu taanga dikaayira.

*Muti na mbutu dia nde
(Luka 6.43-45)*

³³ «Mu ubaa mbutu dimbwe, beni diafwaana uba na muti wu mubwe. So beni dili na muti wuli na ibeeri, beni sa dibaa mbutu dimbi. Ka bali mu uyaaba muti mu mutindi a mbutu di nde ali mu ubutu.

³⁴ Beni ifuumbu kia bapili! Buni beni dituu uleele mandaa ma mabwe, mbiiti beni dili bababi? Mundaa ti munywa upalisa mialuulu mu mutimi.

³⁵ Muutu wu mubwe, li mu upalisa mandaa ma mabwe, mali mu mutimi a nde wu mubwe. Muutu wu mubi, li mu upalisa mandaa ma mabi, mali mu mutimi a ndi wu mubi.

³⁶ Me nadileeli: mu iluumbu kia pfuundisi, baata sa bayala mutata mu mandaa moosi ma buwulu ma bo bapalisa.

³⁷ Mundaa ti, mu ma mupala mu munywa a we bufuundusu we. Mu mo we ubiingi, so a buu pe mu mo we ubwa.»

*Bayuudayo baloombi imbaangi kia ukimuu
(Malako 8.11-12; Luka 11.29-32)*

³⁸ Ninha bakimi mu bayiisi ba mikele na Bafarisi baleeli kwaa Yiisu: «Muyiisi, bisi ditooni ti we mweese bisi iliimbi kia ukimuu, kili mu umweese ti Nziaambi atsinduu we.»

³⁹ Yiisu avutili, aleeli kwaa bo: «Baata ba isieende kia lolo, bali baata bababi na bangaa tsoongili, bo bali mu uloombo iliimbi kia ukimuu. A uli pe na iliimbi ki bumweese bo, ka ndila kii kiayilimi mu mubili Yoona.

⁴⁰ Weti bu mubili wuu asiiri biluumbu bitata bia nyanga, na bia butsuu mu moonyi a tswi wu munene, bumosi ka Mwaana a muutu sa asa biluumbu bitata bia nyanga na bia butsuu ku tsini a toto.

⁴¹ Mu iluumbu kia pfuundisi, basi Ninive sa batemene nha kulu a baata ba isieende kia lolo ki, na sa bafuundu bo, munda ti basi Ninive basobi ndiaatili bu bo bayuyi nziisili a mubili Yoona. Ka nha uli na wavulu mubili Yoona!

⁴² Mu iluumbu kia pfuundisi, mutini wa mukaasa wa ku tsi ya baanda, sa atemene nha kulu a baata ba isieende kia lolo ki, na ufuundu bo. Munda ti mutini wuu amata ku bitini bia tsi bia ku la, mu uyayuu mandaa ma mutini Solomo maluulu mu buyeri. Ka nha uli na wavulu mutini Solomo!

Taanga di muheebili wu mubi ali mu uyiravutuu mu muutu

(Luka 11.24-26)

⁴³ «Mbiiti muheebili wu mubi maapala mu muutu, nde li mu uyene mayena-yene ku mam-buu ma kanya, mu usaa mbuu ya puumini. Mbiiti nde a solili yo pe,

⁴⁴ nde li mu uleele: “Me sa vutuu ku nzo a me, muu mu me napali.” Na bu avutii, nde baasi nzo bwaasi, isii pe mu kati, bakoombolo na bayiluu bungeele.

⁴⁵ Ni mu buu, nde sa avutuu mu uyaholo miheebili tsaamba mikimi miavulu nde buhaangi. Bo sa bavutuu mu nzo yii na udiaala muu. Mu yii, mapasi ma muutu wuu sa mavulu mifuri na ma tsiomi. Ni buu ka bukaaba mu baata bababi ba isieende kia lolo ki.»

*Nguu na baana banguu ba Yiisu
(Malako 3.31-35; Luka 8.19-21)*

⁴⁶ Yiisu bu ali keni mu utsuu kwaa koongi, nguu na baana ba nguu ba nde bayiri. Bo ali ku mbari na basiayi utsuu na nde.

⁴⁷ Muutu mosi aleeli kwaa Yiisu: «Mono, nguu a we na baana banguu ba we, bali ku mbari, na bo bali na nzala a utsuu na we.»

⁴⁸ Yiisu wamuvutuli: «Na li nguu a me, na bana bali baana banguu ba me?»

⁴⁹ Tumake, nde alayi miyii mia nde mu koo, na aleeli: «Mono nguu a me na baana banguu ba me nha bali.

⁵⁰ Ka pasi nde wu uyiluu litoono la Taayi a me wuli ku mayula, nde li mwaana a nguu a me wa baala, keri a me, na nguu a me.»

13

*Tsaba ya munyasili a mbutu
(Malako 4.1-9; Luka 8.4-8)*

¹ Iluumbu kii, Yiisu apali mu nzo, na ayidiaala nha simi la diaanga mu uyiisi.

² Koongi ya laa yakukini na yamudiengilili, ni mu buu nde ahaati nha yulu a bootu, na adiaali. Baata boosi bali nha simi la diaanga, nha kulu a nde.

³ Nde akitsuu bo mandaa malaa mu matsaba, na akileele kwaa bo: «Iluumbu imosi muutu mosi ayinyasila mbutu mu tsiee a nde.

⁴ Bu nde akinyisila mbutu, di dimosi diabwiiri mu mukoo a kuulu: banyunyi bayiri, na batooti dio.

⁵ Ndaamba a mbutu dimosi diabwiiri nha mbuu ya mamanya, nha yahele na toto dialaa. Mbutu diameni mu mawasa munda a toto ali yulu-a-yulu.

⁶ Nyanga bu yabali, yanyeengisi mitswiili: mio miakanyi munda ti miaanzi ali a miayiluu udi-aama pe.

⁷ Ndaamba a mbutu dikimi diabwiiri kutso mingaamba. Mingaamba miakuli na miadusi mitswiili.

⁸ Ka ndaamba a mbutu dikimi diabwiiri nha toto dia mboloso, diameni, diakuli na diabuti mbutu: dini mbutu kama, dini maku-masamina na dibimosi maku-matata.»

⁹ Na Yiisu abwileele: «Wu li na matswi, nyaala ayuu!»

*Mu ima Yiisu ali mu usalila matsaba?
(Malako 4.10-12; Luka 8.9-10)*

¹⁰ Ninha miyii miaswesii kwaa Yiisu na miamu-fuuli: «Mu ima we li mu uta bo matsaba?»

¹¹ Nde wabavutili: «Beni diabaa bweese ba nzi-aabili a matsweeyi ma Ipfumu kia mayula, ka bo a babayi bweese baa pe.

¹² Mu ngwanya, kwaa muutu wuli na bisii, sa babwabweese nde bisi bikimi, na nde sa aba na bio bialaa. Ka kwaa muutu wahele na isii, sa bamumaasa ndaamba a bisii bia ali na bio.

¹³ Ni munda yii me ndi mu usalila matsaba mu utsuu kwaa bo: munda ti bo bali na misi, ka a bali mu umono pe, na bo bali na matswi, ka a bali mu uyuu pe.

¹⁴ Ninha mbilili yaheeri mubili Yeesaya yili mu uyene tsitsi munda bo, bu aleeli:

“Beni sa diyiluu uyuu, ka a diyaaba mbiindili pe; beni sa diyiluu utala, ka a dimono pe.

¹⁵ Mundaa ti ifuumbu ki aka na mutimi bunono;
bo bamaadibuu matswi ma bo,
na bamaadibuu misi mia bo,
paa misi mia bo minyaala umono,
paa matswi ma bo manyaala uyuu,
na paa mu mayele ma bo banyaala uyaaba mam-
biindili,
na mu buu, bo a buyiravutuu kwaa me pe paa
me nababeelese, buleeli Nziaambi*.”

¹⁶ «Ka kwaa beni, kinyi yili na beni: mundaa ti
misi mia beni mili mu umono na matswi ma beni
mali mu uyuu!

¹⁷ Ee-e, ngwanya me nadileeli: mibili mia laa
na baata babanambita mu Nziaambi bali batoono
umono mi beni dili mu umono, ka a bamono mio
pe, na uyuu ma beni dili mu uyuu, ka a bayuu mo
pe.

*Yiisu aheeri tsutulu a tsaba ya munyasili a
mbutu*

(Malako 4.13-20; Luka 8.11-15)

¹⁸ «Ka diyuu mbiindila tsaba ya munyasili a
mbutu:

¹⁹ Mu taanga di muutu li mu uyuu mandaa ma
Ipfumu kia Nziaambi, ka a ali mu uyaaba mam-
biindili ma mo pe, wu mubi li mu uyiri, na li mu
umaasa mbutu dibanyasili mu mutimi a nde. Yii
ni mbiindila mbutu diabwi mu mukoo a kuulu.

²⁰ Diabwi nha mbuu ya mamanya, ni muutu
wuli mu uyuu mandaa ma Nziaambi, na li mu
uyaka mo nhaa na nhaa mu kinyi.

²¹ Ka bu mbutu dii diahele na miaanzi, diadi-
ingi ndila taanga hoolo. Mundaa ti, mu taanga
di mapasi, so a buu pe, minyoongo mili mu

* **13:15** Yes 6.9-10.

uyiri, munda a mandaa ma Nziaambi, mawasa-mawasa, imiini kia nde sa ibwa.

²² Mbutu diabwi kutso mingaamba, ni muutu wuli mu uyu mandaa ma Nziaambi, ka matsimi ma tsi yi, na busini ba pia, bili mu unyongoso mo, a bibaaha mo kuulu pe mu ubutu.

²³ Ka diabwi nha toto dia mboloso, ni muutu wuli mu uyu mandaa ma Nziaambi, na li mu uyaaba mambiindili ma mo. Nde li mu ubutu mbutu: kama, maku masamina, na maku matata.»

Tsaba ya itiiti ki ibi

²⁴ Yiusu abwita bo tsaba kimi: «Mono ifwaani kia Ipfumu kia mayula: muutu mosi ali akunu mbutu dimbwe mutso tsiee a nde.

²⁵ Butsuu bumosi bu baata boosi ali matolo, mutaata a muutu wuu ayiri, akuni itiiti ki ibi mutso bele na ayeni.

²⁶ Mu taanga di bele lameni na labaandii ubutu, bitiiti bi bibi ka biameni.

²⁷ Basiali ba ngaa tsiee bayileele nde: “Pfumu, we akuni mbutu dimbwe mutso tsiee a we, ka itiiti ki ibi ki kuni imati?”

²⁸ Nde wabavutili: “Mutaata a me yilii buu.” Basiali bamufuuli: “Buni? We tooni ti bisi diyene ditaapala itiiti ki ibi?”

²⁹ Nde avutili: “Ngori! Munda mu taanga di beni ditaapala itiiti kii, beni utuu utaapala ka bele.

³⁰ Dinyaala bio bioosi bikulu mu itwaari natee mu taanga dia ukukuu, na mu taanga dii, me sa leele kwaa ba bukukuu: dikwamaasa bitiiti bi bibi na dikutu bio mu biko paa ditsuu bio mbaa, tumake disuusu bele ku yulu a ibaanga kia me.”»

Tsaba ya libutu la mutarede
(Malako 4.30-32; Luka 13.18-19)

³¹ Yiisu abwita bo tsaba kimi: «Ipfumu kia mayula kiafwaanina na libutu la mutarede[†], li muutu aholi na akuni mutso tsiee a nde.

³² Lo lavulu bukee mu mbutu dioosi. Ka mu taanga di lo limaakulu, lo ka lavulu mbutu bioosi bia mutso wooto mu bula: lo ka mwaana a muti, na banyunyi bali mu uyatuungu manzo ma bo mu mapaki ma nde.»

Tsaba ya lifunusu la mapa
(Luka 13.20-21; Malako 4.33-34)

³³ Yiisu abwita bo tsaba kimi: «Ipfumu kia mayula kiafwaanina na lifunusu la mapa li mukaasa ali mu uholo na uvuutu na liviiri, paa ipuuti idaanda kwalaa.»

Mu ima Yiisu akisalila matsaba
(Malako 4.33-34)

³⁴ Yiisu akiyaabisa mii mioosi kwaa makoongi mu matsaba. Nde a akitsuu kwaa bo pe kwahele a usalila matsaba.

³⁵ Nde akiyiluu buu paa maleeli mubili a Nzi-aambi mayene tsitsi:
«Me sa dibili munywa a me mu utsuu mu matsaba; me sa yaabisa matsweeyi maa umatuu mu mbaandila tsi[‡].»

Yiisu abiindili tsaba ya itiiti ki ibi

³⁶ Ninha Yiisu asiisi koongi na ayeni ku nzo. Miyii mia nde miaswesii nha peembi a nde na

[†] **13:31** *mutarede* ikunu ki li mu umene mutso wooto, na kili mu ulutu mutele a muutu mu bula, na banyunyi utuu utuungu manzo ma bo mu mapaki ma kio. [‡] **13:35** Mkg 78.2.

bamuleeli: «Biindili bisi tsaba ya itiiti ki ibi mutso tsiee.»

³⁷ Yiisu avutili kwaa bo: «Wuli mu ukunu mbutu dimbwe ni Mwaana a muutu.

³⁸ Tsiee, ni tsi. Mbutu dimbwe ni babali ku tsini a tumimi dia Ipsumu kia mayula, na itiiti ki ibi ni babali ku tsini a litumu la Wu mubi.

³⁹ Mutaata wuli mu ukunu mbutu dimbi, ni Saatana. Ukukuu mbutu ni manini a tsi. Babukukuu, ni batumu ba Nziaambi.

⁴⁰ Weti bu bumaasa itiiti ki ibi mu ubumu kio ku mbaa, ni buu bukaaba mu manini a taanga.

⁴¹ Mwaana a muutu sa atsinduu batumu ba nde, bo sa bapalisa mu Ipsumu kia nde, boosi babali mu ubwiisi imiini kia babamosi, na ba bali mu usalila bubi.

⁴² Batumu baa sa babadumunu mu idunu kia mbaa, ku ba balayi bakaalili na bakaakweete mini.

⁴³ Ka ninhá, babanambita mu Nziaambi sa bangeyene weti tari mu Ipsumu kia Taayi a bo. Wuli na matswi nyaala ayuu!

Tsaba ya busini babaswee na bilaba bia tala

⁴⁴ «Ipsumu kia mayula kiafwaanina na busini babwaswee mutso tsiee. Muutu bu asiolili bo, bwiswee bo. Nde luuli mu kinyi na nde yeni, yalii bioosi bi abaa na nde yiravutuu mu usuumbu tsiee yii.

⁴⁵ «Ipsumu kia mayula kiabwafwaanina na mu-teeri a kaari wuli mu usaa bilaba bia tala.

⁴⁶ Bu asolili imosi kia tala yavululu, nde yeni na yalii bioosi bi abaa, na nde suumbi ilaba kii.

Tsaba ya siele

⁴⁷ «Ipfumu kia mayula kiabwafwaanina na siele li badumunu mu mubu na lili mu ukieese batswi ba mupili na mupili.

⁴⁸ Bu limani na uluulu, balobi udutu lo natee mu mukoo a nziali, tumake bo badiaali mu usoolo batswi: batswi ba babwe baloosi mu mapwooyi, na babumi bababi.

⁴⁹ Ni buu bukaaba ku manini a taanga. Batumu ba Nziaambi sa bayakabala bababwe na bababi,

⁵⁰ mu udumunu bo ku idunu kia mbaa, ku balayi bakaalili na ukweete mini.»

Mbayili yi yinyatii na yi yikulu

⁵¹ Yiisu afuuli bo: «Beni diyuyi maa moosi?» Bo bamuvutili: «Ee-e».

⁵² Ninha Yiisu aleeli kwaa bo: «Ni mu buu, pasi muyiisi a mikele wu ukituu muyii a Ipfumu kia mayula afwaanina na ngaa nzo, wu upalisa kutso mbayili a nde yoosi, biloo bi binyatii na bi bikulu.»

Basi Nazareti a bali na likiinzi pe mu Yiisu (Malako 6.1-6; Luka 4.16-30)

⁵³ Yiisu bu amani uta matsaba maa, nde amatii nha mbuu yii,

⁵⁴ na ayeni ku ngaanda yi nde akuli. Nde ayiisi mu nzo a makutunu ma Bayuudayo, na baata boosi babali nhaa bakimii. Bo baleeli: «Kuni nde abayi buyeri ba? Buni nde ali mu utuu uyiluu bimaanga bi?

⁵⁵ A ni nde pe mwaana a mukomini a manzo? Mari a ni nguu a nde pe? Na baana ba nguu ba nde, a ni Yaki, Yoosefi, Simooni na Yude pe?

⁵⁶ Na bakeri ba nde boosi a bali mu udiaala na bisi nha pe? Kuni nde abayi litu li loosi?»

⁵⁷ Na mandaa maa moosi makikoonoso bo mu usa imiini mu nde. Ni mu buu Yiisu aleeli kwaa bo: «Bali mu ukiinzi mubili a Nziaambi mu mam-buu moosi, ka ndila mu ngaanda yi nde abutuu, na mu kaanda la nde bali mu uhele ukiinzi nde.»

⁵⁸ Nha mbuu yii, Yiisu a ayilii pe bimaanga bialaa munda a pelili a imiini kia bo.

14

Likwa la Yowani Mubootii
(Malako 6.14-29; Luka 9.7-9)

¹ Mu taanga dii, Erode mutini a Ngalili, ayuyi ku bakitsuu mu Yiisu.

² Nde aleeli kwaa basiali ba nde: «Wuu Yowani Mubootii maasiimbuu mu babakwa! Ni mu buu, nde ali na litu la uyiluu bimaanga.»

³ Erode atsuyi buu, munda ti nde ali atumu bakaanga Yowani, bakutulu nde bibolo na badumunu nde mu perese. Ali mu toono a Erodiade, mukari a Filipino mwaana a nguu a nde.

⁴ Munda Yowani akileele kwaa Erode: «We ali na muswa pe mu uholo Erodiade aba mukari a we!»

⁵ Erode ali na nzala ya udusu Yowani, ka nde akibata boomo ba baata, munda bo boosi bakimono Yowani weti mubili.

⁶ Ka, iluumbu kia mukuungi wa mbutili a Erode, mwaana a Erodiade wa mukaasa akini nha kulu a baata boosi ba batumisi ku mukuungi, Erode amoni kinyi yalaa mu nde.

⁷ Ni mu buu, Erode alabi mukisi mu uha mwaana wuu, pasi ki nde uloombo.

⁸ Mwaana aduki ndoongi a nguu a nde, na nde aleeli kwaa Erode: «Nha dili nha, ha me mutswe a Yowani Mubootii nha tso ikoombo!»

⁹ Ngebe dialuuli mu mutimi a mutini. Ka munda a mukisi wu nde alabi nha kulu a baata ba nde atumisi ku mukuungi, nde ahi muswa paa bayiluu weti buli ndoombili a mwaana wa mukaasa.

¹⁰ Ni mu buu nde atsindii muutu mu uyakese mutswe a Yowani mu perese.

¹¹ Babeyi mutswe a Yowani nha ikoombo na bahi nde kwaa mwaana wa mukaasa, na nde ka ahi mutswe me kwaa nguu a nde.

¹² Miyii mia Yowani miayiholo nyutu a nde na badii yo. Tumake bo bayiyaabisa kwaa Yiisu mamalabii.

*Yiisu abuongili mafuundu mataana ma babaala
(Malako 6.30-44; Luka 9.10-17; Yowani 6.1-14)*

¹³ Yiisu bu ayuyi ndaa yii, nde amatii nha mbuu yii, nde akoti mu bootu na ayeni. Nde atooni uyene ku mbuu yahele na baata. Ka makoongi ma baata mayaabi buu, bo bamatii mu mangaanda ma mali bebele na baduki Yiisu. Bo bakiyene mu miili ku simi li limosi la diaanga.

¹⁴ Mu taanga di Yiisu asutii mu bootu, nde amoni koongi yinene. Mutimi a nde aluuli mu ngebe munda a baata baa, na nde abaandii mu ubeese babeeri ba bo.

¹⁵ Tsitsii bu yatoori, miyii mia nde miaswesii kwaa nde na miamuleeli: «Busi baka mu uyili, na mbuu yi yatakuu na manzo ma baata. Vutulu baata ba boosi paa bo bayene mu mala, mu usu-umbu bia udia.»

¹⁶ Yiisu avutili kwaa bo: «Tsata pe ti bo bayene. Diabaha bia udia beni bame.»

¹⁷ Ka bo baleeli kwaa nde: «Bisi nha ndila mapa mataana na batswi boolo dili na bio.»

¹⁸ Yiisu aleeli kwaa bo: «Dibee me bio nha.»

¹⁹ Nha mbisi nde atumi koongi mu udiaala nha tsini nha mbuu yi bo bali. Tumake nde aholi mapa mataana maa na batswi boolo baa, asiimbili misi, atali ku yula, na avutili matoono kwaa Nziaambi. Nde abukili mapa na ahi mo kwaa miyii, na bo bakabi bio kwaa koongi.

²⁰ Boosi badiiri na bayuuti. Miyii miatoli bit-suru biasiaalili, na mialuusi mapwooyi kuumi na moolo mu bitsuru bii.

²¹ Litaanga la babadiiri ali utuu uto mafuundu mataana ma babaala, kwahele a utaanga bakaasa na baana.

Yiisu adiaati nha yula a mukaanda maamba ma mubu

(Malako 6.45-52; Yowani 6.15-21)

²² Nha mbisi, Yiisu atumi miyii mu ukoto mu bootu paa bo batswaamina ku simi la mubu lil-imosi, mu taanga di nde me uleele kwaa baata mu uvutuu ku mangaanda ma bo.

²³ Bu amani na uvutulu baata, nde ahaati ku yulu a mulaanda mu ukuundu. Tsitsii bu yatoori, nde ali ninha, nde bake.

²⁴ Bootu ali ka la na simi, mapo ma maamba makinyingisi lo munda iteembi kiakibwaana bo.

²⁵ Mu kati-a-kati a butsuu, Yiisu ayeni kwaa miyii mia nde bu akidiaata nha yulu a mukaanda a maamba.

²⁶ Mu taanga di bamumoni mu udiaata nha yulu a mukaanda a maamba, bo bapamii na baleeli: «Ki iduuru!» Na bo bakesi mingiri munda boomo.

²⁷ Ka nhaa na nhaa Yiisu atsuyi kwaa bo na nde aleeli: «Dilwaata ibaala, ni me wa me, a diba na boomo pe!»

²⁸ Ninha Peetero avutili, na aleeli kwaa nde: «Pfumu, ngwanya so ni we, ha muswa, paa me diaata nha yulu a mukaanda a maamba mu uyiri kwaa we.»

²⁹ Yiisu asiingi, na aleeli: «Yira!» Peetero apali mu bootu na abaandii udiaata nha yula mukaanda a maamba mu uyene kwaa Yiisu.

³⁰ Ka mu taanga di nde amoni mifuri mia iteembi, nde abayi boomo. Nde abaandii udiaama mu maamba, na aloyi: «Pfumu, vuusu me!»

³¹ Nhaa-na-nhaa, Yiisu asibili koo kia nde, wa-mukaangi na wamuleeli: «Imiini kia we ki ikee ili! Mu ima we siiri paa?»

³² Bo baboolo bakoti mu bootu na iteembi ki-awuri.

³³ Ni mu buu, miyii miali mutso bootu miat-sukini nha kulu a Yiisu mu ukuundu nde, na miamuleeli: «Ngwanya we Mwaana a Nziaambi!»

*Yiisu abelisi babeeri mu itinini kia Ngenesareti
(Malako 6.53-56)*

³⁴ Bo bamani usabuu diaanga na batoori mu itinini kia Ngenesareti.

³⁵ Baata ba itinini kii bayaabi Yiisu, na batsiari mvuungu a nziriri a nde mu mapeembi moosi, na bamubeyi babeeri boosi.

³⁶ Bamubondili paa nde wabaha muswa wa ubumunu so ndila toso a iyungu kia nde. Na boosi bababumini kio babeelii.

15

Nziisili a Yiisu munda a bukulu (Malako 7.1-13)

¹ Bafarisi na bayiisi ba mikele bamati ku Yeruselemi, bayiri kwaa Yiisu na bamufuuli:

² «Munda ima miyii mia we mili mu uhele ukiinzi mikele miasiisi bakaa ba bisi? Munda bo a bubaaswaa mioo pe tswaamini a udia weti buli bukulu ba bisi.»

³ Yiisu avutili kwaa bo: «Ka beni, mu ima dili mu uhele ukiinzi tumini a Nziaambi, na nha mbuu ya uyiluu buu, beni dili mu ukiinzi bukulu ba beni?»

⁴ Ka Nziaambi aleele: “Kiinzi taayi na nguu a we”, na “Pasi nde wu usibi taayi so nguu a nde bafwaana udusu nde*.”

⁵ Ka beni dili mu uyiisi ti, so muutu leeli kwaa taayi so kwaa nguu a nde: “Bi me na keni uha we munda ubaasila we, ni bi me nataasila mu uha bungori kwaa Nziaambi”,

⁶ beni dili mu uha muswa kwaa muutu mu uhele ukiinzi taayi a nde. Ni buu beni dili mu utee mbisi kwaa andaa ma Nziaambi, mu uyiluu weti buli bukulu ba beni.

⁷ Beni bangaa peluu! Yeesaya mubili a Nziaambi, ali na buungu mu taanga di nde abili, mu toono a beni mu mandaa ma:

⁸ “Baata ba bali mu ukiinzi me ndila mu bibori, ka mitimi mia bo miatakuu na me.

⁹ Mu matsimi ma bo ti bo me bali mu usalila, ka mu paamba bo bali mu uyiluu buu,

* 15:4 Pal 20.12; Ndi 5.16; Pal 21.17; Mik 20.9.

mundaa ti, nziisili yi bo bali mu uyiisi, a yili ya mikele miamata kwaa Nziaambi pe, ka yo yili ya mikele miamata kwaa baata[†].”»

*Mandaa ma li mu usumunu muutu
(Malako 7.14-23)*

¹⁰ Tumake Yiisu ateeri koongi, na nde aleeli kwaa boosi: «Diyuululu na diyuu mbiindila mandaa ma:

¹¹ a bi bikoto mu munywa bili mu usumunu muutu pe. Ka mamupala mu munywa a nde, ni mo mali mu usumunu muutu.»

¹² Ni mu buu, miyii miaswesii kwaa Yiisu na miamuleeli: «We ayaaba ti Bafarisi bu bayuyi we mu utsuu mandaa maa, bo bamoni pasi mu mitimi mia bo?»

¹³ Nde avutili: «Pasi muti wu Taayi a me wa ku yula ahele ukunu, sa batapala nde.

¹⁴ Diabanyaala! Bo bingima-ngimi bili mu ubiti bambayi bingima-ngimi! Na so ingimangimi ibiti mbaayi ingimangimi, bo baboolo sa babwa mu idunu.»

¹⁵ Peetero aleeli kwaa nde: «Biindili bisi tsutulu a tsaba yii.»

¹⁶ Yiisu avutili: «Beni ka kaala mbahala pe?

¹⁷ Beni utuu pe uyaaba ti, bioosi bi bikoto mu munywa a muutu bili mu kulunu mu moonzo a nde, na nha mbisi bili mu upala mu nyutu a nde?

¹⁸ Ka mamupala mu munywa mali mu umata ku mutimi, na ni mo mali mu usumunu muutu.

¹⁹ Mundaa mu mutimi a nde ni muli mu umata matsimi mamabi, mamali mu utsindi nde ku ndusili a baata, tsoongili, ipuupu, muyibi, uta

[†] 15:9 Yes 29.13

bimbaangi bia pia, na uleele mandaa mamabi mu bambaayi.

²⁰ Ni maa mali mu usumunu muutu! Ka udia kwahele a uswaa mioo a yili mu usumunu pe muutu.»

Mukaasa wa musu Kaana ameni miaanzi mu Yiesu
(Malako 7.24-30)

²¹ Tumake Yiesu amatii nha mbuu yii na ayeni ku itinini kia Tiro na kia Sidoni.

²² Mukaasa mosi, musu Kaana wakidiaala mu itinini kii, ayiri kwaa nde na aloyi: «Pfumu, mwaana a Daavidi, kwiilili me ngebe! Mwaana a me wa mukaasa li akangama kwala kwaa miheebili mimibi, nde li mu umono ngo pasi!»

²³ Ka Yiesu a avutili ndaa so mosi pe. Miyii mia nde miaswesii na mialoombi kwaa nde: «Vutulu nde, munda nde li mu uduku bisi nha mbisi mu uyiri aloo.»

²⁴ Yiesu avutili: «Me batsinduu ndila kwaa mameme mamadiimbili ma mu mukaanga a Iseraeli.»

²⁵ Ka mukaasa ayitsukunu nha kula a nde na aleeli: «Pfumu, baasila me!»

²⁶ Yiesu avutili: «Bubwe pe mu uholo mapa ma baana, na udumunu mo kwaa bambwa.»

²⁷ Mukaasa wamuleeli: «Ni buu, Pfumu! Ka bunu so bambwa bali mu udia bisiesiengi bili mu ubwa ku tsini a meese ma bapfumu ba bo.»

²⁸ Ni mu buu, Yiesu avutili kwaa nde: «Ee-e, maama! Imiini kia we yili ki inene! Nyaala Nziaambi aha we ma we tooni.» Na mwaana a nde abeelii mu dii na taanga dii.

Yiesu abeelisi babeeri ba balayi

²⁹ Yiisu asiisi mbuu yii na ayeni ku mukoo a diaanga la Ngalili. Nde ahaati ku yulu a mulaanda na adiaali.

³⁰ Makoongi ma baata mayiri kwaa nde, babeyi bangaa bitonzo, bingima-ngimi, bangaa bipii, mababa, na babeeri bakimi balaa. Basuusi bo nha miili mia Yiisu, na nde wababeelisi.

³¹ Baata bakimii bu bamoni mababa mu ut-suu, bangaa bipii mu ubeeluu, bitonzo mu udi-aata bubwe, na bingima-ngimi mu umono. Na munda a maa moosi, bo bakoti mu ukiinzi Nzi-aambi a Iseraeli.

*Yiisu abuongili mafuundu mana ma babaala
(Malako 8.1-10)*

³² Yiisu ateeri miyii mia nde mbili na aleeli: «Me ndi na ngebe a baata ba, munda ti biluumbu ka bitata bo bali na me nha, na bo ka bia udia pe. Me a natoono pe uvutulu bo kwahele a udia. Bo utuu ubwa iwututu mu kuulu.»

³³ Miyii mia nde miamufuuli: «Kuni dituu ubaa, mutso tsi ya tsata mu, bia udia bi diha kwaa koongi yinene yi, paa baata badia na bayuutu?»

³⁴ Yiisu afuuli bo: «Mapa kwe beni dili na mo?» Na bo bavutili: «Tsaamba, na mwaana batswi ba bakee.»

³⁵ Ninha nde aleeli kwaa koongi mu udiaala nha tsini.

³⁶ Tumake nde aholi mapa tsaamba maa na batswi, avutili matoono kwaa Nziaambi, abukili mo na aheeri mo kwaa miyii mia nde, na miyii miakabi mo kwaa boosi.

³⁷ Boosi badiiri na bayuuti. Miyii miatoli bikesi biasiaalili, na mialuusi mapwooyi tsaamba mu bikesi bii.

³⁸ Litaanga la babadiiri lali mafuundu mana ma babaala, kwahele a utaanga bakaasa na baana.

³⁹ Bu amani na uvutulu koongi, Yiisu ahaati mu bootu na ayeni ku itinini kia Mangadani.

16

Bafarisi na Basaduki baloombi iliimbi kia ukimuu

(Malako 8.11-13; Luka 12.54-56)

¹ Bafarisi na Basaduki baswesii kwa Yiisu mu ulebuu nde mweete. Bo bamuloombi ti amweese bo mu iliimbi kia ukimuu ti nde amata kwaa Nziaambi.

² Ka Yiisu ayutili kwaa bo mu mandaa ma: «Mu tsitsii, bu tari lika mu udiaama, beni diayaaba mambiindili na ki taanga dikaaba. Mu taanga dii, beni dili mu uleele: “So yulu labeenge, bisi sa dibaa taanga dimbwe.”

³ Na mu ngwaali-a-ngwaali, beni dili mu uleele: “Lolo mvulu sa anoo, munda yula labeenge kuni lapiindi.” Beni diayaaba usoboso biliimbi bia mataanga, ka beni ukoono usoboso biliimbi bili mu umonuu mu taanga di!

⁴ Baata ba isieende kia lolo ki, bali ba babi na bangaa tsoongili nha kulu a Nziaambi, bali mu uloombo iliimbi kia ukimuu. Ka a wuli na iliimbi ki bu mweese bo pe, so a ni kia Yaona pe.» Tumake nde asiisi bo na ayeni.

Lifunusu la mapa la Bafarisi na Basaduki

(Malako 8.14-21)

⁵ Mu taanga di miyii miasabii ku simi la diaanga li limosi, bo badiimbili ubiti mapa.

⁶ Ninha Yiisu aleeli kwaa bo: «Diyuu! Disa mayele mu liviiri la mapa la Bafarisi na Basaduki.»

⁷ Miyii mialelisini nha kati a bo: «Nde tsuyi buu munda a bisi a diabee pe mapa.»

⁸ Yiisu ayaabi ma bo bakitsuu na wabafuuli: «Munda ima beni dili mu ulelesene nha kati a beni ti munda a dili na mapa pe? Beni baata babali na imiini ki ikee mu Nziaambi.

⁹ Beni a dili mu ubwayaaba pe? Dilibili moonyi mu mapa mataana, ma bakaba kwaa mafuundu mataana ma babaala, na litaanga la mapwooyi ma beni diabiti!

¹⁰ Na dilibili moonyi ka mu mapa tsaamba, ma bakaba kwaa mafuundu mana ma babaala, na litaanga la mapwooyi ma beni diabiti!

¹¹ Buni beni dili mu uhele uyaaba ti, a mu mitala mapa pe me nakitsuu kwaa beni, mu taanga di me nakileele beni: “Disa mayele mu liviiri la mapa la Bafarisi na Basaduki?”»

¹² Ninha miyii miayaabi ti a munda liviiri la mapa pe nde aleeli kwaa bo mu usa mayele, ka munda nziisili a Bafarisi na Basaduki.

*Peetero aleeli ti Yiisu ni Mesiya
(Malako 8.27-30; Luka 9.18-21)*

¹³ Yiisu ayeni ku itinini kia Sezare ya Filipo. Nde afuuli miyii mia nde: «Baata ima bali mu uleele munda Mwaana a muutu?»

¹⁴ Bo bavutili: «Babamosi bali mu uleele ti we Yowani Mubootii, bana ti we Eliya, na bakimi ti we Yelemiya, so a buu pe mu mubili mukimi.»

¹⁵ Na Yiisu wabafuuli: «Ka beni, buni dili mu uleele? Me na ndi?»

¹⁶ Simooni Peetero avutili: «We ni Mesiya, Mwaana a Nziaambi wa moonyi.»

¹⁷ Ni mu buu Yiisu aleeli kwaa nde: «Ba kinyi, Simooni mwaana a Yoona, munda ti a musunyi na makili pe biyaabisi we maa, ka Taayi a me wuli mu mayula.

¹⁸ Ee-e, me ndeeli kwaa we: we ni Peetero, mbiindili ti “manya.” Na ninh yulu a manya li, me nituungu libuundu la me. So likwa a lituu ubiingi lo pe.

¹⁹ Me sa ha we matsiafi ma Ipfumu kia mayula. Mi we ukutu nha tsi, sa bakutu mu mayula. Na mi we unyangila nha tsi, sa banyangila mu mayula.»

²⁰ Tumake, Yiisu alii mu ibaala kwaa miyii mia nde, mu uhele uleele kwaa muutu ti nde ni Mesiya.

*Yiisu ayaabisi likwa na tsimbilili a nde
(Malako 8.31—9.1; Luka 9.22-27)*

²¹ Umatuu mu taanga dii, Yiisu abaandii mu utsuu na yaki-yaki kwaa miyii mia nde bu aleeli: «Me nafwaana uyene ku Yeruslemi na umono pasi dia laa nha mioo mia bakuutu ba Bayuudayo, na banguu ba bangaanga ba Nziaambi na bayiisi ba mikele. Me sa badusu, na mu iluumbu kia bitata, me sa siimbuu.»

²² Ninh Peetero abiti nde nha peembi na abaandii usieembe nde na aleeli: «Nziaambi akebe we, Pfumu! Ngori, mii a miyilimi mu we pe!»

²³ Ka Yiisu bu asieetii, aleeli kwaa Peetero: «Saatina! Swese ku naa, takuu na me! We li baka mu kuulu a me, munda ti we a li mu utsimi pe weti Nziaambi, ka matsimi ma we matsimi ma imuutu».

Buni diafwaana uduku Yiisu

²⁴ Tumake Yiisu aleeli kwaa miyii mia nde: «So muutu tooni uduku me, anyaala utsimi mu nde makulu, ka abiti kuruwa a nde na aduku me.

²⁵ Mundaa, pasi nde watoono uvuusu idiingi kia nde sa adiimbisi kio; ka wu udiimbisi idiingi kia nde mu toono a me sa asololo kio.

²⁶ Ki ndaanda muutu ubaa so nde bayi busini ba tsi yoosi, na nha mbuu mosi, ufuusu idiingi kia nde? So a buu pe, ki isii muutu utuu uha mu usoboso na idiingi kia nde?

²⁷ Ka, Mwaana a muutu sa ayira mu buzitu ba taayi a nde, itwaari na batumu ba nde, na sa aha musieende kwaa muutu-muutu weti buli biyiluu bia nde.

²⁸ Mu ngwanya me nadileeli: babamosi mu babali nha, a bukwa pe, natee bo bumono ku Mwaana a muutu uyira weti mutini.»

17

*Miyii mitata miamono buzitu ba Yiisu
(Malako 9.2-13; Luka 9.28-36)*

¹ Nha mbisi a biluumbu bisamina, Yiisu aholi Peetero, Yaki na Yowani, mukee a Yaki, na abiti bo ku yulu a mulaanda wu mula, bo ali kuu bo bake.

² Mu taanga di bo bakitala nde, Yiisu amonii kwaa bo mu ifwaani ki ikimi: kiinzi kia nde ki-abaandii ungeyine weti tari, na bikutu bia nde biahembii na pee weti liyalila.

³ Itsundu-a-tsundu, Mooso na Eliya bamonii kwaa miyii mio mitata. Bo baboolo bakitsuu na Yiisu.

⁴ Ninha Peetero aleeli kwaa Yiiisu: «Pfumu, bubwe bisa-beni mu uba nha. So we tooni, me utuungu bituru bitata nha, imosi kia we, imosi kia Mooso, na imosi kia Eliya.»

⁵ Nde ali keni mu utsuu, bu tuti la liyalila layifuu bo, na ndaa mosi yayuyini kutso tuti, yaleeli: «Wu-unawu ni Mwaana a me wa litoono ndaa, mu nde me nasuusu kinyi a me yoosi. Diyuu nde!»

⁶ Mu taanga di miyii miayuyi ndaa yii, bo babayi boomo balaa na babwiiri biinzi mu tsini.

⁷ Yiiisu aswesii kwaa bo, abeembi bo na aleeli: «Ditemene, a diba na boomo pe.»

⁸ Bo basiimbili misi mia bo na a bamoni muutu mukimi pe ka ndila Yiiisu.

⁹ Bu bakisutuu mulaanda, Yiiisu wabahi tumini yi: «A dileele kwaa muutu so moosi pe ma beni dimoni, natee Mwaana a muutu usiimbu mu babakwa.»

¹⁰ Tumake miyii miafuuli Yiiisu: «Mu ima bayiisi ba mikele bali mu uleele ti Eliya afwaana ukwayira?»

¹¹ Nde avutili kwaa bo: «Eliya afwaana ukwayira mu uvutulu bungeele mu bioosi.

¹² Ka mu me, me nileelee beni: Eliya amaakwayiri, baata a bamuyaabi pe, na bamuyilii mioosi mi bo batooni. Ni buu ka, bo bakaakwaamisa Mwaana a muutu nde makulu.»

¹³ Ninha, miyii miayaabi ti nde akitsuu bo mundaa a Yowani Mubootii.

*Yiiisu abeelisi mwaana wakibeele sisi
(Malako 9.14-29; Luka 9.37-43)*

¹⁴ Mu taanga di bo batoori nha yali koongi, muutu mosi aswesii kwaa Yiiisu, atsukini nha kulu a nde,

¹⁵ na aleeli: «Pfumu, kwiilili mwaana a me wa baala ngebe. Nde ubaabwa sisi na nde li mu pasi. Mu taanga di nde ali kutso pasi dii, nde ubaabwa ku mbaa, so a buu pe, mu maamba.

¹⁶ Me nabee nde kwaa miyii mia we, ka bo a batuu nde ubeelese pe.»

¹⁷ Yiisu aloyi: «Beni baata ba babi na babahele a imiini! Natee ki taanga me nafwaana uba na beni? Natee ki taanga me nafwaana ubiti mufunu a beni? Dibee me mwaana wuu nha.»

¹⁸ Yiisu afweengi muheebili wu mubi. Nde apali mu mwaana, na mwaana abeelii mu dii na taanga dii.

¹⁹ Ninha miyii miaswesii kwaa Yiisu nha mbuu ya bo-bake na bamufuuli: «Mu ima bisi diahele utuu ubingi muheebili wuu?»

²⁰ Yiisu avutili kwaa bo: «Mundaa imiini kia beni ngo bukee ili. Mu ngwanya me nadileeli: so beni diali na imiini ki ikee weti libutu la mutarede, beni aba utuu uleele kwaa mulaanda wu: “Sobo mbuu, yene kunaanga”, na nde keni usobo mbuu. Keni a utuu uba na ndaa so mosi yi dikoono beni pe. [

²¹ Ka ndila mu likuundu na ndiili a mutuutu butuu ubiingi pili a muheebili wu.]»

*Yiisu abwiyaabisa likwa na tsimbilili a nde
(Malako 9.30-32; Luka 9.43-45)*

²² Iluumbu imosi bu miyii miali itwaari ku Ngalili, Yiisu aleeli kwaa bo: «Mwaana a muutu sa bayeelele nha mioo mia baata.

²³ Bo sa bamudusu. Ka mu iluumbu kia bitata, nde sa usiimbuu mu babakwa.» Na mu taanga dii, miyii miamoni ngebe dialaa.

Ufutu limaanda la Nzo a Nziaambi

²⁴ Mu taanga di Yiisu na miyii mia nde batoori ku ngaanda ya Kapernawumi, batoli ba limaanda la Nzo a Nziaambi baswesii kwaa Peetero na bamufuuli: «Muyiisi a beni a ali mu ufutu pe limaanda la Nzo a Nziaambi?»

²⁵ Peetero avutili: «Ee-e, nde li mu ufutu.» Mu taanga di Peetero akoti mu nzo, Yiisu akwibaanduu utsuu na aleeli: «Buni we li mu utsimi Simooni? Na afwaana ufutu limaanda kwaa mitini mia tsi yi? Baata ba tsi a bo oo ti bieenyi?»

²⁶ Peetero avutili: «Bieenyi.» Yiisu aleeli kwaa nde: «Mu yii, baata ba tsi a bali na kia ufutu pe.

²⁷ Ka a diatono umweese baata ba pasi mu mitimi pe. Ninha, yene ku diaanga, we dumunu lobo mu maamba, tswi watsiomi wu upala, kaanga nde na we dibili munywa a nde. Na nhaa, we sa mono mukuti a mboongo wakuu mu ufutu limaanda la me na la we. Holo mukuti a mboongo wuu, na we futu bo limaanda la bisi baboolo.»

18

Na avulu ndutu mu Ipfumu kia mayula?

(Malako 9.33-37,42-48; Luka 9.46-48; 17.1-2)

¹ Mu taanga dii, miyii miaswesii kwaa Yiisu, na miamufuuli: «Na avulu ndutu mu Ipfumu kia mayula?»

² Yiisu ateeri imwamwaana mbili, wamusuusi nha kati a bo,

³ na aleeli: «Mu ngwanya me nadileeli, so beni a disobi ndiaatili a beni pe na uba weti bibabaana, beni a dituu uba baata ba Ipfumu kia mayula pe.

⁴ Wavulu ndutu mu Ipfumu kia mayula, ni wuu wu ukuluu na uba weti imwamwaana ki.

⁵ Na pasi muutu wu uyaka imwamwaana weti kiinaki, munda ti muutu wuu atoono me, nde yaki me makulu.»

Uyiluu usa mayele mu uhele ubwiisi mwaana a nguu mu masumu

(Malako 9.42-48; Luka 17.1-2)

⁶ «Pasi nde wu ubwiisi mu masumu, mosi mu bibabaana bi bili mu usa imiini mu me, yavulu bubwe kwaa nde bamukutulu limanya li linene mu kiingi, na bamudumunu ku musundu a mubu.

⁷ Ngebe kwaa baata ba tsi! Munda ti mandaa ma mukubusu baata mabaka mali ma laa. Mandaa ma pili yi a mubahele pe, ka ngebe kwaa muutu wuli mu ukubu ti mandaa maa mayilimi!

⁸ So ni munda koo kia we, so a buu pe, munda kuulu kia we, we ubwa mu masumu, kese bio na bumu bio la na we. Ka yavulu bubwe kwaa we mu ukoto mu moonyi wa ngwanya na ndila koo imosi, so a buu pe, kuulu imosi. Uyiluu buu yavulu bubwe, mu uhele uba wu budumunu ku mbaa ya mbuungulu, na mioo mio mia mioolo, so a buu pe, na miili mio mia mioolo.

⁹ Na so ni munda lisi la we, we ubwa mu masumu, sootolo lo, na dumunu lo la na we. Munda, yavulu bubwe kwaa we mu ukoto mu moonyi wa ngwanya na ndila lisi limosi, ka a mu uba na misi mio mia mioolo pe, na uba wu budumunu ku mbaa ya mbuungulu.»

Tsaba ya limeme ladiimbili na basolili

(Luka 15.3-7)

¹⁰ «Disa mayele! A dimeengele pe so mosi mu bibabaana bi. Ka ngwanya me nadileeli, batumu

ba bo bali mu taanga dioosi nha kulu a kiinzi kia Taayi a me wuli mu mayula. [

¹¹ Ka Mwaana a muutu a yiri mu uvuusu ba bali badiimbili.»]

¹² «Ima beni dili mu utsimi? Mbiiti muutu li na kama la mameme, ninhali limosi mu mo lidiimbili, nde a usiisi pe maku wa na wa mamamosi ku yulu a mulaanda mu uyene ku usaa ladiimbili?

¹³ Ee-e, me nadileeli, so nde solili lo, nde sa amono kinyi yavululu mu limeme lii, kwavulu kinyi ya mu maku wa na wa ma mameme mahele udiimbili.

¹⁴ Ni buu ka, Taayi a beni wuli mu mayula a atoono pe ti so mosi mu bibabaana bia nde adiimbili.»

Buni diafwaana usa mu taanga di mwaana a nguu amaabwa mu masumu

¹⁵ «So mwaana nguu a we yilii we mimibi, yamono nde mu taanga di beni diba ndila beni boolo na mweese nde bubi ba nde. So nde yuyi we, nhaa we maavuusu nde.

¹⁶ Ka so nde bisi uyuu we, holo muutu mosi so a buu pe boolo baba itwaari na we, paa weti bu li mu uleele Mabasonuu: “Pasi ndaa bafwaana uyiluu yo nha kulu a bambaangi boolo so batata*.”

¹⁷ Ka so nde bisi uyuu bo, leele yo kwaa libuundu, na so nde bisi uyuu libuundu, holo nde weti mungooyi, so a buu pe mutoli a limaanda.»

¹⁸ «Mu ngwanya me nadileeli: pasi ma dikutu beni nha tsi, sa bakutu mo mu mayula. Na pasi ma dinyangila beni nha tsi sa banyangila mo mu mayula.»

* 18:16 Ndi 19.15.

¹⁹ «Me nadileeli ka ti, so baata boolo nha kati a beni bayuhisini nha tsi, mu uloombo pasi kio mu likuundu, Taayi a me wuli mu mayula sawabaha bo kio, weti bu baloombi.

²⁰ Mundaa nha mbuu yi baata boolo so batata bakukunu mu kuumbu a me, me ndi nha kati a bo.»

Tsaba ya musiali wuli mu ubisi usa kolokolo

²¹ Ninha Peetero aswesii kwaa Yiisu na wamufuuli: «Pfumu, mbala kwe me nafwaana usa mwaana nguu a me kolokolo mbiiti nde yilii me bubi? Natee mbala tsaamba?»

²² Yiisu avutili kwaa nde: «Ngori, me a nileele pe we ti natee mbala tsaamba, ka natee mbala maku tsaamba mbala tsaamba.

²³ Ni mu buu, mono ifwaani kia Ipfunu kia mayula: Mutini mosi aholi kesili ti bangaamba ba nde bayala nde mutata, mundaa mayaama ma bo bakoti kwaa nde.

²⁴ Mu taanga di babaandii uyala nde mitata, bamubeyi ngaamba mosi wali na yaama la nde, la mafutu mafuundu kuumi ma mikuti mia mboongo.

²⁵ Muutu wuu a ali na mbayili pe mu utuu uvutulu mboongo dii. Ni mu buu pfumu a nde atumi ti bayaluu nde weti mutee na bayaluu ka mukari a nde, baana ba nde na bioosi bi ali na bio, paa babele yaama.

²⁶ Ngaamba atsukini nha kulu a pfumu a nde na wamuleeli: “Kama mutimi mu me, na me sa fuutu we yaama loosi.”

²⁷ Pfumu wamukwiilili ngebe: nde anyaali yaama la nde na wamunyaali ayene.»

²⁸ «Ngaamba wuu bu apali abwaani mosi mu bambaayi ba nde ba isala, wali na yaama la nde la mikuti kama mia boongo. Nde ayaki na apinyi mbaayi wuu nha kiingi na aleeli: “Bele yaama la me!”

²⁹ Mbaayi ngaamba wuu abwiiri nha miili mia nde na wamupeli mbii bu: “Kama mutimi mu me, na me sa bele yaama la we!”

³⁰ Ka wu mumosi abisi, nha yulu a nhaa nde wamuheeri paa bamudumunu mu perese natee bu nde ubele yaama la nde.

³¹ Bambaayi basiali, bu bamoni mamayilimi, bo banyoongi kwalaa na bayileele mioosi kwaa pfumu a bo.

³² Ni mu buu pfumu atiiri ngaamba wuu mbili na wamuleeli: “We ngaamba wuli na mutimi wu mubi! Me nanyaala yaama la we munda we a apele me mu uyiluu buu.

³³ We aba afwaana ka ukwiili mbaayi a we wa isala ngebe, weti bu me na kwiilili we ngebe!”

³⁴ Pfumu a nde abayi kesi ya mifuri na wamutsindii ku perese la bisala bia mifuri natee bu nde ubele yaama la nde loosi.»

³⁵ Tumake Yiisu abwileele: «Ni buu ka Taayi a me wuli ku yula akaayiluu mu beni, mbiiti muutu-muutu mu beni utuu pe usa mwaana a nguu a nde kolokolo mu mutimi a nde woosi.»

19

*Nziisili a Yiisu mu ndaa a tsialili a makweele
(Malako 10.1-12)*

¹ Mu taanga di Yiisu amani mu uha nziisili yii, nde asiisi itinini kia Ngalili, na ayeni ku itinini

kia tsi ya Yuuda, ku simi li limosi la nziali ya Yorodaani.

² Koongi a baata yamuduki kuu, na nde abeelisi babeeri ba bo.

³ Ndaamba a Bafarisi baswesii kwaa nde mu ulebuu nde mweete. Bo bamufuuli: «Mikele mia Nziaambi mili mu uha muswa kwaa baala mu ubingi mukari a nde mu pasi toono?»

⁴ Yiisu avutili: «Beni a diataanga pe mialeeli Mabasonuu? “Mu mbaandili, Nziaambi wabayilii baala na mukaasa*.”

⁵ Tumake Nziaambi aleeli: “Ni mu buu, baala sa asiisi taayi na nguu a nde, na ukaangama mu mukari a nde, na bo baboolo sa baba muutu mosi†.”

⁶ Ni mu buu, bo ka a bubwaba baata boolo pe, ka muutu mosi. Ninha, muutu anyaala ukabala bi Nziaambi avuutu.»

⁷ Bafarisi bamufuuli: «So ni buu, mu ima Mooso atumu baala, mu uha mukaanda a tsialili a makweele kwaa mukari a nde, mu taanga di nde amaabingi nde?»

⁸ Yiisu avutili: «Mooso ahi beni muswa wa ubingi bakari ba beni, munda a beni dili na mitimi mia minono. Ka mu mbaandila yali buu pe.

⁹ Me nadileeli: so baala bingi mukari a nde, mbii ti mukari a nde a asoongo pe, na so baala lii kweeli mukaasa mukimi, nde soongi.»

¹⁰ Miyii mia nde miamuleeli: «Mbii ni buu buli mukele a makweele, yavulu bubwe mu uhele ukweele.»

¹¹ Yiisu avutili kwaa bo: «Babaala boosi a butuu pe usiingi nziisili yi, ka ndila baa ba Nziaambi aha

* 19:4 Mba 1.27; 5.2. † 19:5 Mba 2.24.

litu la usiingi yo.

¹² Mandaa malayi mali mu ukoonoso baata mu uhele ukweele: kwaa babamosi, mingoongo mia umatuu bu babutu bo; kwaa bana, bambaayi baata badusi mabutu ma bo; bakimi ka babisi ukweele munda Ipsumu kia mayula. Nyaala ti wu utuu usiingi nziisili yi asiingi yo!»

*Yiisu asiemi bibabaana
(Malako 10.13-16; Luka 18.15-17)*

¹³ Baata babeyi bibabaana kwaa Yiisu paa nde anaa mioo nha yulu a bo na akuundulu bo Nzi-aambi, ka miyii miasieembi bo.

¹⁴ Ka Yiisu aleeli: «Dinyaala bibabaana bayiri kwaa me na adiabalii pe, munda Ipsumu kia mayula yili kia babali weti bo.»

¹⁵ Nde anayi mioo nha yulu a bo pa asieme bo, na asiisi mbuu yii.

*Mufuru a baala wa isini
(Malako 10.17-31; Luka 18.18-30)*

¹⁶ Mufuru a baala limosi laswesii kwaa Yiisu na lamufuuli: «Muyiisi, ki ndaa yimbwe me nafwaana uyiluu mu ubaa moonyi wu uhele uwa?»

¹⁷ Yiisu aleeli kwaa nde: «Mu ima we uha me nduru mu miatala mamabwe? Ndili a mosi li wu mubwe. So we tooni ukoto mu moonyi wu uhele uwa, kiinzi mikele mia Nziaambi.»

¹⁸ Nde afuuli: «Ki mio?» Yiisu avutili: «A dusu pe; a soongo pe; a yibi pe; a ta imbaangi kia pia pe mu muutu.

¹⁹ Kiinzi taayi a we na nguu a we; toono mbaayi muutu na we weti we makulu‡.»

‡ 19:19 Pal 20.12-16; Mik 19.18; Ndi 5.16-20.

²⁰ Mufuru a baala wamuleeli: «Me nakiinzi mikele mii mioosi. Ima me nafwaana ubwayiluu mu ubaa moonyi wuu?»

²¹ Yiisu wamuleeli: «So we tooni uba wakuu, yene we yaluu bi we abaa bioosi na ha mboongo kwaa bawele, na we sa baa busini mu mayula, na nha mbisi a maa yiri we duku me.»

²² Ka mu taanga di mufuru a baala wuu ayuyi mandaa maa, nde ayeni kutso ngebe, munda nde ali na busini balaa.

²³ Ni mu buu Yiisu aleeli kwaa miyii mia nde: «Mu ngwanya me nadileeli: ili pasi kwaa muutu wa isini mu ukoto mu Ipfumu kia mayula.

²⁴ Na me nibwaleele beni ndaa yi: yili pasi kwaa nyama wa weti puundi mu ulabuu mu wuru la tsioongi, ka ya bwavulu pasi kwaa isini mu ukoto mu Ipfumu kia Nziaambi.»

²⁵ Mu taanga di miyii miayuyi mandaa maa, bo bakimii kwalaa na baleeli: «Ka ninh, na utuu uvuu?»

²⁶ Yiisu atali bo na wabaleeli: «Kwaa baata mii utuu pe uyilimi, ka kwaa Nziaambi mioosi utuu uyilimi.»

²⁷ Ninh Peetero aleeli: «Mono, bisi diasii bioosi mu uduku we. Ka ki musieende bisi dikaabaa?»

²⁸ Yiisu aleeli kwaa bo: «Mu ngwanya me nadileeli: mu taanga di Mwaana a muutu akaadi-aala nha mbata a ipfumu kia nde kia buzitu mu tsi yi inyatii, beni kuumi na boolo ba diaduku me, beni ka sa didiaala nha mambata ma bipfumu mu ufuundusu bifuumbu kuumi na bioolo bia Iseraeli.

²⁹ Na baata boosi ba busiisi manzo ma bo, so a buu pe baana ba nguu ba bo, bakeri ba bo, taayi a bo, nguu a bo, baana ba bo, matsiee ma bo mu toono a me, sa babaa biavulu bii mufutu mbala kama, na sa babaa moonyi wu uhele uwa.

³⁰ Ka babalayi babali mu taanga di babatsiomi, sa baba batsieelele, na babalayi babali mu taanga di batsieelele sa baba babatsiomi.»

20

Basiali mu tsiee a viinyi

¹ «Mono bwafwaanina Ipfumu kia mayula: Ngaa tsiee a viinyi mosi apali mu nzo a nde ngwaali-a-ngwaali, mu uholo basiali mu tsiee a nde.

² Nde ayuhisini na bo mu ufutu bo mu tala yi bayuku ukwabaa, mukuti mosi wa mboongo mu iluumbu, na nde wabatsindii mu uyasala ku tsiee a nde ya viinyi.

³ Nde abwipala mu nguungu ya wa mu ngwaali, na nde abwimono bakimi babadiaala ku kulu a mbari kwahele a usa isala.

⁴ Nde wabaleeli: “Beni ka diyasala, ku tsiee a me ya viinyi, na me sa nadiha mufutu wafwaana.”

⁵ Na bo bayeni kuu. Ngaa tsiee abwipala mu nzanga, tumake mu nguungu ya matata nha mbisi a nzanga na ayilii bumosi.

⁶ Nha tsieelele, mu tsitsii, ku bele a nguungu ya mataana nha mbisi a nzanga, nde apali na amoni babaala bakimi batemene nha mbuu me yali yatemene batsiomi. Nde wabafuuli: “Mu ima beni dili mu udiaala nha iluumbu ki ibiimbili kwahele a usa isala?”

⁷ Bo bavutili: “Mundaa muutu pe waholo bisi mu isala.” Nde aleeli kwaa bo: “Ee-e, beni ka diyasala mu tsiee a me ya viinyi.”

⁸ Tsitsii bu yatoori, ngaa tsiee a viinyi aleeli kwaa mutumi a bisala bia nde: “Tumusu basiali na wabaha muutu-muutu mufutu a nde. We ubaanduu mu babakoto tsieelele mu isala, na we umana mu babakoto tsiomi mu isala.”

⁹ Babakoti mu isala mu tsitsii, mu nguungu ya mataana nha mbisi a nzanga bayiri, na mutumi me wuu wabahi muutu-muutu mukuti a mboongo mosi.

¹⁰ Taanga dia babakoti tsiomi mu isala bu dia-toori, bo batsimi ti bakeni ubaa mufutu wavulu wa babamosi. Ka nde wabahi ka kwaa muutu-muutu mukuti a mboongo mosi.

¹¹ Mu taanga di bakiholo mufutu wuu, bo baki-tsuu mandaa mamabi mu ngaa tsiee,

¹² na bakileele: “Basiali ba beni dialooso mu isala nha tsieelele ba, basala mu nguungu ndila mosi. Ka we futi bo iteesi imosi na bisi. Ka bunu, bisi dilemisi manyutu mu usala iluumbu ibiimbili ku tsini a nyanga yamifuri!”

¹³ Ka ngaa tsiee avutili kwaa mosi mu bo: “Nduu a me, me a nasa we ndaa yimbi pe. We ayuhusunu na me mu usala mu mukuti a mboongo mosi mu iluumbu, a buu pe?”

¹⁴ Ninha holo mufutu a we na yene wa we. Mundaa ti, me natoono uha kwaa wakoto mu isala nha tsieelele wu iteesi imosi na we.

¹⁵ Me a ndi pe na muswa mu uyiluu ma me natoono mu mboongo dia me? So a buu pe we musoyi li na nde mundaa me ndi na mutimi wu mubwe?”»

¹⁶ Yiisu abwileele: «Ni buu, batsieelele sa baba babatsiomi, na babatsiomi sa baba batsieelele.»

Yiisu ayaabisi mu mbala ya mutata likwa na tsimbilili a nde mu babakwa

(Malako 10.32-34; Luka 18.31-34)

¹⁷ Yiisu akiyene ku Yeruslemi na miyii mia nde. Bu bakiyene, nde atakii na miyii kuumi na mioolo nha peembi mu uyiisi bo. Nde wabaleeli:

¹⁸ «Diyuu! Ku Yeruslemi dili mu uyene. A ni kuu pe bakaayeelele Mwaana a muutu, nha mio mia banguu ba bangaanga ba Nziaambi na bayiisi ba mikele? Bo sa bamuha kesili ya likwa,

¹⁹ na sa bamuyeelele nha mioo mia bangooyi, ba busa nde saa, bufiinzi nde bikoti, na bukomo nde nha kuruwa. Na mu iluumbu kia bitata sa asiimbuu mu babakwa mu uba moonyi.»

Ndoombili a nguu a Yaki na Yowani

(Malako 10.35-45)

²⁰ Mu taanga dii, mukari a Zebedaayi aswesii kwaa Yiisu itwaari na baana ba nde boolo ba babaala. Nde abaandini nha kulu a nde mu uloombo nde ndaa mosi.

²¹ Yiisu aleeli kwaa nde: «Ima we atoono?» Nde wamuvutuli: «Ha me lilasina ti, mu taanga di we kaaba mutini, baana ba me bo baboolo ba, mbari sa badiaala nha mambuu ma buzitu. Mu bo baboolo, mosi sa adiaala nha koo kia we kia babaala, na wunu nha koo kia we kia bakaasa.»

²² Yiisu avutuli: «Beni a diyaaba pe ma beni dili mu uloombo. Beni utuu unywa mbasa ya mapasi yi me kaanywa?» Bo bamuvutuli: «Ee-e, bisi utuu.»

²³ Yiisu wabaleeli: «Ka beni sa dinywa mbasa ya me. Ka a me pe nisoolo ba budiaala nha koo kia me kia babaala na nha koo kia me kia bakaasa.

Mambuu maa mali ma baata ba Taayi a me ayiluu mo mu bo.»

²⁴ Mu taanga di miyii kuumi mimimosi miayuyi buu, bo bakoli baana ba nguu boolo baa kesi.

²⁵ Ninha Yiisu ati boboosi mbili na aleeli: «Beni diyaaba ti bapfumu ba matsi makimi bali mu utumu baata ba bo mu mifuri. Na baata babanaanguu bali mu unyongoso baata bali ku tsini a litumu la bo.

²⁶ Ka mandaa maa utuu pe uyilimi weti buu nha kati a beni. Ka mbiiti mosi mu beni atoono uba wanaanguu, nde afwaana uba musali a beni.

²⁷ Na mbiiti mosi mu beni atoono uba mukuutu, nde afwaana uba mutee a beni.

²⁸ Bumosi ka Mwaana a muutu a ayiri pe paa bamusalila. Ka nde ayiri mu usalila baata, na uha moonyi a nde weti bungori mu uyobolo baata babalayi.»

*Yiisu abeelisi bingima-ngimi bioolo
(Malako 10.46-52; Luka 18.35-43)*

²⁹ Bu bo bapali mu ngaanda Yeriko, koongi yinene yaduki Yiisu.

³⁰ Bingima-ngimi bioolo biali biadiaala nha mukoo a kuulu biayuyi ti Yiisu ka mu uyoo. Ninha bio biakiloo: «Pfumu, Mwaana a Daavidi, kwiilili bisi ngebe!»

³¹ Baata babali mu koongi basieembi bo paa bawuru. Ka bo bahami mu uloo mu mifuri: «Pfumu, Mwaana a Daavidi, kwiilili bisi ngebe!»

³² Yiisu atemini, wabateeri mbili na wabafuuli: «Buni me nituu ubaasila beni?»

³³ Bio biavutili kwaa nde: «Pfumu, dibili misi mia bisi paa mio mimono.»

³⁴ Yiisu amoni ngebe dia bio na abeembi misi mia bio. Nhaa na nhaa, bingima-ngimi bioolo bii biabaandii umono bubwe-bubwe na bio biaduki Yiisu.

21

Yiisu akoti mu Yerusalemi

(Malako 11.1-11; Luka 19.28-40; Yowani 12.12-19)

¹ Mu taanga di bo bali ka bele na Yerusalemi na batoori ku peembi a bula ba Betefange, nha yulu a mulaanda a Olive. Mu dii na taanga dii, Yiisu atsindii miyii mioolo ku kulu.

² Nde aleeli kwaa bo: «Diyene ku bula babali nha kulu a beni. Kuu beni sa dimono nhaa-na-tsi puundi wu bakutulu na mwaana a nde. Dinyangila na dibee me bo.

³ So baleeli beni ndaa, divutulu: “Pfumu li na nzala a bo.” Tumake, sa baha beni muswa paa diyiri na bo.»

⁴ Maa mayilimi paa ti maleeli Nziaambi mu munywa a mubili mayene tsitsi:

⁵ «Leelani kwaa baata ba Siooni:
Mono, mutini a we li mu uyira kwaa we,
aluulu mu buleembi,
adiaala nha yulu a puundi,
na nha yulu a mwaana a puundi,
mwaana puundi wa mukari.*»

⁶ Ninha miyii miayeni na miayilii miatumi bo Yiisu.

⁷ Bo babeyi puundi na mwaana a nde, basuusi biyungu bia bo nha yulu a mwaana a puundi na Yiisu adiaali nha yulu.

* 21:5 Zak 9.9

⁸ Mu uha nde buzitu, koongi a baata yinene yayali biyungu bia bo mu kuulu. Bakimi bakikese mapaki mu miti na bakisuusu mu kuulu, paa nde adiaata nha yulu a mo.

⁹ Baata babakiyene ku kulu na ku mbisi a Yi-isu bakiloo: «Osaana Mwaana a Daavidi! Nyaala Nziaambi asieme wuli mu uyira mu kuumbu a Pfumu! Osaana kwaa Nziaambi mu mayula!»

¹⁰ Mu taanga di Yiisu akoti mu Yerusalemi, baata boosi bakoti kutso nyingi-nyingi, bakifuulu: «Baala li na ali?»

¹¹ Baata bakivutulu: «Wu ni mubili Yiisu musi Nazareti, bula ba mu itinini kia Ngalili.»

*Yiisu abingi bayalii mu Nzo a Nziaambi
(Malako 11.15-19; Luka 19.45-48; Yowani 2.13-22)*

¹² Yiisu akoti mutso lipaanga la Nzo a Nziaambi na abingi boosi ba bakiyaluu, so a buu pe ba bakisuumbu mutso muu. Nde abwiisi meese malaa ma basobi ba mboongo, na mambata ma bayalii a mabeembe[†].

¹³ Tumake nde aleeli kwaa bo: «Mu Mabasonuu, Nziaambi li mu uleele:

“Nzo a me sa bata yo Nzo a likundu[‡].”»

Nde abwileele:

«Ka beni diamaakitisi yo, isweemini kia miyibi!»

¹⁴ Bingima-ngimi na bangaa bitonzo, baswesii kwaa Yiisu mutso lipaanga la Nzo a Nziaambi, na nde wababeelisi.

¹⁵ Banguu ba bangaanga ba Nziaambi na bayiisi ba mikele, babayi kesi. Bo babayi kesi munda ti

[†] 21:12 *mabeembe* mukele a Mooso li mu uleele ti baata utuu usuumbu mabeembe munda utsuu bungori. [‡] 21:13 Yes 56.7; Yel 7.11

bo bamoni mandaa ma ukimuu ma nde akiyiluu. Baana babali mutso lipaanga la Nzo a Nziaambi bamono buu, bo babaandii uloo: «Osaana mwaana a Daavidi!»

¹⁶ Na bo baleeli kwaa Yiisu: «We li mu uyuu ma bo bali mu uleele?» Yiisu avutili kwaa bo: «Ee-e. Beni kaala a diataanga pe Mabasonuu ma ngira ma: “We asa ti, so baana na bibabaana babili we mu biyimbiŠ”?»

¹⁷ Tumake nde asiisi bo na apali mu ngaanda mu uyene ku Betania ku nde alaari.

*Yiisu asibi muti wa mufiike
(Malako 11.12-14,20-24)*

¹⁸ Bukia ngwaali, mu taanga di nde akiyiravutuu mu ngaanda Yerusalemi, Yiisu akoli nzala.

¹⁹ Nde amoni muti wa mufiike nha mukoo a kuulu na aswesii nha peembi a nde. Ka bu wamukengisi, ndila makaya nde amoni mu muti wuu. Ni mu buu nde aleeli kwaa muti: «We a ubwabutu mbutu pe!» Na nhaa-na-tsi, muti wa mufiike woosi uyaaba ukanya.

²⁰ Miyii miamoni ndaa yii na miakimii kwalaa. Bo bafuuli kwaa Yiisu: «Buni muti wa mufiike wu akanyi nhaa-na-tsi?»

²¹ Yiisu uvutili kwaa bo: «Mu ngwanya me nadileeli: so beni dili na imiini, na so a disiiri paa pe, beni utuu uyiluu ma me nzilii mu muti wa mufiike wu. Na beni utuu uyiluu mavulu maa. Beni utuu uleele kwaa mulaanda wu: “Matuu nha mbuu yii na yabwa mu mubu”, na mio sa miyilimi.

²² So beni disiiri imiini mu Nziaambi, beni sa diholo moosi ma beni diloombo mu likundu.»

Litu la Yiisu kuni lili mu umata?

(Malako 11.27-33; Luka 20.1-8)

²³ Yiisu akoti mutso lipaanga la Nzo a Nziaambi na abaandii uyiisi baata. Banguu ba bangaanga ba Nziaambi na bakuutu ba Bayuudayo baswesii kwaa nde na bamufuuli: «Mu ki litu we li mu uyiluu mandaa maa? Na aha we litu lii?»

²⁴ Yiisu avutili kwaa bo: «Me ka nduru nifuulu beni, ndila nduru mosi. So beni diheeri me mvutu, tumake me ka sa ndeele beni mu ki litu me ndi mu uyiluu mandaa maa.

²⁵ Na atsiduu Yowani mu ubootuu baata? Nziaambi oo ti baata?» Ka bo bakabisini matsimi ma bo na balelisini: «So divutili ti: “Nziaambi atsiduu nde”, nde sa afuulu bisi: “Ninha, mu ima beni diakoono usa Yowani imiini?”

²⁶ Ka so dileeli: “Baata batsinduu nde”, bisi diafwaana usa mayele mu baata ba, munda ti mu matsimi ma boosi ti Yowani ali mubili.»

²⁷ Ni mu buu bo bavutili kwaa Yiisu: «Bisi a diayaaba pe.» Yiisu avutili: «Aka, me ka, a nileepe pe beni, mu ki litu me ndi mu uyiluu mandaa maa.»

Tsaba ya baana boolo

²⁸ Yiisu abwileele: «Ima Beni dili mu utsimi mu ndaa yi? Baala limosi ali na baana boolo. Nde aleeli kwaa watsiomi: “Mwaana a me, yene yasala lolo ku tsiee a viinyi.”

²⁹ Nde avutili: “Ngori, me a natoono pe.” Ka nha mbisi, nde asobi matsimi na ayeni ku tsiee a viinyi.

³⁰ Taayi aleeli ka bumosi kwaa mwaana wunu. Mwaana wu avutili: “Ee-e, tata me kuu niyene.” Ka nde a ayeni ku tsiee a viinyi pe.

³¹ Me nadifuuli: na mu bo baboolo, ayiluu litoono la taayi a nde?» Bo bavutili: «Watsiomi.»

Ninha Yiisu aleeli kwaa bo: «Mu ngwanya me nadileeli: Batoli ba limaanda na bakaasa ba bapu-upu sa baditswaamina mu ukoto mu Ipfumu kia Nziaambi.

³² Yowani mubootii ayiri kwaa beni mu umweese beni kuulu ya libweeye, na beni a diamusiiri imiini pe. Ka batoli ba limaanda na bakaasa ba bapuupu bamusiiri imiini. So nha mbisi a umono mandaa maa, beni a diasobo ndiaatili a beni pe mu usa imiini mu nde.»

*Tsaba ya basiali bababi ba mu tsiee a viinyi
(Malako 12.1-12; Luka 20.9-19)*

³³ «Diyuu tsaba kimi: Muutu mosi ali akunu tsiee a nde ya viinyi. Nde akayi yo kutso lipaanga. Nde ahayi idunu mu ukamina mala ma mbutu dia viinyi. Nde atuungi nzo yayiluu unaanguu mu mutele munda ukebe tsiee a viinyi. Nha mbisi, nde asiisi yo nha mioo mia basiali ba mu tsiee a viinyi, na nde ayeni mu midieenge.»

³⁴ «Taanga dia utolo mbutu bu diatoori, ngaa tsiee atsindii basiali ba nde kwaa basiali ba mu tsiee mu yaholo ikuku kia nde mu bibatoli.

³⁵ Ka basiali ba mu tsiee bakaangi basiali ba nde. Ka dimono mamayilimi: bo bateti watsiomi, badusi waboolo, na wa mutata bamudusi mu manya.

³⁶ Ni mu buu, ngaa tsiee abwitsinduu basiali bakimi balutu litaanga la babali batsinduu tsiomi ku tsiee. Ka basiali ba mu tsiee bayilii ka bumosi kwaa bo.

³⁷ Nha tsieelele, nde wabatsindii mwaana a nde wabaala. Na nde akitsimi ti: “Bo sa baha likiinzi kwaa mwaana a me.”

³⁸ Ka basiali ba mu tsiee bu bamoni mwaana wabaala, bo balelisini nha kati a bo: “Mono mwaana wukaatolo mukobo! Tsweendani, diamudusu, na sa diholo mukobo a nde.”

³⁹ Ninha bamukaangi, bapali na nde mu tsiee, na bamudusi.»

⁴⁰ Yiisu afuuli: «Ka mu taanga di ngaa tsiee uyiri, ki mio nde uyiluu mu basiali ba mu tsiee a viinyi ba?»

⁴¹ Bo bavutili kwaa nde: «Nde sa adusu badusi a baata ba, kwahele a umono bo ngebe. Nde sa aha tsiee kwaa basiali ba viinyi bakimi. Baa babuha kwaa nde mbutu di bo butolo mu tsiee mu taanga diafwaana.»

⁴² Tumake Yiisu aleeli kwaa bo: «Beni keni a diataanga pe ma li mu uleele Mabasoonuu ma ngira?

“Manya labumi batuungi,
ni lo limaakituu ibwa kia nzo.

Maa mamati kwaa Pfumu,
kwaa bisi ili ndaa ya kinyi na ya ukimuu*.”»

⁴³ Yiisu abwileele: «Ni mu buu, me nadileeli: Ip-fumu kia Nziaambi, sa badimaasa kio. Sa baha kio kwaa ifuumbu ikimi ki ibutu mbutu mu kio. [

⁴⁴ Wu ubwa nha yulu a manya li sa akosuu, na so manya li libwiilili muutu, lo sa li nyifili nde.]]»

⁴⁵ Banguu ba bangaanga ba Nziaambi na Bafarisi bayuyi matsaba ma Yiisu na bayaabi ti nde mu bo akitsuu.

⁴⁶ Ni mu buu bo basiayi bwa ukaanga nde, ka bo bamoni boomo ba koongi yakitsimi ti Yiisu mubili ali.

* **21:42** Mkg 118.22-23

22

Tsaba ya mukuungi a makweele (Luka 14.15-24)

¹ Yiisu abwisalila matsaba mu utsuu kwaa babakiyuu nde. Nde wabaleeli:

² «Mono bwafwaanina Ipfumu kia mayula: Mutini mosi ayilii ndaamba munda a makweele ma mwaana a nde wabaala.

³ Nde atsindii basiali ba nde mu uta babatumusu mbili, paa bayadia ndaamba yii. Ka bo a batooni uyiri pe.

⁴ Nde abwitsinduu basiali bakimi na wabahi tumini yi: “Dileele kwaa babatumusu: Ndaamba a me yamaayilimi mu taanga di, bangoombo ba me na biboori bia me bimaari bamaadusu. Mioosi mimaayilimi. Diyiri ku ndaamba a mukuungi a makweele ma mwaana a me!”

⁵ Ka babatumusu a bamoni tsoongo pe na bayeni wa bo ku mandaa ma bo makimi: mosi ku tsiee a nde, wunu ku kaari a nde uta.

⁶ Babamosi bakaangi basiali ba mutini, babamweesi pasi na babadusi.

⁷ Mutini akoli kesi ya mifuri. Nde atsindii masodaare ma nde mu uyadusu badusi a baata ba na unyeengese ngaanda a bo.

⁸ Tumake nde aleeli kwaa basiali ba nde: “Ndaamba a mukuungi a makweele yamaayilimi, ka babakwata mbili a bafwaana pe mu udia yo.

⁹ Ninha, diyene mu mafulu, na ditumusu boosi ba beni dituu umono, bayiri ku mukuungi.”

¹⁰ Basiali bayeni mu mafulu na bakukii boosi ba bo bamoni: bababi na bababwe. Ni mu buu, nzo a mukuungi yaluuli mu baata.»

¹¹ «Mutini akoti mu nzo a mukuungi, mu umono babatumusu ku mukuungi. Muu, nde amoni baala limosi lahele ulwaata ikutu kia mukuungi.

¹² Nde wamufuuli: “Nduu a me, we buni siiri mu ukoto kuni, kwahele na ikutu kia mukuungi?” Ka baala li a lavutili ndaa pe.

¹³ Ninha mutini aleeli kwaa basiali ba nde: “Dikutu nde miili na mioo, na didumunu nde ku mbari, ku pimisi. Ni kuu nde akaalili na akaakweete mini.”»

¹⁴ Ka Yiisu abwileele: «Babalayi bata mbili, ka babasoolo babakehe.»

*Ufutu limaanda kwaa mutini Kayisari
(Malako 12.13-17; Luka 20.20-26)*

¹⁵ Ni mu buu, Bafarisi bayeni ku pfuundu mu umono bwa ukieese Yiisu mu mweete mu nduru yi bufuulu nde.

¹⁶ Bo batsindii babamosi mu miyii mia bo, na binama bikimi mu kaba la Erode mu uleele kwaa Yiisu: «Muyiisi, bisi diayaaba ti we li mu uta ngwanya. We li mu uyiisi mu ngwanya yoosi, ndi-aatili yi Nziaambi ali mu uloombo kwaa bisi. We ali na boomo a mandaa ma babamosi bali mu utsimi pe, munda ti, we a li mu usa lisoboso nha kati a baata pe.

¹⁷ Ninha, leele bisi tsimi a we mu ndaa yi: mikele mia bisi mili mu uha muswa mu ufutu limaanda kwaa mutini Kayisari oo ti ngori?»

¹⁸ Ka Yiisu ali ayaaba matsimi ma bo mamabi, ni mu buu nde wabaleeli: «Bangaa peluu, mu ima beni dili mu ulebuu me mweete?»

¹⁹ Dimweese me mboongo di bali mu usalila mu ufutu limaanda.» Bo bamumweesi mukuti a mboongo mosi.

20 Yiisu wabafuuli: «Kiinzi na kuumbu, bili mu mbata a mukuti wu, bia na bili?»

21 Bo bavutili: «Bia mutini Kayisari». Ni mu buu Yiisu aleeli kwaa bo: «Aka, difutu kwaa Kayisari bili bia Kayisari, na difutu kwaa Nziaambi bili bia Nziaambi.»

22 Bu bo bayuyi mvutu yii, bakimii kwalaa. Bo bamusiisi na bayeni.

*Nduru mu ndaa tsimbilili a babakwa
(Malako 12.18-27; Luka 20.27-40)*

23 Mu kiina iluumbu kii, Basaduki babamosi bayiri kwaa Yiisu. Ni bo bali mu uyiisi ti, tsimbilili a babakwa yo pe. Bo bamufuuli,

24 mbii bu: «Muyiisi, mono maleeli Mooso: “So baala likwiiri kwahele a ubutu baana, mwaana a nguu a nde afwaana ukweele mukwiili paa abutulu wakwa baana☆.”

25 Ka nha kati a bisi ali na baana ba nguu tsaamba. Watsiomi akweeli, nde akwiiri kwahele a ubutu baana, na nde asiisi mukwiili a nde kwaa mwaana a nguu a nde.

26 Bumosi ka kwaa waboolo, tumake mu wamutata, natee mu boboosi tsaamba.

27 Nha mbisi a boboosi, mukaasa ka akwiiri.

28 Mu iluumbu kia tsimbilili a babakwa, mu bo tsaamba nde mukari a na akaaba? Mundaa boosi bamukweeli.»

29 Yiisu avutili kwaa bo: «Beni dili mu ufutu manyutu ma beni bameme, mundaa ti beni a diayaaba pe so Mabasonuu ma ngira, so litu la Nziaambi.

☆ 22:24 Ndi 25.5-6

³⁰ Munda ti, mu taanga di babakwa bakaasiim-buu, babaala na bakaasa a bukwelesene pe, ka bo sa baba weti batumu ba Nziaambi mu mayula.

³¹ Munda yatala litu la Nziaambi mu usiimbilili babakwa: beni kaala a diataanga pe ma Nziaambi aleeli kwaa beni? Nde aleeli:

³² “Me Nziaambi a Abraami, Nziaambi a Isaki na Nziaambi a Yaakobi*.” Yiiisu abwileele: «Beni dili mu uyiluu ummono ti, Nziaambi li Nziaambi a baata babali moonyi, ka a wa babakwa pe.»

³³ Boosi babayuyi nde bakimii mu nziisili a nde.

*Mukele a Nziaambi wavulu ndutu
(Malako 12.28-34; Luka 10.25-28)*

³⁴ Mu taanga di Bafarisi bayuyi ti Yiiisu adibii minwya mia Basaduki, bo bakukini mu uyene kwaa nde.

³⁵ Na mosi mu bo, muyiisi a mukele, asiayi ule-buu nde mweete. Nde wamufuuli:

³⁶ «Muyiisi, ki mukele wavulu ndutu mu mukele mioosi?»

³⁷ Yiiisu avutili kwaa nde: «“We afwaana utoono Pfumu Nziaambi a we mu mutimi a we woosi, mu muwuumu a we woosi na mu mayele ma we moosi†.”

³⁸ Wuu ni mukele watsiomi wavulu bunene na ndutu.

³⁹ Na mono mukele wa mioolo, wafwaanina na nde: “Toono mbaayi muutu weti we makulu‡.”

⁴⁰ Mikele mia Mooso mioosi na nziisili a mibili biakangama mu mukele mioolo mi.»

*Mesiya na mutini Daavidi
(Malako 12.35-37; Luka 20.41-44)*

* 22:32 Pal 3.6 † 22:37 Ndi 6.5 ‡ 22:39 Pal 7.12

⁴¹ Bu Bafarisi bali bakukunu, Yiisu wabafuuli nduru yi:

⁴² «Beni ima dili mu utsimi mu Mesiya? Nde mwaana a na ali?» Bo bavutili kwaa nde: «Nde li mwaana a mutini Daavidi.»

⁴³ Yiisu aleeli kwaa bo: «Ka mu ima, mu litu la Muheebili wa Ngira, Daavidi atuu uta Mesiya, “Pfumu”? Mundaa ti Daavidi aleele:

⁴⁴ “Pfumu Nziaambi aleele kwaa Pfumu a me:

Yadiaala nha koo kia me kia babaala,
me nibamuu mitaata mia we,

mu uba ku tsini a miili mia we✧”

⁴⁵ Ka mbiiti Daavidi li mu uta nde “Pfumu”, buni Mesiya utuu uba mwaana a Daavidi?»

⁴⁶ A so mosi pe mu bo watuyi uvutulu nde ndaa so mosi. Umatuu iluumbu kii, muutu pe wabwibaa mifuri mia ufuulu nde manduru.

23

*Yiisu aleeli kwaa baata mu usa mayele mu baku-
utu ba Bayuudayo*

(Malako 12.38-39; Luka 11.43,46; 20.45-46)

¹ Yiisu atsuyi kwaa koongi yoosi, na kwaa miyiii mia nde,

² Nde aleeli: «Bayiisi ba mikele na Bafarisi bali na mufunu wa ubiindili Mikele mia Mooso.

³ Ni mu buu, beni diafwaana utumumu bo na ukuusu moosi ma bo buleele beni. Ka beni a diduku pe weti buli biyiluu bia bo, mundaa ti bo a bali mu usalila pe ma bo bali mu uyiisi.

⁴ Bo bali mu ukutu mifunu mialeme, mili na pasi mu ubiti. Bo bali mu unaa mio nha yulu a bisambuu bia baata. Ka bo makulu bali mu ubisi

ubumunu mio so mu muleembi, mu ubaasila bo mu unaangila mio.

⁵ Bo bali mu usa biyiluu bia bo bioosi, mu nzala ya umonuu nha kulu a baata. Ni mu buu, mu taanga dia likuundu, bo bakutu bipokolo* nha mambuunzi, na mu mioo. Mandeengi ma biyungu bia bo mayiluu usaalila ku tsini.

⁶ Bo batoono mambuu ma likiinsi mu mikuungi mia ndiilili, na mambata matsiomi mu manzo ma makutunu ma Bayuudayo.

⁷ Bo batoono uyaka mabwe ma likiinsi mu kulu a mbari, na batoono ti baata bata bo “Muyiisi.”

⁸ Ka beni, a disiingi pe ti bata beni “Muyiisi.” Mundaa ti beni boosi dili baana banguu na beni dili na muyiisi ndila mosi.

⁹ A dita pe muutu so mosi nha tsini a toto “Taayi” a beni. Mundaa beni dili na Taayi ndila mosi, ni Taayi wuli ku yulu.

¹⁰ A disiingi pe ka ti bata beni “Pfumu”, mundaa ti beni dili na pfumu ndila mosi, ni Mesiya.

¹¹ Wavulu bunene mu beni, afwaana uba mu-siali a beni.

¹² Wu unaanguu sa bakululu, ka wu ukuluu sa banaangila.»

Yiisu atungilili peluu a bayiisi ba mikele na Ba-farisi

(Malako 12.40; Luka 11.39-52; 20.45-47)

* **23:5** *bipokolo* mwaa makutu mu balooso mikaanda mi ba-soonuu bitsuru bia mandaa ma Nziaambi. Bo bakuti bio mu manyutu ma bo, mu taanga dia likuundu weti iliimbi kia likiinsi la Nziaambi.

¹³ «Ngebe kwaa beni, bayiisi ba mikele na Bafarisi, bangaa peluu! Beni dili mu udibuu munywa a Ipfumu kia mayula kwaa baata. Beni bameme a dili mu ukoto muu pe, na a dili mu uha pe kuulu kwaa babatooono ukoto mu kio.»

[
¹⁴ «Ngebe kwaa beni, bayiisi ba mikele na Bafarisi, bangaa peluu! Beni dili mu upatila bioosi bia baa bakwiili, na beni dili mu usa makuundu mamala paa baata bamono beni. Ni mu buu sa badifuundusu mu iteesi kiavulu mifuri.»]

¹⁵ «Ngebe kwaa beni, bayiisi ba mikele na Bafarisi, bangaa peluu! Beni dili mu udieenge mu mambuu moosi nha tsini a toto, na nha yulu a mubu. Beni dili mu uyiluu buu, mu ubaa ndila muutu mosi wu ukiingili mayele. So beni dibayi nde, beni ukitisii nde mwaana a mbuungulu mu iteesi kialutu kia beni mbala dioolo.»

¹⁶ «Ngebe kwaa beni, babiti bali bingima-ngimi! Beni dili mu uleele: “So muutu labi mukisi mu kuumbu a Nzo a Nziaambi, mukisi wuu a li na ndutu pe. Ka so nde labi mukisi mu woolo la mu Nzo a Nziaambi, muutu wuu afwaana ukiinzi mukisi wuu.”

¹⁷ Beni biwulu na bingima-ngimi! Ima kiavulu ndutu: woolo, oo ti Nzo a Nziaambi yili mu uha bungiri kwaa woolo?

¹⁸ Beni dili mu uleele ka: “So muutu labi mukisi mu diki la tsuyili a bungori, mukisi wuu a li na ndutu pe. Ka so nde labi mukisi mu bungori babali nha yulu a diki, muutu wuu afwaana ukiinzi mukisi wuu.”

¹⁹ Bingima-ngimi! Ima kiavulu ndutu: bungori, oo ti diki lili mu uha bungiri kwaa bungori?

20 Ni mu buu wu ulaba mukisi mu diki, nde labi mukisi mu diki na mu bioosi bili nha yulu a lo.

21 Wu ulaba mukisi mu Nzo a Nziaambi, nde labi mukisi mu Nzo a Nziaambi na mu Nziaambi wadiaala mu yo.

22 Wu ulaba mukisi mu yulu, nde labi mukisi mu mbata a Ipfumu kia Nziaambi, na mu Nziaambi wadiaala nha yulu a kio.»

23 «Ngebe kwaa beni bayiisi ba mikele na Bafarisi, bangaa peluu! Beni dili mu uha kwaa Nziaambi ikuku kia kuumi-kuumi mu makaya moosi mamuha biloo tsulu yimbwe. Ka beni umeengele nziisili yavulu ndutu mu mikele mia Nziaambi, weti libweeye, mutimi wa ngebe na unambita mu Nziaambi. Beni diafwaana usalila nziisili yii, kwahale a umeengele mikele mikimi.

24 Babiti babakwa misi! Beni uleke mala ma beni mu umaasa imbu, ka beni umini samo†!»

25 «Ngebe kwaa beni, Bayiisi ba mikele na Bafarisi, bangaa peluu! Beni dili mu uswaa mbasa na ikoombo ku mbari. Ka ku kati, bio bialuulu mu bii bi beni diayibi na mu manzala ma beni mamabi.

26 Mufarisi wakwa misi! Kwatsieemese ku kati a mbasa, tumake ku mbari ka mbasa sa yitsieeme.»

27 «Ngebe kwaa beni, Bayiisi ba mikele na Bafarisi, bangaa peluu! Beni diafwaanina na mangili mabakili liheembe, mali mu umonuu mamabwe ku mbari. Ka ku kati maluulu mu miyisi mia babakwa, na bioosi biabolo bia mupili na mupili.

† 23:24 samo nyama wumunene wuli na kuuki, na wu ubaabiti bilemi.

28 Bumosi ka kwaa beni, ku mbari beni dili mu umweese kwaa baata boosi ti beni diakangama mu Nziaambi, ka ku kati beni dialuulu mu peluu na mu bubi.»

29 «Ngebe kwaa beni, bayiisi ba mikele na Bafarisi, bangaa peluu! Beni dili mu utuungu mibili mangili mamabwe, beni dili mu uyolo mangili ma baata ba libweeye.

30 Beni dili mu uleele: “So bisi diali mu taanga dia bakaa ba bisi, bisi a diakeni pe uba pfuundu mosi na bo mu udusu mibili mia Nziaambi.”

31 Mu yii, beni dili mu uyaaba mu ibeni bameme ti beni dili baana ba baata babadusi mibili.

32 Aka, dihama, dimana mi bataayi ba beni babaandii!»

33 «Beni bataari, ifuumbu kia bapili! Buni beni dituu ubata pfuundisi ya ku mbuungulu?

34 Ni mu buu, diyuu: me sa tsinduu beni mibili, bangaa buyeri, na bayiisi ba mikele. Beni sa didusu babamosi, sa dikomo bana nha kuruwa. Bakimi beni sa diabatete bikoti mu manzo ma makutunu ma Bayuudayo, na beni sa diyooobingisi bo mu pasi ngaanda.

35 Ni mu buu, beni sa diyaka tsieembili mundaak makili ma baata babahele na toono, matsiaamii nha tsi. Beni diabaandii udusu baata baa, umatuu mu taanga dia Aabeli muutu wa libweeye, natee mu nguu a ngaanga wa kuumbu Zakaria. Zakaria ali mwaana a Barakia, wu beni diadusi nha kati a mbuu ya ngira na diki la tsuyili a bungori.

36 Mu ngwanya, me nadileeli: musieende wa ndusili a baata baa boosi sa abwa nha yulu a baata ba isieende kia lolo ki.»

*Yiisu alili mundaa a Yeruselemi
(Luka 13.34-35)*

³⁷ «Baata ba Yeruselemi, baata ba Yeruselemi! Beni ba dili mu udusu mibili, ba dili mu udusu mu mamanya baa ba Nziaambi ali mu utsinduu kwaa beni! Mbala kwe me nali na nzala a ukoso beni kutso me. Me nali na nzala ya ukoso bo kutso me, weti bu nguu a tsusu ali mu ukoso baana ba nde kutso mapapi ma nde. Ka beni a diatooni buu pe.

³⁸ Mono, nzo a beni yoosi sa babwoongolo.

³⁹ Ka me nileelee kwaa beni: Umatuu mu taanga di, beni a dibwamono me pe, natee bu beni dileele: “Nyaala Nziaambi asieme wuli mu uyira mu kuumbu a Pfumu!”»

24

*Yiisu ayaabisi tsialili a Nzo a Nziaambi
(Malako 13.1-2; Luka 21.5-6)*

¹ Yiisu apali mu lipaanga la Nzo a Nziaambi. Bu nde akiyene, miyii mia nde miaswesii kwaa nde mu umweese nde bu batuungu Nzo a Nziaambi.

² Ni mu buu, nde wabaleeli: «Beni dili mu umono bi bioosi? Mu ngwanya me nadileeli: nha mbuu yi, a ibwasaala manya pe so limosi li basuusu nha yulu a li limosi. Bioosi sa batsala.»

*Biliimbi bia taanga dia tsieelele
(Malako 13.3-13; Luka 21.7-19)*

³ Yiisu ali adiaala ku mulaanda a Olive. Miyii mia nde miaswesii kwaa nde nha mbuu ya bo bake. Miyii miamufuuli: «Leele bisi mu ki taanga maa muyilimi, na ki iliimbi ikaamweese taanga dia nziriri a we, na dia manini a tsi.»

⁴ Yiisu avutili kwaa bo: «Dikele muutu a ayafutu beni,

⁵ munda ti baata babalayi sa bayiri mu kumbu a me. Bo sa baleele: “Me ni Mesiya!” Na bo sa badiimbisi baata balaa.

⁶ Beni sa diyuu kele a midiingi mia nha bebele, na mamvuungu ma midiingi mia ku la. A diba na boomo pe, munda ti maa moosi mafwaana uyilimi, ka yii kaala a manini a tsi pe.

⁷ Baata ba tsi mosi sa badwaanisa baata ba tsi kimi, na ipfumu imosi sa idwaanisa ipfumu ikimi. Nzala sa yiba, na toto sa linyingini mu bitinini bialaa.

⁸ Mandaa maa moosi sa maba weti mbaandila misoongo mia mbutili.

⁹ Ninha, baata sa badikaanga paa badikwaamisa, na badidusu. Bifuumbu bioosi sa bibelesene beni mu toono a me.»

¹⁰ «Mu taanga dii, baata babalayi sa babwiisi imiini kia bo. Bo sa bayaluu bambaayi ba bo, na bo sa babelesene bo na bo.

¹¹ Mibili mialaa mia pia sa mimonuu, na sa midiimbisi baata balaa.

¹² Mandaa mamabi sa mavululu, natee mu iteesi ki litoono la babalayi likoto mu ndeeyili.

¹³ Ka wuu wu uba na mukonono natee manini, sa ayobuu.

¹⁴ Ndaa Yimbwe yi, ya Ipsumu kia Nziaambi sa bayaabisa kwaa baata mu tsi yoosi, paa bamweese imbaangi kwaa bifuumbu bioosi. Na tumake manini a tsi sa iyira.»

Mapasi ma manene

(Malako 13.14-23; Luka 21.20-24)

¹⁵ «Beni sa dimono wu bali mu uta “Bubi ba tsitsi bali mu ubee pfluuyili*”, wu mubili Danieli atsuyi mu nde. Sa badiaasa nde nha mbuu ya ngira. — Nyaala ti wu utaanga ayuu bubwe mandaa maa.

¹⁶ Mu taanga dii, babakaaba ku itinini kia Yu-uda, nyaala ti babata ku yulu a milaanda.

¹⁷ Wukaaba ku yulu a nzo a nde, anyaala usutuu mu uholo biloo bia nde bili mutso nzo.

¹⁸ Na wukaaba ku matsiee, anyaala uvutuu ku nzo a nde mu uyaholo iyungu kia nde.»

¹⁹ «Ki pili a ngebe dikaaba mu biluumbu bii! Sa yiba pasi kwaa bakaasa bangaa mayimi na kwaa babakaanywiisi baana mabeene.

²⁰ Dikuundu Nziaambi paa beni dihele ubata mu taanga dia ndoolo, so a buu pe mu iluumbu kia Saba!

²¹ Mundaa ti mu taanga dii, pasi sa diba di-avulu tsitsi, yili kaala a yamonuu pe umatuu mu baandila tsi natee mu lolo li. Na ku mbisi pasi dia pili yii a dibwamonuu pe.

²² So Nziaambi a aholi pe kesili, ya usuusu ti taanga dii diba dikusi, keni muutu so mosi aba utuu pe ubaanguu. Ka nde asuusi dio diba dikusi mundaa baa ba nde asoolo.

²³ Ninha, so muutu leeli beni: “Dimono, Mesiya nha ali!”, so a buu pe “nde kunaanga ali!”, a disa pe nde imiini.

²⁴ Mundaa ti Bamesia ba pia na mibili mia pia sa bamonuu. Bo sa bayiluu bimaanga bibinene na bilimbi, mundaa udiimbisi ka so ba Nziaambi asoolo, mbiiti butuu uba weti buu.

* **24:15** *Bubi ba tsitsi bali mu ubee pfluuyili* Dan 9.27; 11.31; 12.11

25 Diyuu! Me maakwalibili beni moonyi.

26 Ka so badileeli: “Dimono, nde ku tsi ya tsata ali!” A diyene kuu pe. So a buu pe, mbii badileeli: “Dimono, nde nha asweeme!” A diyuu nde pe.

27 Nzieri li mu usieremene ku yula, umatuu ku palili a taanga natee ku idiaama taanga. Ni buu ka Mwaana a muutu akaayira, nde sa unonuu kwaa boosi.

28 Nha yili nyama wakwa, ninhwa ka mileri mili mu ukukunu.»

*Nziriri a Mwaana a muutu
(Malako 13.24-27; Luka 21.25-28)*

29 «Mbala mosi, nha mbisi a mapasi ma biluumbu bii, tari sa likituu pimisi na tsuungi a ubwaha mweeri a nde pe. Bambwelele sa babwa, na tuu dia mayula sa ditsaamu.

30 Ninhwa, iliimbi kia Mwaana a muutu sa imonuu mu mayula. Na bifuumbu bia baata bioosi bia nha tsini a toto sa binyoongo. Bo sa bamono Mwaana a muutu li mu uyira na mifuri mia laa na buzitu, mu matuti ma yula.

31 Mvuramvuru yinene sa basii, na nde sa atsin-duu batumu ba nde ku matoso ma tsi mo mana. Bo sa bakukuu baa ba nde asoolo, umaatuu ku toso a yulu mosi natee ku toso a yulu yini.»

*Tsaba ya muti wa mufike
(Malako 13.28-31; Luka 21.29-33)*

32 «Diyuu nziisili yili mu uha muti wa mufike. Umatuu mu taanga di malimbi mali mu uyoo mu mapaki ma nde, na mbiiti makaya mamaapala, beni diayaaba ti mvulu a tsiomi ka bebele.

³³ Bumosi ka, mu taanga di beni dikaamono maa moosi, diyaaba ti nziriri a Mwaana a Muutu yika bebele, yo ka nha munywa a nzo a beni.

³⁴ Mu ngwanya me nadileeli: baata ba isieende ki a bukwa pe boosi, tswaamina mandaa maa moosi muyilimi.

³⁵ Yula na tsi sa bilabuu, ka mandaa ma me a mulabuu so hoolo pe.»

*Ndili a Nziaambi ayaaba taanga dia tsieelele
(Malako 13.32-37; Luka 17.26-30,34-36)*

³⁶ «Ka muutu pe wayaaba iluumbu so nguungu yi ndaa yii yikaayilimi: a so batumu ba Nziaambi mu mayula pe, na a so Mwaana pe, ka ndila Taayi ayaaba kio.

³⁷ Mialabii mu taanga dia Nowa, sa milabuu bumosi ka mu nziriri a Mwaana a muutu.

³⁸ Mu taanga dii, tswaamina nyaamba a maamba yinene, baata bakidia na bakinywa, bakikwelesene na bakikwelese baana ba bo. Bo bakiyiluu buu, natee iluumbu kiakoti Nowa mu nzaasa.

³⁹ Bo a bayaabi ndaa so mosi pe, natee bu nyaamba a maamba yinene yayiri, na yabiti bo boosi. Ni buu ka bukaaba mu taanga di Mwaana a muutu akaayira.»

⁴⁰ «Mu babaala boolo bakaasala ku matsiee, mosi sa babiti, wunu sa basiisi.

⁴¹ Mu bakaasa boolo sa bakaanyii mbutu nha yulu a manya, mosi sa babiti, wunu sa basiisi.

⁴² Ni mu buu, diba likanda! Mundaa ti beni a diyaaba pe ki iluumbu Pfumu a beni akaayira.»

⁴³ «Diyiluu uyuu ndaa yi! So pfumu a nzo ali ayaaba mu ki taanga mu butsuu, muyibi afwaana

uyira, nde akeni uba likanda. Nde a akeni uha nde taanga dia ukoto mu nzo a nde pe.

⁴⁴ Ni mu buu, diyilimi beni ka, munda ti Mwaana a muutu sa ayira mu taanga di beni diahele uyaaba.»

*Musiali wu mubwe na musiali wu mubi
(Luka 12.41-48)*

⁴⁵ «Ki musiali wuli wahama na wa mayele? Dimono mosi wu, wu pfumu a nde aha isala kia ubuungulu basiali babamosi mu uha bo bia udia mu taanga diafwaana.

⁴⁶ Kinyi kwaa musiali wuu, mbiiti mu taanga di pfumu uyiravutuu ku nzo a nde, nde yibaasa nde kutso isala kii.

⁴⁷ Ngwanya me nadileeli: pfumu sa aha nde isala wa ukebe biloo bia nde bioosi.

⁴⁸ Ka mbiiti nde li musiali wu mubi, nde sa alele kutso mutimi a nde: “Pfumu a me a ubwayiri pe.”

⁴⁹ Nha mbisi a nhaa, musiali wuu sa abaanduu mu utete bambaayi ba nde ba isala, nde sa adia na unywa na bakoli ba mala.

⁵⁰ Ee-e, pfumu sa ayiri avutuu mu iluumbu ki musiali ali mu uhele ukebe nde, na mu taanga di nde ahele uyaaba.

⁵¹ Nde sa asieembe musiali wuu na sa abingi nde. Pfumu sa wamuha tsieembili mosi na bangaa peluu, kuu ku bali mu ulili na ukweete mini.»

25

Tsaba ya banduumbu kuumi

¹ «Ipfumu kia mayula kiafwaanina na miayilii banduumbu kuumi bamosi. Bo baholi miindi mia bo, na bayeni mu ubwaana mufuru a makweele.

² Bataana mu bo ali biwulu, na bataana ali na mayele.

³ Babali biwulu baholi miindi mia bo, ka a babiti maari makimi pe.

⁴ Ka babali na mayele babiti miindi mia bo, na bibasa bia maari.

⁵ Ka mono, mufuru a makweele akisa idii mu uyiri. Bu bo bakikebe nde, tolo lakoli banduumbu ba, na bo boosi balaari.»

⁶ «Mu kati-a-kati a butsuu, ndaa yayuyini: “Mufuru a makweele ndiowu! Dipala ku ubwaana nde!”

⁷ Ni mu buu, banduumbu kuumi boosi baa basi-imbii, na babaandii uyiluu miindi mia bo.

⁸ Banduumbu ba biwulu baloombi kwaa banduumbu ba mayele: “Diha bisi mwaana maari mu mama beni, munda ti miindi mia bisi miaka mu udimi.”

⁹ Banduumbu ba mayele bavutili: “Ngori, ka maari a mukuu mu beni na mu bisi pe. Aba bubwe beni diyene kwaa bayalii a maari, mu usuumbu mama beni.”

¹⁰ Ninha, banduumbu ba biwulu bayeni ku usuumbu maari. Ka mu diina taanga dii, mufuru a makweele ayiri. Banduumbu bataana babali bayiluu miindi mia bo, bakoti na nde mutso nzo a mukuungi a makweele. Nha mbisi, muutu ni adibii munywa a nzo mu tsiafi.

¹¹ Tumake, banduumbu ba biwulu bayiri na baloyi: “Pfumu! Pfumu! Dibili bisi munywa a nzo!”

¹² Ka mufuru a makweele avutili: “Mu ngwanya me nadileeli: me a nayaaba beni pe.”»

¹³ Yiisu abwileele: « Ni mu buu diba likanda, munda ti beni a diayaaba pe iluumbu na so nguungu yi Mwaana a muutu akaayiri.»

*Tsaba ya basiali batata
(Luka 19.11-27)*

¹⁴ «Sa buba weti mu muutu wakeni uyene ku midieenge. Tswaamina nde uyene, ateeri basiali ba nde mbili na wabahi busini ba nde mu ukebe.

¹⁵ Nde aheeri kwaa mosi makama mataana ma mikuti mia woolo, kwaa wunu makama moolo, kwaa wa mutata kama: muutu-muutu nha tsitsi a mifuri mia nde. Tumake nde ayeni.

¹⁶ Musiali wabayi makama mataana ma mikuti mia woolo, ayeni mawasa-mawasa mu uta kaari mu mboongo dii. Nha mbisi a uta kaari, nde abwibaa makama mataana makimi ma mikuti mia woolo.

¹⁷ Wabayi makama moolo ma mikuti, ayilii ka bumosi. Nde ka abwibaa makama moolo makimi ma mikuti.

¹⁸ Ka wabayi kama mosi ya mikuti, ayeni, ahayi idunu na mu tso kio, nde ayiswee mboongo di Pfumu a nde ahi nde.»

¹⁹ «Nha mbisi a taanga dialaa, Pfumu a basiali ba ayiravutuu, abaandii mu utaanga busini ba nde na bo.

²⁰ Wabayi makama mataana ma mikuti mia woolo, aswesii na amweesi makama mataana makimi ma mikuti, aleeli: “Pfumu, we ali aha me makama mataana ma mikuti mia woolo. Makama mataana makimi ma me mbwibaa, mono mo.”

²¹ Pfumu a nde wamuleeli: “Bubwe! We musiali wu mubwe na wahama. We monii wahama mu biloo biahele na ndutu, ka me saha we mu ukebe bii bili na ndutu yalaa. Yiri we yaanga na me.”

²² Nha mbisi, musiali wabayi makama moolo ma mikuti aswesii na aleeli: “Pfumu, we ali aha me makama moolo ma mikuti mia woolo. Makama moolo makimi ma me mbayi, mono mo.”

²³ Pfumu a nde wamuleeli: “Bubwe! We musiali wu mubwe na wahama. We monii wahama mu biloo biahele na ndutu, ka me saha we mu ukebe bii bili na ndutu yalaa. Yiri we yaanga na me.”»

²⁴ «Nha tsieelele, musiali wabayi kama mosi ya mikuti, aswesii na aleeli: “Pfumu, me ali nayaaba ti we muutu wuli na mutimi wu munono. We ukukuu mbutu nha we ahele unyasila, we utolo mbutu nha we ahele ukunu.”

²⁵ Me naba na boomo ba we, na me nayaswee mboongo dia we ku tsini a toto. Ninha mono dio.”

²⁶ Pfumu a nde wamuvutili: “Musiali wu mubi, mubolo! We ali ayaaba ti me nibaakukuu mbutu nha nahele unyasila, nibaatolo mbutu nha me nahele ukunu?”

²⁷ Ka we ali utuu usuusu mboongo dia me ku nzo a mboongo. Na mu taanga di me niyiri avutuu, keni me holi mboongo dia me na binaa nha yulu.”

²⁸ Ni mu buu, pfumu aleeli kwaa basiali bakimi: “Dipatila kama a mikuti mia woolo mili kwaa nde, na diha mio kwaa wuli na fuundu la mikuti.

²⁹ Mundaa ti, pasi wuli na iloo sa abwabaa bikimi, nde sa aba na bio biavululu. Ka kwaa wahele na iloo, sa bamumaasila ka so mwaana kiasaala kwaa nde.

³⁰ Mu yatala musiali wahele na ndutu wu, dia-mudumunu ku pimi dia ku mbari, kuu ku bali

mu ulili na ukweete mini.”»

Mwaana a muutu sa afuundusu tsi

³¹ «Mu taanga di Mwaana a muutu akaayira mu buzitu ba nde, itwaari na batumu ba Nziaambi boosi, nde sa adiaala nha yulu a mbata a nde ya butini.

³² Bifuumbu bioosi bia nha tsini a toto sa bikukunu nha kulu a nde. Nde sa akabala baata babamosi peembi yi, na bana peembi yimosi. Nde sa akabala bo, weti bu mukebi a biboori ubaakabala bindombo na bataba.

³³ Nde sa asuusu bindombo nha koo kia nde kia babaala, na bataba nha koo kia nde kia bakaasa.

³⁴ Ni mu buu, mutini sa aleele kwaa ba buba nha koo kia nde kia babaala: “Yirani, beni ba Taayi a me asieme, na ditolo mukobo a Ipfumu ki bataasila beni umatuu mu mbaandila tsi. Mukobo wuu li wa beni, munda ti:

³⁵ Me nali na nzala, beni diahi me bia udia.

Me nali na nyooto, beni diahi me maamba ma unywa.

Me nali mweenyi, beni diayaki me kwaa beni.

³⁶ Me nali pene, beni dialwaatisi me.

Me nali na ubeele, beni diabuyi me.

Me nali mu perese, beni diayimono me.”

³⁷ Ni mu buu, babayiluu litoono la Nziaambi sa bavutulu: “Pfumu, ki taanga bisi diamoni we na nzala, ninh diahi we bia udia? So a buu pe, ki taanga we ali na nyooto, ninh diahi we maamba ma unywa?

³⁸ Ki taanga we ali mweenyi, ninh diayaki we mu manzo ma bisi? So a buu pe, ki taanga we ali pene, ninh dialwaatisi we?

³⁹ Ki taanga bisi diamoni we na ubeele, so a buu pe mu perese, ninhā diayimono we?”

⁴⁰ Mutini sa avutulu kwaa bo: “Mu ngwanya me nadileeli: pasi taanga di beni diayilii mandaa maa, kwaa mosi mu baana banguu ba me bavulu mu bungebe ba, ni kwaa me beni diayilii buu.”»

⁴¹ «Tumake, mutini sa aleele kwaa babali nha koo kia nde kia bakaasa: “Takwaani la na me, beni babasibi! Yenani ku mbaa ya bilimi na bilimi yi bayilii mu ndaa Saatina na batumu ba nde. Yenani kuu, munda ti:

⁴² Me nali na nzala, ka beni a diahi me bia udia pe. Me nali na nyooto, ka beni a diahi me maamba ma unywa pe.

⁴³ Me nali mweenyi, ka beni a diayaki me kwaa beni pe.

Me nali pene, ka beni a dialwaatisi me pe.

Me nali na ubeele na me nali mu perese, ka beni a diahi me libaasila pe.”

⁴⁴ Ni mu buu bo sa bavutulu kwaa nde: “Pfumu, ki taanga bisi diamoni we ali: na nzala, na so nyooto, mweenyi, pene, na ubeele, so a buu pe we ali mu perese, na bisi a diabaasili pe we?”

⁴⁵ Mutini sa uvutulu kwaa bo: “Mu ngwanya, me nadileeli: Mataanga moosi ma beni diahele uyiluu mandaa maa kwaa mosi mu babavulu bungebe ba, ni kwaa me beni diahele uyiluu buu.”

⁴⁶ Na bo sa bayene ku tsieembili ya bilimi na bilimi, ka bunu babanambita mu Nziaambi sa bayene ku moonyi wu uhele uwa.»

*Bakuutu ba Bayuudayo bakuti Yiisu mapfuundu
(Malako 14.1-2; Luka 22.1-2; Yowani 11.45-53)*

¹ Mu taanga di Yiisu amani uha nziisili yi yoosi, nde aleeli kwaa miyii mia nde:

² «Beni diayaaba ti biluumbu bioolo bisiaali tswaamini a mukuungi a Paaka. Ni mu iluumbu kii, bakaayeelele Mwaana a muutu paa bamukomo nha kuruwa.»

³ Ninha, banguu ba bangaanga ba Nziaambi na bakuutu ba Bayuudayo bakukini kutso lipaanga la nguu a bangaanga ba Nziaambi, wa kuumbu Kayifa.

⁴ Mu itwaari, bo baholi kesili ya ukaanga Yiisu mu tsweeyi na udusu nde.

⁵ Bo bakileele: «Bisa-beni a dikaangani pe nde mu taanga dia mukuungi, leeti baata sa batemene mu utulu bikiindi.»

*Mukaasa mosi ayitili manaasa nhayula mutswe
a Yiisu
(Malako 14.3-9; Yowani 12.1-8)*

⁶ Yiisu ali ku Betania ku nzo a Simooni, mubeeri a bwaari.

⁷ Bu nde ali kuu, mukaasa mosi aswesii kwaa nde na ibasa kia kuumbu alabaatere*, kiali kialulu mu mananaasa ma tala yalaa. Nde ayitili maari maa nha yulu a mutswe a Yiisu, mu taanga di nde ali nha meese.

⁸ Bu miyii miamoni buu, mio miabayi kesi na bafuuli: «Mu ima nde ali mu usa mananaasa ma pfunu?

* **26:7** *alabaatere* Mutindi a manya lahembuu li bali mu usalila mu uyiluu bibasa bia mananaasa.

⁹ Aba utuu uyalue mananaasa ma mu tala yalaa, na uha mboongo kwaa bawe!e!»

¹⁰ Yiisu ayaabi ma bo bakitsu na wabaleeli: «Mu ima beni dili mu ukwaamisa mukaasa wu? Ka nde yilii ndaa yimbwe mu me.

¹¹ Taanga dioosi, bawe sa baba itwaari na beni. Ka me, a niba pe itwaari na beni taanga dioosi.

¹² Nde maayitili mananaasa ma mu nyutu a me, munda ayiluu ndiili a me.

¹³ Mu ngwanya me nadileeli: Mambuu moosi ma buyaabisa Ndaa Yimbwe yi, mu tsi yoosi, sa batsuu mu ma mukaasa wu ayilii. Mu taanga dii, sa balibili moonyi mu ma nde ayilii mu me.»

*Yuuda ali na nzala ya uyeelele Yiisu kwaa banguu ba bangaanga ba Nziaambi
(Malako 14.10-11; Luka 22.3-6)*

¹⁴ Ni mu buu, mosi mu miyii kuumi na mioolo wa kuumbu Yuuda Isikarioti, ayimono banguu ba bangaanga ba Nziaambi.

¹⁵ Wabaleeli: «Ima beni dikaaha me so me nadiyeelili Yiisu?» Bo bataangi maku matata ma mikuti mia mboongo na bahi nde mio.

¹⁶ Umatuu mu taanga dii, Yuuda abaandii usaa makuulu ma uyeelele Yiisu kwaa bo.

*Yiisu adiiri biloo bia Paaka na miyii mia nde
(Malako 14.12-21; Luka 22.7-14,21-23; Yowani 13.21-30)*

¹⁷ Mu iluumbu kia tsiomi kia mukuungi a mapa mahele na liviiri, miyii miayifuulu kwaa Yiisu: «Kuni we tooni ti bisi diyiluu we biloo bia Paaka?»

¹⁸ Yiisu wabavutili: «Diyene ku ngaanda kwaa muutu mosi, na dileele nde: “Muyiisi maleele: Taanga dia me dimaato. Ku nzo a we me ni yadia biloo bia Paaka na miyii mia me.”»

¹⁹ Miyii miayilii ma Yiisu atumi bo, na bayilii biloo bia Paaka.

²⁰ Taanga a tsitsii bu diatoori, Yiisu adiaali nha meese, itwaari na miyii mia nde kuumi na mioolo.

²¹ Mu taanga di bo bakidia, Yiisu wabaleeli: «Mu ngwanya me nadileeli: mosi mu beni sa ayeelele me.»

²² Miyii miakoti mu ngebe dialaa, na babaandii mu ufuulu nde mosi mosi: «A me pe Pfumu?»

²³ Yiisu avutili: «Wuu watsubu lipa la nde na me, mu ikoombo, ni nde kaayeelele me.

²⁴ Mwaana a muutu sa akwa weti bu Maba-sonuu ma ngira mali mu uyaabisa munda nde. Ka ki pili a ngebe kwaa muutu wu uyeelele Mwaana a muutu! Ali yavulu bubwe kwaa muutu wuu mu uhele ubutuu.»

²⁵ Yuuda, wakiyeelele nde atsuyi na afuuli: «Muyiisi, ni me?» Yiisu wamuvutili: «We leeli buu.»

Biloo bia Pfumu

(*Malako 14.22-26; Luka 22.14-20; 1 Kolito 11.23-25*)

²⁶ Mu taanga dia udia, Yiisu aholi lipa. Bu amani uvutulu matoondo kwaa Nziaambi, nde abukili lo na ahi lo kwaa miyii mia nde. Nde wabaleeli: «Diholo na didia, yiinayi ni nyutu a me.»

²⁷ Nha mbisi nde aholi mbasa a viinyi. Bu amani uvutulu matoondo kwaa Nziaambi, nde wabaheeri yo. Aleeli: «Dinywa yo beni boosi.

²⁸ Ka ma ni makili ma me, makili mali mu uhamisa lilasina la Nziaambi, na matsiaamii mu baata babalayi. Mo matsiaamii munda a nyaalili a masumu ma bo.

²⁹ Me nilee kwaa beni: Umatuu mu taanga di, me a ni bwanywa mala ma viinyi ma pe. Me a ni bwanywa mo pe, natee iluumbu ki me ni nywa mamanyatii, itwaari na beni, mu Ipsumu kia Taayi a me.»

³⁰ Nha mbisi, bo bayimbi mikuunga mia mukuungi, tumake bo bayeni ku Mulaanda a Olive.

Yiisu ayaabisi kwaa miyii mia nde ti Peetero sa wamutunu

(Malako 14.27-31; Luka 22.31-34; Yowani 13.36-38)

³¹ Ninha, Yiisu aleeli kwaa miyii mia nde: «But-suu ba beni boosi sa dibwoongolo me. Ka dili mu utaanga mu Mabasonuu ma ngira: “Me sa dusu mukebi, na mukaanga a bindombo sa atsaamuu na uyene butsa-butsa.”»

³² Ka Yiisu abwileele: «Mu taanga di me kaasim-buu mu babakwa, me sa tswaamina beni ku Ngali.»

³³ Peetero avutili, aleeli kwaa nde: «So bana boosi busiisi we, me a ni siisi we so hoolo pe.»

³⁴ Yiisu avutili kwaa nde: «Mu ngwanya me nilee kwaa we: mu butsuu ba, tswaamina tsutsu ukookolo, we sa tunu mbala tata.»

³⁵ Peetero aleeli kwaa nde: «So aba ti me nafwaana ukwa itwaari na we, me utuu pe utunu we, so bwafwaana, me utuu ukwa na we!» Na miyii mini mioosi ka mialeeli bumosi.

*Yiisu akuundi ku Ngetesemane
(Malako 14.32-42; Luka 22.39-46)*

³⁶ Ni mu buu, Yiisu atoori na miyii mia nde ku mbuu mosi ya kuumbu Ngetesemane. Nde aleeli kwaa bo: «Diaalani nha, mu taanga di niyene me kunaanga mu uyakuundu.»

³⁷ Tumake, nde abiti Peetero na baana ba Zebedaayi bo baboolo. Nde abaandii umono ngebe na boomo.

³⁸ Ninha nde wabaleeli: «Mutimi a me aluulu mu ngebe mundaalika. Diba nha, na diba likanda itwaari na me.»

³⁹ Nde ayeni mwaana taka, nde abwiisi kiinzi mu tsini, na akuundi mu mandaa ma: «Taayi a me, so butuu uba, takala la na me mbasa ya mapasi yi. Ka a bu li litoono la me pe, ka bu we tooni.»

⁴⁰ Nha mbisi, nde ayiri avutuu kwaa miyii mitata mi, na wababaasi bala tolo. Nde aleeli kwaa Peetero: «Beni diakoono uba likanda itwaari na me so mu nguungu mosi?»

⁴¹ Diba likanda, na dikuundu paa dihele ubwa mu mapuusu. Mutimi a muutu li na nzala yalaa ya uyiluu mamabwe, ka musunyi a nde adee.»

⁴² Nde abwitakuu mu mbala ya diolo, na akuundi mu mandaa ma: «Taayi a me, so a butuu pe uba ti mbasa yi yitakuu na me, kwahele ti me nywa yo, nyaala litoono la we liyilima!»

⁴³ Nde abwiyiri avutuu kwaa miyii mia nde, na wabamoni bala tolo, mundaalika ti misi mia bo miali miamaleme mu tolo.

⁴⁴ Yiisu abwisiisi bo, atakii na akuundi mu mbala ya mutata, mu mandaa ma nde akwikuundu tsiomi.

⁴⁵ Tumake, nde ayiri avutuu kwaa miyii na wa-baleeli: «Beni diken ni matolo na dili mu uwuumu? Mu taanga di, nguungu yamaato, na Mwaana a muutu sa bamuyeelele nha mioo mia bangaa m-asumu.

⁴⁶ Ditemene, tsweendani! Dimono, muutu wu uyeelele me kwaa bo, nha ali!»

Bakaangi Yiisu

(Malako 14.43-50; Luka 22.47-53; Yowani 18.3-11)

⁴⁷ Yiisu ali keni mu utsuu, mu taanga di Yuuda ayiri. Nde ali mosi mu miyii kuumi na mioolo. Nde ayiri itwaari na koongi yineni ya baata, babali na mikasa na mamboondi. Banguu ba bangaanga ba Nziaambi na bakuutu ba Bayuudayo babatsindii.

⁴⁸ Yuuda, muyeelili a Yiisu kwaa bo, wabaheeri iliimbi ki nde akaasalila mu taanga dii: «Baala li me kaanyumbutu, ni muutu wu beni dili mu usaa. Diamukaanga.»

⁴⁹ Mawasa-mawasa Yuuda aswesii kwaa Yiisu, wamuleeli: «Bwee, Muiisi!» Na wamunyumbuti.

⁵⁰ Yiisu avutili kwaa nde: «Nduu a me, yi we yiri mu uyiluu, yiluu yo mawasa.»

Ninha babamosi baswesii, baholi Yiisu mu koo na bamukaangi.

⁵¹ Mosi mu babali na Yiisu apalisi mukasa a nde, ateti musiali a nguu a bangaanga ba Nziaambi. Nde akesi litswi la musiali wuu.

⁵² Ninha, Yiisu aleeli kwaa nde: «Vutulu mukasa a we nha mbuu a nde, munda ti boosi ba busalila mukasa mu udusu bana, nde ka sa badusu mu mukasa.

⁵³ We a ayaaba pe ti me utuu uloombo libaasila kwaa Taayi a me? So me ndoombi buu, mawasa-mawasa, nde utuu utsinduu me mikaanga mia batumu ba Nziaambi mialutu iteesi kia kuumi na mioolo.

⁵⁴ Ka, mbii buu, buni Mabasonuu ma ngira mutuu uyene tsitsi? Mo mali mu uleele ti, ni buu ka mandaa mafwaana uyilimi.»

⁵⁵ Tumake, Yiisu aleeli kwaa koongi: «Beni aba na nzala uyiri na mikasa na mamboondi mu ukaanga me. Me ihaangi ndi? Biluumbu bioosi, me nakidiaala mu Nzo a Nziaambi mu uyiisi, ka bunu, beni a diakaangi me pe.

⁵⁶ Ka ma moosi mamaayilimi paa masonuu mibili mia Nziaambi, mayene tsitsi.» Mawasa-mawasa, miyii mia nde miamusiisi na miabati.

Yiisu nha kulu a pfuundu a ikuutu kia Bayuudayo

(Malako 14.53-65; Luka 22.54-55,63-71; Yowani 18.12-14,19-24)

⁵⁷ Babakaangi Yiisu bamubiti kwaa Kayifa, nguu a bangaanga ba Nziaambi. Ni kuu kwali kwakukunu bayiisi ba mikele na bakuutu ba Bayuudayo.

⁵⁸ Peetero akiduku Yiisu nha lilala, natee ku lipaanga la Kayifa, nguu a ngaanga Nziaambi. Nde akoti ku kati a lipaanga, na adiaali na bakebi mu umono buni ndaa yisuku.

⁵⁹ Banguu ba bangaanga ba Nziaambi na Pfuundu a bakuutu kia Bayuudayo yioosi, bakisaa toono so ya pia mu Yiisu, paa bamuha tsieembili ya likwa.

⁶⁰ Ka a babayi toono pe, so bu baata babalayi bayiri, na mifuundu mia pia mu nyutu a nde. Nha tsieelele, baata boolo bayipala.

⁶¹ Baleeli: «Muutu wu aleeli: “Me utuu utsala Nzo a Nziaambi, na ubwatuungu yo mu biluumbu bitata.”»

⁶² Kayifa nguu a ngaanga a Nziaambi atemini, na aleeli kwaa Yiisu: «We a li na ya uvutulu pe, mu mi baata ba bali mu uleele mu we?»

⁶³ Ka Yiisu a atsuyi ndaa pe. Ni mu buu, Kayifa nguu a ngaanga a Nziaambi aleeli kwaa nde: «Mu kuumbu a Nziaambi wa moonyi, me ni loombo kwaa we mu uvutulu bisi mvutu, na ulaba mukisi: we ni Mesiya, Mwaana a Nziaambi?»

⁶⁴ Yiisu avutili kwaa nde: «We leeli buu. Ka me nadileeli: Umatuu mu taanga di, beni sa dimono Mwaana a muutu adiaala nha koo kia babaala, kia Nziaambi Ngaa Litu. Na beni sa diamumono ka, li mu uyira mu matuti ma yula.»

⁶⁵ Ni mu buu, Kayifa nguu a ngaanga a Nziaambi akaki bikutu bia nde, na aleeli: «Nde maatuu Nziaambi! A dibwisaala na tsata a bambaangi pe! Beni dimaayuu itari ki nde atuyi Nziaambi.

⁶⁶ Beni ima ditsimi mu ndaa yii?» Bo bavutili: «Nde li na matoono, na afwaana uholo tsieembili ya likwa.»

⁶⁷ Tumake bo bamutswiili mate ku busu, na bamuteti bikaba. Babamosi bamuteti mambata,

⁶⁸ baleeli: «Bili! We wuli Mesiya, leele bisi na teti we!»

*Peetero atuni Yiisu
(Malako 14.66-72; Luka 22.56-62; Yowani 18.15-18,25-27)*

⁶⁹ Peetero ali adiaala kutso lipaanga lii. Musiali mosi wa mukaasa, aswesii kwaa nde na wamuleeli: «We ka, we beeri itwaari na Yiisu, musi Ngalili wuu.»

⁷⁰ Ka nde atuni nha kulu a baata boosi, aleeli: «Me a nayaaba pe mi we tooni uleele.»

⁷¹ Tumake, nde ayeni ku peembi a idibuu kia lipaanga. Musiali mukimi wa mukaasa wamumoni, na aleeli kwaa babali nha mbuu yii: «Wu-unawu ka beeri na Yiisu musi Nazareti.»

⁷² Na Peetero abwitunu bu aleeli: «Me ni laba mukisi, me a nayaaba muutu wu pe!»

⁷³ Nha mbisi a taanga hoolo, babali nhaa baswesii kwaa Peetero, na bamuleeli: «Ngwanya, we ka li mosi mu bo, munda ti tsuhili a we yili mu umweese ku we amata.»

⁷⁴ Ninha Peetero aloyi: «So me futi pia, nyaala Nziaambi asieembe me! Me ndabi mukisi, me a nayaaba pe muutu wu!»

Mu dii na taanga dii, tsutsu akookili.

⁷⁵ Peetero alibili moonyi, mu ndaa yaleeli nde Yiisu: «Tswaamina tsutsu ukookolo, we sa tunu me mbala tata.» Nde apali ku mbari na alili kwala.

27

*Babiti Yiisu nha kulu a Pilato
(Malako 15.1; Luka 23.1-2; Yowani 18.28-32)*

¹ Mu ngwaali a ngwaali, banguu ba bangaanga ba Nziaambi boosi, na bakuutu ba ifuumbu kia Bayuudayo, mu itwaari baholi kesili ya udusu Yiisu.

² Bo batumi bakutu nde bibolo, bamubiti na bamuyeelili kwaa Pilato, mutumi a itinini.

*Likwa la Yuuda
(Biyiluu 1.18-19)*

³ Yuuda wayeelili Yiisu, ayuyi ti bamaakese Yiisu tsieembili ya likwa. Nde amoni pasi mu mutimi, ni mu buu, nde ayivutulu maku matata ma mikuti mia mboongo, kwaa banguu ba bangaanga ba Nziaambi, na bakuutu ba Bayuudayo.

⁴ Nde wabaleeli: «Me nzilii masumu, me maayeelele muutu wahale na toono ku likwa!» Ka bo bamuvutili: «Bisi mii uyaaba pe! Mii miatala we!»

⁵ Yuuda abumi mboongo mutso Nzo a Nziaambi na apali. Tumake ayilele mu swe.

⁶ Banguu ba bangaanga ba Nziaambi batoli mboongo, baleeli: «Mikele mia bisi a mili mu uha pe muswa, mu ulooso mboongo di mu ikebili kia mboongo kia Nzo a Nziaambi, munda ti dio dili mboongo dia makili✠.»

⁷ Bu bamani uyuhusunu mu mboongo dii, bo basuumbi tsiee a mumieeni a tumu, paa iba manyimi ma bieenyi.

⁸ Ni mu ndaa yii, bali mu uta tsiee yii «tsiee ya makili», natee mu iluumbu kia lolo.

⁹ Ni mu buu, mamaleeli mubili Yelemya mayeni tsitsi:

«Bo baholi maku matata ma mikuti mia mboongo, tala yi baana ba Iseraeli bali bayesene mu nde.

¹⁰ Bo basialili mboongo dii,

mu usuumbu tsiee a mumieeni a tumu, weti bu Pfumu aheeri tumini kwaa me✠.»

*Mutumi Pilato afuuli Yiisu manduru
(Malako 15.2-5; Luka 23.3-5; Yowani 18.33-38)*

✠ 27:6 mboongo dia makili Ndi 23.18 ✠ 27:10 Zak 11.12-13; Yel 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15

¹¹ Yiisu atemini nha kulu a mutumi Pilato, wa-fuuli nde manduru: «We ni mutini a Bayuudayo?» Yiisu avutili: «We leeli yo.»

¹² Tumake, banguu ba bangaanga ba Nziaambi, na bakuutu ba Bayuudayo bafuundi nde. Ka so bu bo bakifuundu nde, Yiisu a avutili ndaa pe.

¹³ Ni mu buu, Pilato aleeli kwaa nde: «We a li mu uyu pe mifuundu mioosi mi bo bali mu usa we?»

¹⁴ Ka Yiisu a avutili nde so mu ndaa so mosi pe, na Pilato akimii kwalaa.

Baheeri Yiisu tsieembili ya likwa

(Malako 15.6-15; Luka 23.13-25; Yowani 18.39–19.16)

¹⁵ Mu pasi mukuungi a Paaka, mutumi ali na ipfu kia uha bunyanga, kwaa muutu mosi mu babali mu perese, wu baata ali batoono.

¹⁶ Ka bunu, mu biluumbu bii ali na muutu mosi wali mu perese wayiluu uyabina, kuumbu a nde Yiisu Barabase.

¹⁷ Ni mu buu, Pilato afuuli Baata ba bali bakukunu: «Beni na ditooni ti me ha bunyanga? Yiisu Barabase oo ti Yiisu wu bali mu uta Kristo?»

¹⁸ Ka bu Pilato akitsuu buu, nde ali ayiluu uyaaba ti, munda musoyi bo bamuyeelili Yiisu.

¹⁹ Mu taanga di Pilato ali adiaala nha mbata a pfuundisi, mukari a nde wamutsindii baata. Baata baa babeyi mukeenzi wu: «Akoto mu kati a ndaa a muutu wahele na toono wu pe, munda ti butsuu ba, me moni pasi dialaa mu nziori mu ndaa a nde.»

²⁰ Banguu ba bangaanga ba Nziaambi na bakuutu ba Bayuudayo, batsindi koongi mu uloombo

ti, baha bunyanga kwaa Barabase na badusu Yiisu.

²¹ Mutumi abwifuulu bo, aleeli: «Na mu bo baboolo beni ditooni ti me ha bunyanga?» Bo bamuvutili: «Barabase!»

²² Pilato wabafuuli: «Ka me ima niyiluu mu Yiisu wu balimuta Kristo?» Bo boosi bavutili: «Komo nde nha kuruwa!»

²³ Pilato afuuli: «Ki ndaa yimbi nde ayiluu?» Ka bo baloyi mu mifuri mia bo mioosi: «Komo nde nha kuruwa!»

²⁴ Pilato amoni ti nde ali ka ndaa kimi ya uyiluu yo pe. Bu nyingi-nyingi yakilutu iteesi, nde aholi maamba, aswayi mioo nha kulu a koongi. Nde aleeli: «Likwa la muutu wu a lili nha yulu a mutswe a me pe! Miatala beni.»

²⁵ Koongi yoosi yavutili: «Nyaala tsieembili a likwa la nde yibwa nha yulu a bisi, na nha yulu a baana ba bisi.»

²⁶ Ni mu buu Pilato wabanyaali Barabase. Nha mbisi a nhaa, nde atumi bafinzi Yiisu bikoti na wamuyeelili paa bamukomo nha kuruwa.

*Masodaare masiiri Yiisu saa
(Malako 15.16-20; Yowani 19.2-3)*

²⁷ Masodaare ma Pilato mabeyi Yiisu mutso nzo a mutumi, na koongi yoosi yavuutini na yamudi-engilili.

²⁸ Bo bamumaasi bikutu bia nde, na bamulwaatisi iyungu kiabeenge*.

²⁹ Tumake, bo batuungi iburu kia matsieende, bamusuusi kio ku yulu a mutswe na bamusuusi

* **27:28** *iyungu kiabeengepili a ikutu ki mitini miakilwaata.*

idiaara[†] nha tso koo kia babaala. Nha mbisi, bo batsukini nha kulu a nde, na bamusiiri saa, bu baleeli: «Bwee, mutini a Bayuudayo!»

³⁰ Bo bamutswiili mate na baholi idiaara me, paa batete nde kio nha yulu a mutswe.

³¹ Bu bamani uyiluu usa nde saa, bo bamumaasi iyungu, babwilwaatisa nde bikutu bia nde na bamubiti mu uyakomo nde nha kuruwa.

Bakomi Yiisu nha kuruwa
(*Malako 15.21-32; Luka 23.26-43; Yowani 19.17-27*)

³² Mu taanga di bakipala mu ngaanda, bo babwaani baala limosi musu Kirene, kuumbu a nde Simooni. Masodaare mamubamii mu ubiti kuruwa a Yiisu.

³³ Bo batoori ku mbuu mosi yi bali mu uta Ngolongota, mbiindili ti «Mbuu ya iteenge kia mutswe.»

³⁴ Na nha mbuu yii, bo banywiisi Yiisu viinyi li bavuutu na makaya ma kali. Nha mbisi a ubiimbi lo, nde abisi lo unywa.

³⁵ Bo bamukomi nha kuruwa, na batiiri ipa paa bayaaba bwa ukaba bikutu bia nde.

³⁶ Tumake, bo badiaali nha mbuu yii mu ukebe nde.

³⁷ Nha yulu a kuruwa a nde, babandii itsuru kia bala. Mu bala lii, basonii toono a tsieembili a nde. Mono mandaa mabasonuu: «Wuunawu ni Yiisu, mutini a Bayuudayo.»

³⁸ Bakomi ka bipunga-pungu bioolo nha kuruwa, nha peembi a Yiisu. Mosi bakomi nha

[†] **27:29** *idiaara ifwaani* kia mupaanga a mutini, mu ndaa usa nde saa.

koo kia babaala, na wunu nha koo kia nde kia bakaasa.

³⁹ Babakiyoo kuulu, bakituu nde bu bakinyingisi mitswe.

⁴⁰ Bo bakileele kwaa nde: «We wali anhana utsala Nzo a Nziaambi, na ubwatuungu kimi mu biluumbu bitata, ki vuu we makulu, so we ni Mwaana a Nziaambi! Sutuu nha kuruwa yii!»

⁴¹ Bumosi ka, banguu ba bangaanga ba Nziaambi, bayiisi ba mikele na bakuutu ba Bayuudayo bakisa nde saa. Bo bakileele:

⁴² «Nde avuuyisi baata bakimi, ka nde ka ukoono uvuu nde makulu! Nde ni mutini a Iseraeli? Ka mu taanga di, asutuu nha kuruwa, na bisi sa disa imiini mu nde.

⁴³ Nde asuusi ilimbisi kia nde mu Nziaambi, na aleeli: “Me ni Mwaana a Nziaambi.”» Ee, mbiiti Nziaambi atoono nde, nyaala avuusu nde mu taanga di.

⁴⁴ Bumosi ka, bipunga-pungu bibakomi nha kuruwa, nha peembi a nde, biakituu nde.

Likwa la Yiisu
(*Malako 15.33-41; Luka 23.44-49; Yowani 19.28-30*)

⁴⁵ Mu nguungu ya nzanga, natee mu ya matata nha mbisi a nzanga, pimisi diabwi mu tsi yoosi.

⁴⁶ Ku peembi a nguungu ya matata nha mbisi a nzanga, Yiisu aloyi mu mifuri: «Eli, Eli, lema sabakatani?» Mbiindili ti: «Nziaambi a me, Nziaambi a me, mu ima we siisi me?»

⁴⁷ Babamosi mu babali batemene nhaa, bayuyi nde, na baleeli: «Nde Eliya ali mu uta mbili!»

⁴⁸ Mawasa-mawasa, mosi mu bo adumi tiini, mu uyaholo iteendi kia tsaanda. Nde atsubi kio mutso

viinyi la nhanyi, na akutuli kio ku toso a idiaara. Nde ahi kio paa Yiisu anywa viinyi lii.

⁴⁹ Ka babamosi baleeli: «Mamakebe, dimonani mbiiti mubili Eliya uyavuusu nde!»

⁵⁰ Yiisu abwiloo mu mifuri na nde asieeli muwu-umu.

⁵¹ Mu taanga dii, ngumbu yi batsiingisi mu Nzo a Nziaambi yakakii mu bibari bioolo, umatuu ku yulu natee ku tsuu. Toto latehiti, mamanya mamane mapasii.

⁵² Mangili madibini, na baata babalayi, babali banambita mu Nziaambi, babali bamaakwa, basi-imbii.

⁵³ Nha mbisi a tsimbilili a Yiisu, bo bapali mu mangili. Bo bakoti mu Yerusalemi, ngaanda ya ngira, ku baata babalayi bamoni bo.

⁵⁴ Mukuutu a kama masodaare mosi, musi Looma, na masodaare makikebe Yiisu itwaari na nde, bamoni toto bu la nyingini na moosi makiyilimi. Ni mu buu, bo babayi boomo balaa na baleeli: «Ngwanya, nde aba Mwaana a Nziaambi!»

⁵⁵ Bakaasa balaa bali nha mbuu yii, na bakitala nha la-la. Bo bakiduku Yiisu umatuu ku Ngalili mu usalila nde.

⁵⁶ Nha kati a bo, ali na Mari musi Mangadala, Mari wu nguu a Yaaki na Yoosefi, na nguu a baana ba Zebedaayi.

Basuusi Yiisu mu ngili

(Malako 15.42-47; Luka 23.50-56; Yowani 19.38-42)

⁵⁷ Tsitsii bu yatoori, baala limosi la isini, musi Arimate, ayiri. Kuumbu a nde ali Yoosefi na nde ka ali muyii a Yiisu.

⁵⁸ Nde ayimono Pilato na wamuloombi nyutu a Yiiisu. Ni mu buu, Pilato atumi ti bamuha yo.

⁵⁹ Yoosefi aholi nyutu, akuti yo kutso tsaanda ya liino yinyatii.

⁶⁰ Nde asuusi yo mutso ngili a nde makulu, yi nde atumi ti bakwasootolo nde yo mu manya. Tumake nde atumi ti bakilimisi manya lilinene, mu udibuu munywa a ngili, na nha mbisi nde ayeni.

⁶¹ Mari musi Mangadala na ndoyi a nde, bali badiaala nha mbuu yii, nha kulu a ngili.

Masodaare makebi ngili

⁶² Iluumbu kiaduki iluumbu kia nzilimini a saba, banguu ba bangaanga ba Nziaambi na Bafarisi mu itwaari, bayeni ku nzo a mutumi Pilato.

⁶³ Baleeli: «Pfumu, bisi dili mu ulibili moonyi ti ngaa pia wuu, nha nde ali musii, aleeli: “Nha mbisi a biluumbu bitata, me sa siimbuu mu babakwa.”

⁶⁴ Ni mu buu, tsinduu masodaare mayakebe ngili, natee mu tsitsi a biluumbu bitata. So we a yilii buu pe, leeti miyii mia nde sa miyayibi nyutu a nde. Na nha mbisi, sa baleele kwaa koongi ti: “Nde maasiimbuu mu babakwa.” Pia dii, sa divulu mifuri na dia tsiomi.»

⁶⁵ Pilato wabaleeli: «Dimono masodaare ma mukebe ngili. Diyene na dileele bakebe ngili weti buli tsimi a beni.»

⁶⁶ Ni mu buu bo bayeni mu uyiluu mioosi mundaa kebili a ngili. Bo bahangii manya na basuusi masodaare.

28

*Tsimbilili a Yisu mu babakwa
(Malako 16.1-10; Luka 24.1-12; Yowani 20.1-10)*

¹ Nha mbisi a iluumbu kia Saba, mu iluumbu kia limiingi* ku makia ma bwisi, Mari musu Man-gadala na ndoyi a nde, bayimono ngili.

² Itsundu-a-tsundu, toto dianyingini mu mifuri. Tumu a Pfumu mosi amati ku yula, asutii. Nde ayinyiingili, akilimisi manya lilinene nha peembi, na adiaali nha yulu a lo.

³ Nde ali afwaanina weti nzieri wuli mu useremene, na bikutu bia nde biali biayiluu uhembuu.

⁴ Masodaare makikebe ngili me yii mamoni boomo balaa, ni mu buu bo batehiti na bo bali ka weti babamaakwa.

⁵ Tumu a Pfumu anaangili ndaa, na aleeli kwaa bakaasa: «A diba na boomo pe. Me nayaaba ti beni Yisu wubakomi nha kuruwa, dili mu usaa.

⁶ Nde a li nha pe, munda siimbiaangi mu babakwa weti bu nde aleeli yo. Diyiri dimono mbuu yi baba basuusu nyutu a nde.

⁷ Diyene mawasa, dileele kwaa miyii mia nde: “Nde siimbiaangi mu babakwa. Mu taanga di, ka mu uyakebe beni ku Ngalili. Ni kuu beni dikaamono nde.” Mono ma me naba na mo mu uleele kwaa beni.»

⁸ Bakaasa bo baboolo basiisi ngili mu mawasa, bali baluulu mu boomo na mu kinyi yalaa. Bo badumi tiini mu uyayaabisa ndaa kwaa miyii mia Yisu.

* **28:1** *iluumbu kia limiingi kwaa Bayuudayo iluumbu kia tsiomi mu limiingi.*

⁹ Itsundu-a-tsundu, Yiisu ayibwaana bo na aleeli: «Mabwe ma beni!» Bo baswesii kwaa nde, bakaangi miili mia nde, na bamukuundi.

¹⁰ Ni mu buu, Yiisu aleeli kwaa bo: «A diba na boomo pe. Diyayaabisa kwaa baana ba nguu ba me, mu uyene ku Ngalili. Ni kuu bo bumono me.»

Mutata a masodaare

¹¹ Bu bakaasa bali mu kuulu, babamosi mu masodaare bakikebe ngili, bayiri ku kati a ngaanda. Bo bayaabisi kwaa banguu ba bangaanga ba Nziaambi moosi mamayilimi.

¹² Banguu ba bangaanga ba Nziaambi, na bakuutu ba Bayuudayo bakukini. Nha mbisi a uyuhusunu, bo bahi mboongo dialaa kwaa masodaare, paa bafuu ndaa.

¹³ Bo baleeli: «Beni sa dileele ti, miyii mia muutu wu miayayibi nyutu a nde mu butsuu, mu taanga di beni diaba tolo.

¹⁴ Na so mutumi yuyi yo, bisi sa diyaaba bu dibiindili kwaa nde, munda uhele ulooso beni mu pasi.»

¹⁵ Masodaare maholi mboongo na mayilii weti bu babatumi. Ninha, ndaa yapia yii yatsiaamii kwaa Buyuudayo natee mu iluumbu kia lolo.

Yiisu amonii kwaa miyii mia nde na wabatsindii ku isala

(Malako 16.14-18; Luka 24.36-49; Yowani 20.19-23; Biyiluu 1.6-8)

¹⁶ Miyii kuumi na mosi miayeni ku Ngalili, ku mulaanda wu Yiisu ayaabisi bo.

¹⁷ Bu bamumoni, bo bamukuundi. Ka bunu, babamosi mu bo a basiingi pe ti ngwanya ali Yiisu.

¹⁸ Yiisu aswesii na wabaleeli: «Litu loosi baha kwaa me, mu mayula na nha tsi.

¹⁹ Ni mu buu, diyene kwaa baata ba bifuumbu bioosi. Diyiisi bo paa bo baba miyii mia me. Diababootuu mu kuumbu a Taayi, na ya Mwaana, na ya Muheebili wa Ngira.

²⁰ Diabayiisi mu ukiinzi moosi ma me natumi beni. Na diyaaba yi: me sa ba itwaari na beni biluumbu bioosi, natee tsieelili a taanga.»

New Testament in the Yaka language (Congo-Brazzaville)

The New Testament in the Yaka language of the Congo

copyright © 2024 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ivatan (Yaka)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-05-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Dec 2025 from source files dated 17 May 2025

3b876d40-c02b-5fa1-8385-1b3b9a90b6ec